

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чІал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 25 (10722) хемис 23 – июнь, 2016 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Вилик финиз - йигин еришар

Вахтанг КУМАЕВ

Виче республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован регъбервилик кваз Дагъустандин делегациядини иштирак авур Петербургдин XX международный экономический форум, иштиракчийрин, къулар чІугур икъаррин къадардал, сад лагъай ксарин дрежада аваз векилвал авунал гьалтайла, рекордринди хъана.

Форум киле феи пуд йикъан вахтунда дуьньядин бизнес - сообществодиз Россия терефриз менфятлудаказ санал кІвалах ийиз гъазур тирдахъ инанмиш жедай мумкинвал хъана.

Авур теклиф къабулунай международный организационин руководителриз, государствойрин регъберриз, гъуьндуьр дережадин политический деятелриз, бизнесдин векилриз пленарный заседанидал разивилин келимаяр лугъуналди, Владимир Путина къейдна: “И залдиз вил вегъейла, завай ихътин жуьредин форумар гъикІ киле физ хъанайтІа, гъа кар рикІел хъун тавуна акъвазиз жедач. Мярекат чна региональный форум яз башламишайди я. А чІавуз чна ам шегъердин администрациядин къуватралди тешкилайди тир. Гила лагъайтІа, форум гуьруьшмиш жедай, дигмиш хъанвай месэлайрикай рахадай, сада-садаз жуван фикирар лугъудай важиблу майдандиз элкъевенва. Дуьньяда уьмуьрдин саки вири хилериз талукъ дерин дегишвилер киле физвай чІавуз ахътин рахунар авун къе иллаки важиблу я”.

Государстводин Кьили дегиш жезвай дуьньяда Россияди кугъгъавзай ролдикай ва къазвай чкадикай вичин фикирар лагъана. Ам чпел саки вири уьлквейар расалмиш хъанвай экономикадин хци месэлайрални акъвазна. “2008-2009-йисарин кризисдилай гуьгъуьниз финансар са къадар дережада пайгардик кухтаз, буржартух хъунин месэла тамамвилелди гъялиз хъаначІани, буржар сергъятламишиз, пул гъерекатда хъунин кІвалах виликандалай ачухди ийиз алакьна. Амма дуьньядин экономикада къурулушдиз талукъ гъял тавунвай месэляар амазма. Хкаж хъун гъелелиг къазанмишиз жезвач”, - малумарна РФ-дин Президентди.

Идахъ галаз сад хъиз, ада Евразийский экономический союзди маса уьлквейрихъ ва тешкилатрихъ галаз санал кІвалахунин барадай еке мумкинвилер ачух жезвайди къейдна. “40-далай виниз государствойри ва международный организационин чпиз Евразийский экономический союздихъ галаз азад алишверишдин зона тешкилунин ниятар авайди къалуьна. Чна жуван амадагрихъ галаз санал гъисабзавайвал, Евразийский экономический союз мадни гегъеншдаказ тупламиш хъанвай къурулуш арадал гъидай центрайрикай садаз элкъуьриз жеда. Гъа и сергъятра аваз чавай чІехи технологический месэляар гъялиз, технологияр вилик финин кІвалах ашкъиламишиз ва аниз цийи иштиракчийр желб ийиз жеда. И муьквара и месэла чна Астанада веревирд авуна ва чна Евразийский экономический союздин, гъаІни чна фадлай сих алакъаяр хуьзвай уьлквейрин: Китайдин, Индиядин, Пакистандин, Ирандин

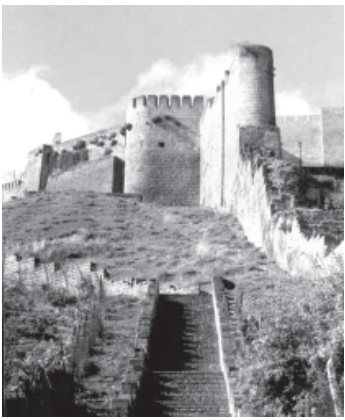
иштираквал аваз Евразиядин майданда гегъеншдаказ амадагвал авунин патахъай фатум-фикир авун теклифзава. Инал, гъелбетда, зи фикирда СНГ-дин рекъай чи амадагар, итиж ийизвай маса государствояр ва тешкилатар ава”, - малумарна Владимир Путина.

Пленарный заседание куьтыгъ хъайидалай гуьгъуьниз Рамазан Абдулатипова государстводин Къилин рахунриз баянар гана.

“Вири дуьньяда арадал къевезвай гъалариз Россиядин Президентди ганвай къиметар политикадин жигъетдай чун патал гзаф важиблу я. Абуру гъам дуьньядин политикада, гъам экономикада арадал атанвай гъакъикъат гихътинди ятІа къалурзава. Президентдин виридалайни важиблу эвер гун экономика политикадин залукдиз элкъуьр тавуникай ибарат я. ГъвечІи ва юкъван бизнес вилик тухуниз еке метлеб гузва: Россиядин Федерациядин Президентди бизнесдини властди авайдалай гзаф ачухдаказ санал кІвалахун чарасуз тирди къейдна.

Уьлкведин Президентдин патав бизнесдихъ галаз алакъаяр хуьнин хиле законар ишлемишунин рекъай махсус комиссия тешкилда. Проектралди идара авунин къайда кардик кутуна Іанда. Им чи республика патал лап важиблу месэла я.

Президентди регионар инвестицияр чара авунин барадай итиж ийидайбуруз элкъуьрунин рейтингдизни фикир гана. Алатай йисуз а рейтингда Дагъустандин тІвар авайди тушир. 2016-йисуз лагъайтІа, чун а сиягъда юкъван

► 2

Тебрик

ИГРАМИДУСТАР!

За квез жаванвилин ва гележегдихъ умудлувилин сувар - Жегъилприн югъ мубаракзава!

Дагъустан гъахълудаказ жегъилприн республика яз гъисабзавайди я. Жегъилприз куьмек гун - им властдин вири органрин вилик акъвазнавай лап важиблу везифайрикай сад я. Чна жегъилприн яратмишунрин, зигъиндин ва бедендин къуват ишлемишун патал мумкин тир вири шартІар яратмишзава, жегъилприз абурун лап важиблу фикирар ва проектар кьилиз акъудунин карда вири терефриз куьмек гузва.

Квекай гъар садавай уьмуьрда лайхлу чка къаз хъун, квекай гъар сад пешекар, чІехи уьлкведин ватандаш яз тестикъ хъун патал республикадин руководстводи гележегдани вири чалишмишвилер ийида.

Дагъустандин жегъилпри Дербент шегъердин бине кутурдалай унихъ 2000 йис тамам хъунин суварин серенжемра, “Рекъин тийир полк” тІвар ганвай мярекатда - Гъалибвилин ирссагъибрин парадда, гъар йисуз “Кавказдин кугъуьнар” пишандик кваз киле тухузвай Кеферпатан Кавказдин спортдин, культурадин ва халкъарин адетрин фестивалда активдаказ иштиракна, жегъилприн ва чирвилер гудай жуьреба-жуьре форумра, конкурсра, спортдин майданрал чи республикадин патай лайхлудаказ векилвалзава.

Зун куьне куь чирвилер, яратмишунрин рекъай алакьунар, энергия чи Ватандин абадвал патал, Дагъустандин ва Россиядин илимдин ва культурадин къуватар мадни артухарун, экономика ва яшайишдин хел вилик тухун патал ишлемишдайдахъ инанмиш я!

Заз вири жегъил дагъустанвийрихъ сагъламвал, кІелунра ва кІвалахда агалкъунар хъун, фикирдиз къачунвай крар кьилиз акъатун, яшайишда рикІел аламукъдай крар, вакъиаяр хъун Іанзава!

Жуван чил Іан хуьхъ, адал къимет эцига, адан тарих хуьхъ, адетрал амал ая, чи гележег патал зегъмет чІугу.

Дагъустан Республикадин Кьил РАБДУЛАТИПОВ

► 4

МЕДЕНИЯТ

Интернетдай заз заргарвилин аламатдин яратмишунар акунна. А шикирлал алай безекар лезги хва Герман Кабирскидин яратмишунрин нетижа тирди къейднавай. Къурагъ райондин Къепиррин хуьрай хъун мумкин тирди фикирда аваз, зун устІардихъ галаз таниш хъана.

► 18

УЬМУЬР

Батмиш жезвай аял акунмазди, Марата парталарни аламаз викІегъивилелди къанавдиз хкадарна, ракъаринни симерин арадай, цин зарбуниз дурум гана, Марат аял батмиш жезвай чкадал фена, ам цикай хкудна, къанавдин кърехдал алай инсанрив вахкана.

► 21

Риклел хуьнин, гьамлувилин югъ

Риклел хуьнин ва гьамлувилин йикъахъ галаз алакълу яз Дагъустан Республикадин Къилин МАЛУМАТ

22-ИЮНЬ Ватандин Члехи дяве башламиш хъайи югъ я. А даяеда миллионралди инсанар пуч хъана.

Ватандин Члехи дяведин вакъийаири советрин аскеррин гьакъисагъвилдин, фашизмдин винел гъалибвал къазанмишдайдахъ абур клевелай инанмиш яз хъунин, халкъдин садвилдин, адан къастунин ян тагурвилдин руьгъдин къуватдин гьакъиндай жанлудаказ шагъидвалзава.

Дагъустанвийри дяведин иштиракчийр хъайи чпин ватандашрин кьегъалвилерал дамахзава. Дяведин йисар тарихдин деринриз хъфирдавай чи халкъдин зурба игитвал чи вилик мадни ачухдаказ акъваззава. Чи халкъди женгинин сенгеррал ва далу патавичин чил, культура, вичин Ватандин намус, азадвал ва аслу туширвал хвена, инсаният фашистрин лукъвилакай къутармишна.

Ивиар экъичай а даяеда чи уьлкве гъалиб хъана, амма Члехи Гъалибвал къазан-

мишун чаз багъаз акъвазна. Магърумвилерин туькъуьлвили чи риклер гилани тларзава.

Ислягъ уьмуьр багъишунай чун гъалиб хъайибурлаулай сергъят авачир къван рази я ва чна абурун эбеди кьегъалвал риклел хуьзва. Чи буржи ветеранрин ва далу патан зегъметчийрин патахъай къайгъударвал авуникай, чи веледар ватанересвилдин руьгъдаллаз, Ватан сергъят авачир къван кланивилдин руьгъдаллаз тербияламишуникай ибарат я.

Туькъуьл крар гъич садрани риклелай алатдайди туш. А тлар гъихътинди ятла, чи Расул Гьамзатова виридалайни хъсандиз къалурна: "Гагъ-гагъ акъ жеда аз, чи игит рух-ваяр хтун тавур ивийрин серт чуьллерай, кучудначир стхавилин сурара, дурнаяр яз хкаж хъана гъетерал".

Ватандин азадвал ва аслу туширвал патал женгина чанар къурбанд авур вирибуруз эбеди яз баркалла!

Дагъустан Республикадин Къил

РАБДУЛАТИПОВ

75 йис идалай вилик

Ш.ШИХМУРАДОВ

Германиядин фашистри гъеле 1940-йисан эхирра СССР-дал веьгинин "Барбаросса план" туькълурнавай. Адан бинедаллаз Советрин Союз варзни зура - кьве вацра къачун ният тир. Тарихдин ктабра, материалра кьейд-навайвал, 1941-йисуз Япониядин генштаб-дихъни серфе акатай береда чал веьгинин "Кан-Току-Эн" лугъудай план авай.

1941-йисан 22-июндин экуьнин сятдин къудаз фашизмдин Германияди ва адан гъалибанар тир Финляндияди, Венгрияди, Румынияди СССР-дал веьгена. Гъа и юкъуз Советрин Союздиз Италиядини дяве малумарна.

22-июндиз радиодай рахай В.М.Молотова Советрин гьукуматдин ва большевикрин партиядин тварунихъай армиядиз ва халкъдиз Ватан хуьз душмандин аксина къарагъуниз эвер гана.

СССР-дал веьгей немсерин 170 дивизиядиз хъсан гъазурвал авай, туьтуйнихъ къван яракълламиш хъанвай. Садлагъана, хабарсуз сухулмиш хъуникди душмандин геллегърилай гъа сифте йикъара чи уьлкведин гзаф чилер къаз алакълна. Чи армия, залан женгер тухуз-тухуз, къулухъди члугуниз мажбур хъана.

1941-йисан 3-июлдиз И.В.Сталин радио-дай тарихдин метлебдин речь рахана. Ада кьиле физвай вакъийариз анализ гана, чи уьлкве, вири дуьнья патал зурба хаталувал кьейдна, Ватан душмандикай хуьнин программа раижна, партиядиз, халкъдиз вири кваллах дяведин шартлари истемишзавайвал цийикла туькълур хъуьуниз эвер гана, фашизмдин винел гъалиб жедайвилехъ инанмишвал къалурна.

Гъеле дяведилай виликан йисара фашизмдин, санлай антикоммунистический пропагандадин рикъ алай тезисрикай сад ам тир хъи, Советрин Союз гуя "колосс на глиняных ногах", ам гуя государствони туш "гъаклан географический понятие" я. Амма кьизгъин женгер кьиле физ хъайи гъа сифте варцара Советрин Союз гъикъван къудратлу, мягкем, сад тир государство ятла, вири алемди аннамишна. Жуьреба-жуьре члаларал рахазвай гзаф миллетрин государство чкйда, пайипаяр жеда лугъуз хъайи фашистрин умудар кьилиз акъятнач. СССР-дин халкъарин дуствал, советрин обществодин идеядинни сиясатдин садвал дяведин агъур имтигъанра мадни мягкем хъана.

Фашистрин чапхунчивилин блок дарбадагъ авунин карда кьилин роль Советрин Союзди къугъвана. Яру Армияди дяведин вахтунда душмандин 607 дивизия кукъларна

ва есирвиле къуна, союзникри лагъайтла, - анжах 176 дивизия.

Йисалайни гзаф вахтунда чи ирид миллиондилайни гзаф аскерри гитлерчийрихъ галаз Европадайн уьлквейрин чилерал женгер члугуна. Советрин Армияди Австрия, Болгария, Венгрия, Дания, Норвегия, Польша, Румыния, Финляндия, Чехословакия, Югославия азад хъуьунин женгера иштиракна. Азияда чи баркаллу армияди Маньчжурия, Кеферпатан Корея японвийрикай михъи хъуьуна.

Члехи Гъалибвал къазанмишун, Ватан душмандикай азад хъуьун патал 20 миллиондилайни гзаф советрин инсанри чпин чанар къурбандна. Милли девлетдин пудай са пай пуч хъана. Душманди чи 1710 шегъер, 70 агъурдалай гзаф хуьрер чуьлурна, цайар яна кана. Гайи къван зиянри санлай лап члехи астрономический рекъем тешкилзава: 2600 миллиард манатдин. Нетихада дяведилай гуьгъуьнин са къадар йисарани советрин халкъ кесибвиле яшамиш хъана. Халкъдин майишат гуьнгуьна хтурдалай къулухъ чи уьлкведин экономика зурбаз виликди физ башламишна.

Эхиримжи йисара тарих къалпдиз, члугуькла къалурдайбур, фашизмдин къулан тархунин карда Советрин Союздин роль агъузари алахънавайбур пайда хъанва. Ахътин башибузукърин риклел дуьньядин зурба деятелрин гафар риклел хкин. Генералиссимус И.В.Сталиназ ракъурай са чарче Великобританиядин премьер-министр У.Черчилла кхъенай: "Анжах урусрин армияди германский военный машиндин ратар авадарна..." Адан гафариз къуват гуналди, США-дин госсекретарь хъайи Э.Стеттинуса лагъаналдай: "Америкадин халкъди вич мусибатдиз мукъва хъайиди риклелай алудна виже кьведач. Эгер Советрин Союздивай фронт хуьз хъаначиртла, немсериз Великобритания къадай мумкинвал ачух жезвай. Ахпа абурувай Африка къаз, Латиндин Америкада планцдарм туькълуриз жедай".

Алай девирдани гъакъикъат ахътинди я хъи, империализмдин амлаири тарихдикай тарс хкудзава. США вири дуьньяда агъавализ, Россиядин вилик пад къаз алахънава: адал "санкция" лугъудайбур илитйнава, гъахъсуз, ягъсуз политика тухузва, НАТО са къатда чи сергъятриз мукъва жезва, Польшада, Румынияда ва маса уьлквейрани, гуя "Ирандикай хуьзвайди я" лугъуз, ракетар, ПРО эцигнава. Гъакъ хъайила, чун датлана уях, мукъаят хъуьуниз, барут гъамиша кьурудаказ хуьуниз, оборона, армия мягкемаруьниз мажбур жезва.

Къуй вири дуьньяда гъахълуьвили, сада-садаз ихтибар авуни, ислягъвили агъавалрай, дявейрин цай-гум несилризни тахкурвай!

Садрани риклелай ракъурдач...

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 21-июндин нянин сятдин 9-даз Махачкъалада, Ленинан Комсомолдин тварунихъ галай паркуна, азадвал гъайи Аскердин мемориалдин патав, Россияда ва са жерге маса уьлквейра хъиз, Ватандин Члехи дяве башламиш хъайидалай инихъ 75 йис тамам хъуниз талукъарнавай "Риклел хуьнин шем" ("Свеча памяти") серенжем кьиле тухвана, залум дяведин къурбандар хъайи цлуд миллионралди инсанрин экуь къаматар риклел хкана. Ина республикадин

Мярекатдал рахай ксари, гъа гъисабдай яз "Сад тир Россия" партиядин ватанпересвилдин платформадин региональный Координатор Жанна Сулаева-ди, Махачкъала шегъердин депутатрин Собранидин председатель Абдулмуслим Муртузалиева, РД-дин жегъилприн крарин рекъай министр Арсен Гъажиева, Махачкъаладин спортдин, туризмдин ва жегъилприн крарин рекъай Комитетдин председатель Марат Ибрагъимова, кьенепатан къуллугъдин полковник, РД-да авай МВД-дин личный составдихъ галаз кваллахунин управленидин начальникдин везифаяр тамамарзавай-

жавабдар къуллугърал алай ксари, жегъилприн ва общественный тешкилатрин активистри, ветеранри, къанун-къайда хуьдай органрин, Дагъустандин саки вири министерствуйринни ведомствуйрин векилри, студентри, аялри-гъилера цуьквер аваз кьве агъурдалай виниз инсанри-иштиракна. Паркуниз мукъва жердавай дяведин йисарин манийрин ванер кьезвай, и манийрин сесерик кваз кватл хъанвайбуру мемориалдин патав цуьквер эцигна...

ди тир Сахават Сахаватова ва масабуру 1941-йисан 22-июндиз экуьнин сятдин 4-даз башламишай дяве дуьньяда виридалайни гзаф кьиникърал гъайиди яз тарихда гъатайди, 27 миллион кас советрин инсанри чи азадвал патал чпин чанар къурбанд авурди, дяведиз Дагъустандай 180 агъур кас фейиди, абурукай са пай элкъвена хтун тавурди риклел хкана.

- 75 йис идалай вилик фашистрин Германияди чи уьлкведал гъужумайла, абуру регъятдаказ гъалибвал къазанмишуник умудар кутунвай. Абурув чпин члугуьн ниятар кьилиз акъудиз туьнач: миллионралди чи ватандашри, душмандин хура уьткъемдаказ акъвазна, гъалибвал къазанмишна. И йикъара чна, жегъил несилди, чи члехи бубайрин, чпин чанар гъайиф татана, Гъалибвилдин югъ мукъва авур, чи арада кьенин юкъуз амачир ксар риклел хкизва, амайбуруз, юкъ агъузна, икрамзава. Къенин серенжемди акардин жигъетдай шагъидвалзава хъи, чна чи ватадашрин кьегъалвилер, игитвилер садрани риклелай ракъурдач, - кьейдна рахай ксари.

Мярекат кватл хъанвайбуру памятникдин вилик квай майдандал яру гъетрен клалубда аваз куькълурнавай шемер эцигуналди акъалтина.

Кавказ патал сес це

1

Федеральный округдин шегъерар патал сесер гун теклифзава.

"РФ-дин Президент Владимир Путинан указрал асаслу яз, Грозныйдин 200 йисан юбилей 2018-йисуз кьейдда. Гъа и йисалди Дербентдин 2000 йисан юбилейдихъ галаз алакълу мярекатарни кьиле фида. Гъавилий и шегъеррин шикилар алай чарчин цийи пул акъудун лишанлу кар жедай", - кьейдна Кеферпатан Кавказдин крарин рекъай РФ-дин министрдин сад лагъай заместитель Одес Байсултанова.

21-июндиз Кеферпатан Кавказдин крарин рекъай РФ-дин министерстводи вичин сайтда чарчин цийи пулдин яржар яз, Дербентдин ва Грозныйдин тереф хуьн патал сесер гун ачухнава. Кеферпатан Кавказдин и шегъерар патал сесер гудайла, агъадихъ галай ссылкадал амал авун герек я.

<http://www.minkavkaz.gov.ru/>

Юбилейдин гуьруьш

Гъазурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 20-июндиз Махачкъалада, Шииратдин театрда, профессор, РСФСР-дин культурадин лайихлу работник, РД-дин илимдин лайихлу деятель, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат, высший школадин лайихлу работник, студентрин са шумуд несилдин рик алай муаллим, общественно-политический деятель ва публицист Л.Х.АВШАЛУМОВАДИХЪ галаз гуьруьш киле тухвана. Шииратдин театрдин директордин заместитель Ариза Батыровади мугъмандиз са жерге суаларни гана...

Малум тирвал, Людмила Авшалумова Дагъустандин писатель в публицист Хизгил Авшалумован хизанда дидедиз хъана. Школа кизилдин медалдалди, Даггосуниверситетдин тарихдинни филологиядин факультет лап хъсан кымметар аваз акъалтйарай руша кандидатвлин диссертация хуьнни яргъал веьенач. Гьеле аспирантурада келзамаз, ада муаллимвлин рехъни башламишнай. Гуьгъуьнлай Л.Авшалумовади к кафедрин заведующий, 1995-йисалай ДГУ-дин сад лагъай проректор хъана. Людмила Хизгилевна политикадин рекъени бегьерлу камар къачунвай дишегълийрикай сад я: 1994-йисуз адакай Дагъустандин Госсоветдин член хъана. Алай вахтунда ам Дагъустандин Халкъдин Собранидин образованидин, илимдин ва культурадин рекъай Комитетдин председателдин заместитель я.

Людмила Авшалумовади дяведин ва адалай гуьгъуьннин йисарал ацалтай вичин аял вахтарилай лап итижлу суьбетна. "Писателрин" квалекъатай вичин аял вахтар, университетда келай ва квалалах йисар рикел хкана.

- Куьне фикирдиз гъваш, писателрай ацанвай квал! Чи квалера шаирар ва писателар тир Омаргъажи Шахтаманов, Зульфукъар Зульфукъаров, Муса Меьгамедов ва Фазу Алиева, Ахмедхан Абу-Бакар, Аткай Аджаматов, Меьгамед Сулейманов, Муталиб Митаров, Нариман Алиев, актриса ва манидар Барият Мурадова, "Дагъустандин правда" газетдин редактор Леонид Зеленин, медакадемиядин профессор Амин Алиев, Коркмасоврин хизан... яшамиз жезвай Квалеле маниярни лугъузвай, шиирарни хъизвай, куьредди, квалел чан алай. Чна санал тлуьн незвай, санал чун писателрин Союздиз физвай. А члавуз чи квалекватл жезвай ксар исятда Дагъустандин литературадин диб эцигай ксар (классикар) яз виридаз раиж я. Абуру вирида чи квалекчин цийи эсерар, цларба-цлар таржума-яр келдай, гъужетардай. Гъар сада вичин хайи члалал келдай, амайбур чланан гъавурда акъадачир, амма вирида яб акалдай, таржумадал вил алаз акъваздай. Сада-садан агалкунрал дамагдай, са хизан хъиз яшамиз жедай. Гуьгъуьнайни, зи уьмуьрда четин вахтарани, квалекз гзаф куьмекарнай, - рикел хкана Людмила Хизгилевнади.

Са тимилай йикъар идалай вилик Л.Авшалумовади вичин уьмуьрдин 75 йисан юбилей кьейдна. Гуьруьшдал рахай Шииратдин театрдин художественный руководитель Меьгамед Агъмедова, РД-дин Халкъдин Собранидин Председателдин Сад лагъай заместитель Юрий Левицкийди, ДГУ-дин ректор Муртазали Рабаданова, дустари ва квалалахдин рекъай юлдашри Людмила Хизгилевнадиз юбилей тебрикна, адан тварцихъ хуш келимаяр лагъана, гзаф йисара санал ва бегьерлудаказ квалалахунай чухсагъул малумарна.

Эхирдай кватл хъанвайбурун гуьгъуьлар Дербендай атанвай мугъман, Хизгил Авшалумован клеви дустунин - РД-дин лайихлу артист Абрам Авдалимован хтул руш Лаура Авдалимовади Давид Ашурован ва Сергей Изгияеван "Гульбоор", Дагъустандин операдин ва балетдин театрдин солистка Татьяна Елистратовади ва концертмейстер Гуьзел Агъмедовади "Билбил" манияр тамамаруни мадни хкахна. П.И.Чайковскийдин "Сентиментальный вальс"ди хъни яб акална.

Нетижа аквадайвал

АЧУХ ВЛАСТЬ

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

14-июндиз Малик БАГЛИЕВА Дербентдин администрациядин къурулушрин руководителрихъ ва вичин заместителрихъ галаз тухвай совещанидал шегьердин адетдин уьмуьрдиз талукъ важиблу месэлар веревирдна, хабар гузва администрациядин пресс-къуллугъди.

Сифте нубатда анал куьгъне квалерай агъалияр куьчарунин федеральный программадин месэла веревирдна. Кьилди къачуртла, шегьердин кили, Тахо-Годидин куьнеда эцигзавай гзаф мертебайрин квалерин эцигун гьик киле физватла, гьадал фикир желбна. УЖКХ-дин начальник Салигъ РАМАЗАНОВА хабар гайивал, квалерин винел пад къайдадиз гъана акъалтарнава. Алай вахтунда гъаят хъсандиз дуьзмишунин квалалах тухузва. РД-дин эцигунрин министерстводив вахкун патал лазим тир вири документацияни гъазурзава.

Шегьердин килиз эцигзавай объектрал квалах физвай гьалдал видеокамерайрин куьмекдалди вичин кабинетдай гуьзчивалдай мумкинвал ава.

Къизвай квалерай агъалияр куьчарунин федеральный программдиз талукъ яз М.Баглиева кьейд авурвал, ам вири уьлкведа лап четиндиз киле физва. Агъалияр куьчаруниз гъазурунин мажбурнамаяр члуруниз килигна, бязи республикайрин килериз выговорар ганва, бязи чкайра губернаторар квалалахрилай алуднава. РФ-дин Минстройди виридикъ лагъай программайрик кваз Дербент шегьерда киле физвай квалах виридалайни хъсанди яз ва эцигзавай квалерни виридалайни къулай шартларинбур яз гьисабзава. Агъалийрин итижар фикирдиз къачуна, и программадин квалах килиз

акъудзавайди анжах тек са Дербент я. Цийи квалер, маса шегьерра хъиз, кьерехра ваь, агъалийрин мурадар фикирда къуна, абур чеб яшамиз хъайи чкайрилай яргъаз тавуна, гъа чукурнавай квалер алай чкайрал эхцигзава. Агъалияр вахтуналди яшамиз жедай чкайралди таъминарунин квалалахни тешкилнава. Саки гъар са касдал застройщикдин патай артухан квадратный метриярни ацалтзава. Гъа кятлани, агъалийрин патай арза-ферзе авачиз туш, чебни куьлуь-шуьлуьйрин патахъай.

Абурун истемишунар лап вини дережадинбур я. Квалер приватизация ийидайла, бязибур, 2 квалин квартира авайбуру - 3, 1 квалин квартира авайбуру - 2 ава лугъуз тапарарна, БТИ-дай цийи техпаспортар къачуна, гила 25-30 кв.м аваз 2-3 квалин квартияр гун истемишзава.

Шегьердин кили ихътин ксарин материалар администрациядин юридический отделдивай суддиз вугун истемишна.

Эцигзавай мад са объект 15-нумрадин СОШ-дин къвед лагъай корпус я. Ам, инин руководитель Сиражудин Къазибегова лагъайвал, вахтунда - алай

йисан 1-июлдалди вахкуда. Краснодардай и дараматдиз лазим тадаракар хтанва. Мебель ва кухнядиз талукъ тадаракар "Аэропорт" микрорайонда эцигзавай аялрин бахчадизни хканва ва и гъафтеда абурни чпин чкайрал эцигда. Гъа и квалалахрихъ галаз санал герек тир документарни гъазурзава. Пулунин та-кватрин патахъай са четинвални авач.

Ахпа М.Баглиева жавабдар къуллугъчийрилай вучиз шегьердин паркар авай фонтанри квалалахзава, куьранвай тарар вучиз пунарай акъудзава, газонар вучиз миьзава, шегьердин куьчяр цуьквер цана вучиз безетмишзава ва маса суалриз жавабар гун истемишна.

Совещанидал гъакини маса месэларни веревирдна.

Эхирдай М.Баглиева агъалийрихъ галаз алакъада, властдин квалалахдин вири хилера ачухвал ва миьивал хъун килин везифа тирди лагъана. И квалалахдин патахъай муьквал-муьквал телевиденидай, прессада рахун ва агъалийрихъ галаз гуьруьшмиш хъун лазим я. Власть халкъ паталди ачухди хъана клада. Жуван квалалахни акъ туькьурна клада хъи, гъар са агъалидиз адан нетижа аквадайвал.

Сагъламвилиз - артух фикир

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Ш.ШИХМУРАДОВ

15-июндиз "Дагъустан" РИА-да РФ-дин "Гъахълу Россия" партиядин региональный отделениди здравоохраненидиз, агъалийриз медицинадин рекъай ийизвай къуллугъдин еридиз ва медицинадин страхованидиз талукъ месэлайрай пресс-конференция киле тухвана. Журналистрихъ галаз партиядин региональный отделенидин Советдин председатель Камил ДАВДИЕВ, отделенидин членар тир, Ислам ГЪУЬСЕЙХАНОВНИ Мурат ПАЙЗУЛАЕВ гуьруьшмиш хъана.

К.Давдиева вичин рахунра партияди, январдила башламишна, вири уьлкведа гъукматдивай са жерге истемишунарзавай акция киле тухузвайди кьейдна. Ик, февралдиз капитальный ремонтдиз, транспортдин, эменнидин ва чилин налогар алудуниз талукъ истемишунарзавай месэлар къарагъарна. Амма агъалийрин къулар кватлдай (гелелиг вири уьлкведа къуд миллиондила гзаф къулар кватлава) вахтунда мад цийи истемишунарни пайда хъхъана: банкирн къурулушда, гъа жергедай яз агъалийриз кредитар гуни карда къайда тун. Абуру гила ингье здравоохраненидиз талукъ истемишунни алава хъхъанва.

- Чна гьисабзава хъи, - лагъана К.Давдиева, - медресаванидин Фондунин вилик мажбурнамаяр финансламишуниз бюджетдай ийизвай харжияр тимилярна клада. Оптимизациядиз галаз алакъалу яз, здравоохраненидин къурулушда азарлуяр къаткидай чкайрин (число коек) къадар тимилярзава. Здравоохраненидиз пулар чара авун артухарна клада, страховщикриз - ваь. Хуьрерин чкайра духтурар бес тахъунин месэла авач. «Земский доктор» программади и месэла гъялуниз куьмекдай. Экономикадин кризис алатда. Гъалар хъсанвилихъ элкьведа. Квехъ гьихътин дердияр, меслятар аватла, чаз лагъ. Абуру чна фикир тагана тадач, - хиве къуна депутатди.

«Гъахълу Россия» партиядин векилри чпин фракциядин квалалахдин нетижарни къуна. Алай йисуз Халкъдин Собранидиз депутатар хъядай сечкияр киле фида. «Чи фракция республикадин парламентда, депутатрин къадардал гьалтайла, (13 кас) къвед лагъайди я, - давамарна К.Давдиева. - Чи депутатри кьил кутуналди са жерге законопроектар къабулиз алакьна. Месэла, ички квай шейэр маса гуниз талукъ месэладай, миллетрин арайра алакъайриз талукъ ва маса законопроектар. РД-дин Халкъдин Собранидин, чи фракциядин квалах асул гьисабдай республикада ислягъвал, меслятвал хуьнихъ рекъе тунва».

Виликди финин кар алай терефрикай рахуналди, фракциядин депутатри и жигъетдай килинди агропромышленный комплекс вилик тухун тирди кьейдна. Дагълух районар виликди тухун важиблу я. «Чун хуьрериз физва, анра агъалийрихъ галаз гуьруьшмиш жезва, жемятрихъ яб акалзава, абуру къарагъарзавай месэлар, гузвай теклифар Халкъдин Собранидал гъизва», - лагъана К.Давдиева.

Мярекатдал кьейд авурвал, «Гъахълу Россия» партиядин фракцияди "Дагъустан ислягъвилини виликди финин территория я" программа туькьурзава. Ана артух фикир агъалийрин хатасузвал таъминаруниз гузва. Анжах гъа ик виликди физ жедат. Кар алай терефар агропромкомплекс, гъвечи ва юкъван карчивал ва туризм я. И рекъерай республикадиз артуханвилер, мумкинвилер екебур ава.

Фракциядин векилри кватл хъанвайбурун са жерге суалризни жавабар гана.

Вилик финиз - йигин еришар

1

чкадал акъатнава. Чна жуван вилик сифтегъан къад региондин жергедик экечлунин везифа эцигзава. Чна стратегический инициативайрин Агентстводихъ (АСИ) галазни кваллахна кланда, гьикл лагъайтла, карчийр патал хабар къунар, региондин къетленвилер гьисаба къуналди тешкилун герек я. Хъсанвилехъ дегишвилер неинки рейтингда, гьаклни эвелни-эвел бизнесдихъ галаз хуьзвай алакъайриз талукъ кваллахда хъун герек я. За гьисабзавайвал, чи чиновникри ахътин алакъаяр тайинарунин барадай гьелелиг кагьулвал къалурзава, бизнесдини вичин квалах цийикла туькьур хъувунвач. Чна вирида жезмай къван фад жуван квалах цийикла туькьур хъувун герек я. Цийикла яшамиз хъана кланда. Экономикада виликдай ишлемишиз хъайи къайдайри менфят хкгуз-мач. Гъавилий гьар юкьуз цийи хъхъун, вилик фин ва квалах мадни хъсанарун герек я. Инсан вичи-вич вилик тухунал элячизавай члавуз гъа им вилик финин виридалайни хъсан ва квенквечи дережа я. Дагъустанда “гъилералди идара авунилай” къанажагълудакказ жува-жув вилик тухунал элячлун герек я.

РЕГИОНРИН РЕЙТИНГ

Петербургдин ХХ лагъай международный экономический форумдин сергьятра аваз “Россиядин регионрин инвестиционный рейтингдин нетихаяр раиж авун” лишандик кваз сессия кьиле фена. Адан квалахда Дагъустандин делегациядини иштиракна.

Дискуссия идара ийизвайди Москвадин идара ийидай “Сколково” школадин ректор Андрей Шаронов тир. Месэляяр веревирд авунин сергьятра аваз РФ-дин Президентдин куьмекчи Андрей Белоусов, цийи проктар вилик кутунин барадай стратегический инициативайрин Агентстводин гендиректор Андрей Никитин ва маса ксарни рахана.

Россиядин Президент Владимир Путина 2012-йисан декабрдиз кьиле феи РФ-дин Госсоветдин заседанидал “инвесторриз региондин къурулушар гьикл вилик фидатла, государстводин куьмек гунин гьихътин серенжемар къабулдатла, гьихътин къезилвилерикай менфят къачуз жедатла, промышленный кластерар гьина вилик тухун пландик кутазватла, проктар кьилиз акъуддайвал образованийдин центрайри гьихътин кадрийар гъазурдатла, лап тайиндаказ аквадайвал”, инвесторриз регионрин мумкинвилер раиж авун чарасуз тирдан патахъай малумарнай.

Идахъ галаз алакълу яз Дагъустанда инвесторар патал къулай шартлар яратмишунин мурадралди мумкин тир вири крар ийизва. Гъа гьисабдай яз лазим тир нормативный база гъазурнава. Кредитрай къачузвай процентрин ставкадин пулунин са къадар пай арадал хкун патал республикадин бюджетдай такъатар чара ийизва. РД-дин законодательстводи кар алай проктриз вад йисан муддатда налогрин барадай къезилвилер чара ийидай мумкинвал яратмишзава.

Амма Дагъустандин экономика вилик финин цийи дережадиз хкажун патал им тлимил я. Чкадал товарар гъасилзавайбурувай конкуренциядин хура акъвазиз хъунин дережа хкажунихъ элкьурнавай члехи инвестицияр герек я. Эхиримжи пуд йисуз регионда РД вилик тухунин кар алай проктрик кутунвай серенжемар кьилиз акъудунин барадай тайин мурадрихъ элкьурнавай квалах тухузва. Вилик финин къурулушар тешкилнава: “Дагъустандин лизингдин компания”, “Дагъустан вилик тухунин корпорация”, “Дагъустандин нефтладинни газдин компания”. Са жерге рекъерай, кьилди къачуртла, карханаяр регистрация авунин серенжемарин хусиятдиз талукъ ихтиярар регистрация авунин менфятлувилел гьалтайла, Дагъустан РФ-дин квенквече жергейра авай субъектрилай вилик акатнава. Маса рекъерайни тайин тир серенжемар фикридиз къачунва, абур кьилиз акъудуни 2015-йисан эхирра квенквече авай регионрин дережадиз хкаж жедай мумкинвал гана.

САНАЛ КВАЛАХУНИН ГЪАКЪИНДАЙ ИКЪРАР

Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатиповани Владимирский областдин губернатор

Светлана Орловади кьве регионди алишверидинни экономикадин, илимдинни техникадин ва культурадин рекъай санал квалахунин гъакъиндай Икьрардал къулар члугуна.

Документдик терефри алишверидинни экономикадин алакъайрин рекъай, илимдин ва виниз тир технологийрин, образованидин ва жегилприз талукъ тир политикадин, здравоохраненидинни спортдин, культурадинни туризмдин, социальный жигъетдай вилик финин, агъалияр кар-кеспидик кутун таъминарунин рекъай санал квалахунин важиблу терефар акатзава.

И вакиадииз баян гуналди, Дагъустандин Кьили Владимирский областдихъ галаз амадагвилин алакъаяр мадни вилик тухунин, регионрин арада фадлай авай дуствал мягкемарунин важиблувал кьейдна. “Светлана Юрьевна государстводин лап тежрибалу ва нетижалудакказ квалахзавай деятелрикай сад я. Зун инанмиш тирвал, чна икьрардал къулар члугуни чна санал тухузвай квалахдик мадни рум кутада, майишатдин квалах тухузвай хсусиятдин гзаф къадар жуьрейри субъектри арада масад авачиз алакъаяр хуьн патал, культурадин, образованидин, здравоохраненидин, спортдин, туризмдин рекъай санал квалахун патал гегъенш мумкинвилер ачухда”, - кьейдна Рамазан Абдулатипова.

Вичин нубатдай яз Светлана Орловади кьейд авурвал, икьрардал къул члугунал фадлай вил алайди тир. “Къе чи регионрин патай лап члехи шегьеррин ва карханайрин руководителри векилвалзава. Туризмдин рекъай авай мумкинвилеризни чна еке метлеб гузва. Гъавилий Дагъустандихъ галаз икьрар кутлунунин сергьятра аваз чна республикадиз чи векилар мугъманвилиз финиз гъазурвал акваз башламишнава. Алай вахтунда Владимирский областдин вири карханаярни къалурнавай “рекин карта” туькьурзава. Чна гемофилиядикай ва чахуткадикай сагъар хъийидай дарманин фабрика ачухнава. Дагъустандиз чавай машинар акъуддай промышленностдин продукция, кабель, тадаракар, дарманар теклифиз жеда. Чи экономикадин къурулуш гзаф терефрикай ибарат я. Чахъ Дагъустандиз теклифдай затлар, Дагъустандихъ лагъайтла, чаз теклифдай затлар авазва”, - малумарна Светлана Орловади.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГДИН

ГУБЕРНАТОРДИХЪ ГАЛАЗ ГУЪРУЪШ

Петербургдин международный экономический форумдин сергьятра аваз Дагъустандин кьил Рамазан Абдулатипов Санкт-Петербургдин губернатор Георгий Полтавченкодихъ галаз гуьруьшмиш хъана. “2014-йисуз чна алишверидин, экономикадин, илимдинни техникадин ва культурадин рекъай санал квалахунин гъакъиндай икьрардиз талукъ протоколдал къулар члугуна. Адал асаслу яз, 2014-2018-йисара саналди кьиле тухудай серенжемарин План тестикъарна. Чавай чна санал квалахун активламишиз жеда ва чна и кар авунни герек я», - лагъана губернаторди.

Георгий Полтавченкоди импорт звездая махсус Центрада Дагъустандин Гъафте кьиле тухун, гьаклни Петербургда Дагъустан Республикадин суьрсетдин товарар гзаф къадарра маса гудай логистикадин центр эцигуниз талукъ проект гьиле хъун теклифна. “Чна куь республикадай агакъарзавай хуьруьн майишатдин продукциядин къадарар артухаруниз итиж ийизва”, - лагъана ада. Губернаторди гимияр туькьурун гележегдани чна санал квалахунин важиблу терефрикай сад хъун лазим тирди кьейдна.

“Петербургдихъ галаз хуьзвай алакъаяр чун патал лап важиблур я”, - лагъана Рамазан Абдулатипова. Ада кьейд авурвал, алай вахтунда Дагъустандиз Петербургдин карханайрин патай технологический, инженерный ва илимдин куьмек герекзава. “Чна куь шегьердин мумкинвилерикай мадни активдаказ менфят къачун лазим я”, - лагъана республикадин Кьили. Ада санай-саниз туристар финин квалах активламишун, кьилди къачуртла, школьникри Каспий гьуьлел ял гьгун къайдадик кутун теклифна.

“ЧІЕХИ СТХАДИН” КУЪМЕК

“Дагъустан вилик тухунин корпорация” ОАО-дин директор Александр Иванченкоди малумарна: “Питердин форумдин сергьятра аваз чна “Светлана” ПАО-дихъ ва “Авангард” ООО-дихъ галаз илимдинни технологийрин рекъай кьве икьрардал къулар члугуна. И объединенияр, кьилди къачуртла, инженервилин кадрийриз чирвилер гунал, Дагъустандин тухуниверситетдин бинедаллаз цийи пешейрай чирвилер гунин квалах къайдадик кутунал машгьул я. Абур кардик кваз хъуни республикада радиоэлектронный промышленностдин кластер арадал гъун патал цийи фикирар бажармишдай мумкинвал гуда. Пуд лагъай икьрар “КАМАЗ” ПАО-дихъ галаз кутлуннава. Ам государстводи куьмек гунин серенжемар ишлемишуналди, субсидияр чара авуналди, муниципалитетар патал техника агакъаруниз талукъди я. Ам Махачкъалада инновацирлай бинелу транспортдин кархана тешкилун патални бакара кьведа. А техникади газомоторный кудай шейиналди квалахзава. Ида пассажирар тухунай къачузвай гъакъидин къадар тлимилардай ва экология хуьдай мумкинвал гуда. Винидихъ твар къунвай икьрар кутлунунин нетижада чи региондив субсидияр яз 800 миллион манатдин такъатар агакъда. И проект гьиле авай йисан кьвед лагъай паюна кьилиз акъудда. КамАЗ-лизинг инвестицияр яз “Дагъустан вилик тухунин корпорациядиз” 2,5 миллиард манатдин такъатар алава яз чара ийиз гъазур я.

РД-дин гьукуматдин вице-премьер Шамиль Исаева кьейд авурвал, “КАМАЗ” ПАО-дихъ галаз санал квалахуни республикадин вири шегьерра автобусрин цийи паркар кардик кутадай, гъа идалди квалахдин 500-лай виниз цийи чкаяр тешкилун таъминардай мумкинвал гуда.

“Светлана” ПАО-дин президент Владимир Попова кьейд авурвал, компаниядихъ 127 йисан тарих ава ва ам СССР-да, Россияда электроника вилик тухунин бине кутур кархана я. Ада инанмишвал къалурайвал, кутлуннавай икьрар республика патал “члехи стхадин” патай са жуьредин куьмекдиз элкьведа. “Куь республикада илимдин лайихлу школа ава. Адан куьмекдалди промышленность виниз технологийралди ва инновацирлай таъминарда. Зун инанмиш тирвал, чавай хъсан нетихаяр къазанмишиз жеда”, - малумарна компаниядин президентди.

“Авангард” ОАО-дин генеральный директор Владимир Мельникова Дагъустандихъ галаз гъахътин жуьредин икьрар кутлунуниз талукъ яз баянар гудай члавуз малумарайвал, кархана рдиоэлектронный промышленностда кар алай технологический центр яз 1948-йисуз тешкилайди я; адан асул везифаяр цийи технологияр арадал гъуникай ва абур гележегда серийный заводрир агакъаруникай ибарат я.

“И муькъвара чи компания цийи технологийралди таъминарунин зурба квалах кьиле тухвана ва алай вахтунда ам и барадай Россиядин технологийралди иллаки хъсандиз таъминарнавай карханайрикай сад я. Икьрардикай рахайтла, адан асул мурад, заз чиз, члехи шегьеринни и хиле еке тарих авай карханайрин къуватар сад авуникай ибарат я. Дагъустанда илимдин, производстводин, технологический, кадрийрин къуватар авазва ва ам гъамиша бес къадардин дережада кардик кутазвач. Саналди тир квалахди продукция гъасилуниз акъатзавай харжияр тлимилардай ва республикада авай къуватар авайдалай гзаф ишлемишдай мумкинвал гуда. Са гьихътин ятлани квалахар къушабадаказ кьиле тухуда, идани заказар кьилиз акъудун йигинарда. Эгер гегъенш кооперация кардик кутуртла, чавай производстводин графикал гъамиша амал ийиз жеда. Идалайни гьейри, са жерге рекъерай Дагъустандин карханайрихъ хъсан, бязи вахтара лагъайтла надир тежриба ава. Тежрибадихъ галаз танишаруникай гъам чи региондиз, гъам санлай улкъевдин экономикадизни менфят жеда”, - кьейдна Владимир Мельникова.

(“ДП”)

Депутатдин куьмекдалди

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

21-июндиз Дагъустандин журналистрин Союзда республикадин СМИ-рин векилар Хасавюрт райондин патай РД-дин Халкъдин Собранидин депутат, чкадин самоуправленидин комитетдин председатель Багъадур АБАСОВАХЪ галаз гуьруьшмиш хъана.

Депутатдин рахунрай малум хъайивал, эхиримжи йисара, адан чалишмишвилер себеб яз, Хасавюрт районда яшайишдиз, экономикадиз, культурадиз талукъ са жерге месэляяр гъализ алакънава. Кьилди къачуртла, Петраковское хуьре мектеб авачирвилей чкадин аялар, саки 2-3 километрдин мензил атлуз, Могилевск хуьруьн мектебдиз физвай. Анани тарсар пуд сменада тешкилнавай. Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован куьмекар себеб яз Петраковское хуьре кьведай йисан сентябрдин вацра 2 мертебадин мектеб ачухда. Хасавюрт райондин администрациядин дарамат кирида къунвайди тир. Алай вахтунда райондин администрация патал цийи, къуд мертебадин дарамат эцигна акъалтларзава. Тотурбийкъалада, Андрейаулда, Цийи Костека аялрин цийи бахчаяр ачухнава. Хасавюрт районда республикада виридалайни хъсанбурукай сад яз гьисабзавай культурадин дарамат (дворец) эцигнава. Ана республикадин дережада аваз тухузвай мярекатарни тешкилзава. Багъадур Абасован куьмекдалди райондин хейлин хуьрериз физвай рекъерани кьир цанва. Алай вахтунда Карла-нюрт, Кадыротар ва Теречный хуьрера цийи мектебар эцигун планламишнава.

Малум тирвал, Хасавюрт районда лезгияр яшамиз жезвай Цийи Къурушрин хуьрни ава. Алай вахтунда ана агъалирин къадар 10 агъзурдалай алатнава. Члехи хуьруьхъ члехи къайгъуяр жеда лугъудайвал, Къурушрин жематдихъни гьялна кланзавай гзаф месэляяр ава. Багъадур Абасован гафарай малум хъайивал, Цийи Къурушдал аялрин бахча эцигунин игътияж арадал атанва. Алай вахтунда ана авай бахча кувьнеди я. Депутатди кьейд авурвал, РД-дин Гьукуматдиз Хасавюрт райондин муьжуйд хуьре ясли-бахчаяр эцигна кланзавайди къалурнавай документация рекъе тунва. Абурун арада Цийи Къурушарни ава. Чна и хуьруьн мектебра алай аямдин истемишунриз гъаваб гузвай спортзалар мус эцигда лагъана хабар къурла, Багъадур Абасова Цийи Къурушрин кьве мектебдани вижевай спортзалар кардик ква лагъана. Гъакъикъатда, и хуьруьн 1-нумрадин юкъван мектеб спортзалдикай магьрун хъана са шумуд йис я. Хъуьтлуьн вахтунда физкультурадин тарсар тухуз жезвач. Къурушвиар дагъдай арандиз куьч хъайи йисара эцигай спортзал куьгъне хъанвай, ана физкультурадин тарсар тухун хаталу тир. Гъавилий спортзалдин дарамат, аварийныйди яз гьисабна, чукурайди я. И кардикай РД-дин Халкъдин Собранида Хасавюрт райондин агъалийрин итижар хуьзвай депутатдиз, гьайиф хьм, хабар авачир.

Багъадур Абасова журналистрин са жерге маса суалризни жавабар гана.

ПРОЕКТ

Дагъустан Республикадин государствдин властдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин гьакъиндай

Дагъустан Республикадин ЗАКОН

1-СТАТЬЯ. И Закондин мурадар ва ада къайдадик кутадай крар.

1. И Закондин мурад Дагъустан Республикадин государствдин властдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачун патал гражданиз, организацийриз, общественный тешкилатриз авай ихтияр килиз акъуддай шартIар яратмишуникай ибарат я.

2. И Законди къайдадик кутазвай крарик гражданиз, организацийриз, общественный тешкилатриз Дагъустан Республикадин государствдин органрин (инлай къулухъ - государствдин органарни лугъуда) кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминардай чIавуз арадал къвезвай алакъаяр акатзава.

2-СТАТЬЯ. Дагъустан Республикадин государствдин властдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал гунин гьакъиндай Дагъустан Республикадин законодательство

1. Дагъустан Республикадин государствдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал гунин гьакъиндай Дагъустан Республикадин законодательство Россиядин Федерациядин Конституциядал, "Государстводин органрин ва чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин гьакъиндай" 2009-йисан 9-февралдин 8-нумрадин Федеральный Закондал (инлай къулухъ "Государстводин органрин ва чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин гьакъиндай" Федеральный закон лугъуда), маса федеральный законрал ва нормативный правовой актарал, Дагъустан Республикадин Конституциядал бинеламиш жезва ва и Закондикай, и рекъай правовой алакъаяр къайдадик кутазвай Дагъустан Республикадин маса нормативный правовой актарилай ибарат я.

2. И Законда ишлемишзавай асул келимаяр "Государстводин органрин ва чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин гьакъиндай" Федеральный законда менфят къачузвай хътин метлебар аваз ишлемишда.

3-СТАТЬЯ. И Закон къуватда жедай терефяр

1. И Закон делилар ишлемишзавайбуруз Дагъустан Республикадин государствдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин алакъайриз талукъ яз къуватда жеда.

2. Эгер Россиядин Федерациядин субьектрин ихтиярда тунвай крариз талукъ яз къабулзавай Дагъустан Республикадин законра ва маса нормативный правовой актара государствдин органрин кIвалахдиз талукъ кылдин жуьрейрин делилар агакъарунин къетIенвилер жедайди къалурнаватIа, и закондин положенияр Дагъустан Республикадин гьа законра ва маса нормативный правовой актара къалурнавай къетIенвилер гьисаба къуналди ишлемишда.

3. И Закон массовый информациядин такъатрин гьакъиндай Россиядин Федерациядин законодательстводи къайдадик кутун тавунвай паюниз талукъ яз, массовый информациядин такъатрин редакцири тIалабайла государствдин органри чпин кIвалахдиз талукъ делилар гунин алакъайриз талукъ яз къуватда жеда, ам чеб федеральный законодательстводин положенийрал асаслу яз къайдадик кутадай правовой алакъайриз талукъ жедач.

И Закон къуватда хъун агъадихъ галай крариз талукъ жедач:

1) кылдин ксариз талукъ делилар - чеб государствдин органри гъялзавай делилар - къачун таъминаруниз талукъ алакъайриз;

2) государствдин органар гражданиз арзайриз, тIалабунриз килигунин къайдадиз;

3) государствдин органди Россиядин Федерациядин государствдин властдин органриз, Россиядин Федерациядин субьектрин государствдин властдин органриз, государствдин маса органриз, чкадин самоуправленидин органриз, гьа органриз чпин векилвилер килиз акъудунихъ галаз алакъалу чпин кIвалахдиз талукъ делилар агакъарунин къайдадиз.

4-СТАТЬЯ. Дагъустан Республикадин государствдин органрин, чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал тешкилун.

1. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачун тешкилуни кар государствдин органри чпин векилвилерин сергъятра аваз тайинарнавай къайдада, "Государстводин органрин ва чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин гьакъиндай" Федеральный закондин истемешунар гьисаба къуналди, килиз акъудда.

2. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар вирида ишлемишзавай информационный системайрай, гьа гьисабдай "Интернетдин" информационно-телекоммуникационный сетдай (инлай къулухъ "Интернетдин" сеть лугъуда), гьакIни винидихъ къалурнавай органрив гвай дараматра ва и мурдар патал чара авунвай маса чкайра "Государстводин органрин ва чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин гьакъиндай" Федеральный законда тайинарнавай къайдада раижда.

3. Делилар ишлемишзавайбуруз государствдин органрин кIвалахдиз талукъ яз Дагъустан Республикадин библиотекайрин ва архиврин фондара авай делилрихъ галаз танишарунин кIвалах библиотекайрин ва архиврин крарин гьакъиндай Россиядин Федерациядин законодательстводи тайинарнавай ва адал асаслу яз къабулзавай маса нормативный правовой актарал асаслу яз, гьакIни библиотекайрин ва архиврин крарин гьакъиндай Дагъустан Республикадин законодательстводи ва а законодательствода асаслу яз къабулзавай государствдин органрин маса нормативный правовой актари тайинарнавай къайдада килиз акъудда.

5-СТАТЬЯ. Дагъустан Республикадин государствдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар гунин жуьре

1. Дагъустан Республикада государствдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар "Государстводин органрин ва чкадин самоуправленидин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачудай мумкинвал таъминарунин гьакъиндай" Федеральный законда, Россиядин Федерациядин маса федеральный законра ва нормативный правовой актара къалурнавай жуьрейра гун таъминарда.

2. Дагъустан Республикадин государствдин органрин кIвалахдиз талукъ делилар мецелай, гьакIни документамишнавай информациядин жуьреда, гьа гьисабдай электронный документдин жуьредани, гуз жеда.

3. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар а делилрикай менфят къа-

чузвайда кхьена хабар къуниз кхьена жаваб хгунин жуьреда гуда, эгер а органрин кIвалахдиз талукъ делилар гунин маса къайда гьихътинди ятIа хабар къуна тайинарнаватIа ва технологиядин жигъетдай а хабар къун государствдин органривай килиз акъудиз жезваз хъайитIа.

4. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар хабар къазвай жуьреда гудай мумкинвал авачир чIавуз делилар, абур гьихътин жуьреда гьиле аватIа, гьа жуьреда гуда.

Хабар къазвай жуьреда делилар гудай мумкинвал авачирдан гьакъиндай, а делилар ишлемишиз кланзавай кас ада къалурнавай жуьреда делилар гуз тахъунин себепарни къалуруналди, хабардар авун герек я.

5. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар мецелай гунин къайда делилар къачуз кланзавай касдив ам къабулдай чIавуз агакъарда. Гьахътин делилар государствдин органдин справочный къуллугърин телефонрай ва я тахъайтIа, делилар теклифун патал государствдин органди векилвал ганвай къуллугърал алай ксарин телефонрай гуз жеда.

6-СТАТЬЯ. Дагъустан Республикадин государствдин властдин органрин кIвалахдиз талукъ яз "Интернетдин" сетда чка гузвай делилрин сиягъар

1. Государстводин органри чпин кIвалахдиз талукъ делилар раиж авун патал "Интернетдин" сеть ишлемишда, сетда, электронный почтадин, вичиз хабар къун агакъариз жедай адресни къалуруналди, чпин официальный сайтар тешкилда.

2. Государстводин органрин официальный сайтрикай менфят къачудай мумкинвал таъминардай технологический, программный ва лингвистический такъатривай ийидай истемешунар винидихъ тIвар къунвай органри чпин векилвилерин сергъятра аваз тайинарда.

3. Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин кIвалахдиз талукъ делилрин сиягъ, гьакIни адан кIвалахдиз талукъ яз "Интернетдин" сетда чка гузвай делилрикай менфят къачудай мумкинвал тешкилуни къайда Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин къарардалди тестикъарда.

4. Дагъустан Республикадин Къилин кIвалахдиз талукъ делилрин сиягъ ва "Интернетдин" сетда чка гузвай делилрикай менфят къачудай мумкинвал гунин къайда Дагъустан Республикадин Къилин Указдалди тестикъарда.

5. Дагъустан Республикадин Гьукуматдин, Дагъустан Республикадин исполнительный властдин органрин кIвалахдиз талукъ тир, "Интернетдин" сетда чка гузвай делилрин сиягъар ва а делилрикай менфят къачунин къайда Дагъустан Республикадин Гьукуматдин къарардалди тестикъарда.

6. Государстводин маса органрин кIвалахдиз талукъ делилрин сиягъар ва а делилрикай менфят къачунин къайда государствдин гьа органри тестикъарда.

7. Дагъустан Республикадин Сечкидин комиссиядин кIвалахдиз талукъ тир, "Интернетдин" сетда чка гузвай делилрин сиягъ ва а делилрикай менфят къачунин къайда Дагъустан Республикадин Сечкидин комиссиядин къарардалди тестикъарда.

8. Дагъустан Республикада инсандин ихтияррин рекъай Уполномоченныйдин кIвалахдиз талукъ тир, "Интернетдин" сетда чка

гузвай делилрин сиягъ ва а делилрикай менфят къачунин къайда Дагъустан Республикада инсандин ихтияррин рекъай Уполномоченныйдин тапшуругъдалди тестикъарда.

9. Дагъустан Республикада карчийрин ихтиярар хуьнин рекъай Уполномоченныйдин кIвалахдиз талукъ, "Интернетдин" сетда чка гузвай делилрин сиягъ ва гьа делилрикай менфят къачунин къайда Дагъустан Республикада карчийрин ихтиярар хуьнин рекъай Уполномоченныйди тестикъарда.

7-СТАТЬЯ. Государстводин коллегияльный органрин заседанийра, государствдин органрин коллегияльный органрин заседанийра иштиракун.

Государстводин коллегияльный органри гражданиз (кылдин ксари) ва гьа гьисабдай организацийрин (юридический къурулушрин), общественный тешкилатрин, Россиядин Федерациядин государствдин властдин органрин, Россиядин Федерациядин субьектрин государствдин властрин органрин, государствдин органрин ва чкадин самоуправленидин органрин векилри чпин заседанийра иштирак ийидай, государствдин маса органри лагъайтIа, чпин коллегияльный органрин заседанийра иштирак ийидай мумкинвал таъминарда. Винидихъ тIвар къунвай ксари а заседанийра иштирак авунин кIвалах Дагъустан Республикадин государствдин органрин регламентрал ва маса нормативный правовой актарал асаслу яз килиз акъудда.

8-СТАТЬЯ. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар агакъарунай гьакъи гун

1. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар агакъарунай гьакъи, а делилар тIалабайла агакъарай дуьшуьшда, эгер тIалабзавай ва къачунвай делилрин къадар гьакъисуздаказ делилар агакъарунин барадай федеральный законодательстводи тайинарнавай къадардилай артурх яз хъайитIа, къачуда.

2. И статьядин 1-пунктуна къалурнавай дуьшуьшда делилрикай менфят къачузвайда тIалабзавай документрин ва (ва я) материалрин копияр гъазуруниз, абур почтуна аваз агакъарунихъ галаз алакъалу яз акъатзавай харжийрин гьакъи гуда.

3. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар агакъарунай гьакъи яз къачунвай пул Дагъустан Республикадин республиканский бюджетдиз ягъун лазим я.

4. Дуьзбур тушир делилар квай информация агакъарай государствдин орган, а информациядикай менфят къачузвай касди кхьена бинеламишнавай арза вугайла, рехъ ганвай дуьз туширвилер гьакъисуздаказ арадай акъудуниз мажбур я.

9-СТАТЬЯ. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилрикай менфят къачудай мумкинвал таъминарунал гуьзчивал авун

1. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилрикай менфят къачудай мумкинвал таъминарун гуьзчивилик кутунин кIвалах государствдин органрин руководителри килиз акъудда.

2. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилрикай менфят къачудай мумкинвал таъминарун гуьзчивилик кутунин къайда государствдин органрин нормативный правовой актаралди тайинарда.

10-СТАТЬЯ. Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилрикай менфят къачун патал авай ихтияр чIурунай жавабдарвиллиз чIугун

Государстводин органрин кIвалахдиз талукъ делилар къачун патал авай ихтияр чIурунай тахсирлу тир Дагъустан Республикадин государствдин органрин къуллугърал алай ксар, государствдин гражданилин къуллугъчияр Россиядин Федерациядин законодательствода асаслу яз жавабдарвиллиз чIугвада.

11-СТАТЬЯ. И Закон къуватда гьатунин къайда

И Закон вич официальнойидаказ печатдиз акъудай йикъалай анихъ цIуд югъ алатайла къуватда гьатда.

Веревирдер

Ватандин тарих вуч
ятла?

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

И веревирдер кхьиниз зун эхиримжи вахтунда мукьвал-мукьвал расалмиш жезвай бязи крари, СМИ-ра аквазвай бязи материалри маж-бурна.

Дугъриданни, Ватандин тарих вуч

ятла? Герекяни чаз, чи кьезмай неси-
лиз тарих чир хьун? Чизвани чаз чи
къенин югъ гьакьван хъсандаказ?.. Чи
бубаяр вуяр тир? Абуру чаз вуч туна,
чна вуч тазва?.. Игитар вуяр я, хаинар
- вуяр?..

Члехи Гъалибвили 71 йис тамам
хьун кьейдзавай йикъар тир. 3-класда
келзавай аялди “Эбеди цукай” сочи-
нение кхьинин тапшургу ганвай... Гъа-
либвлин суварин вилик им пис тапшу-
ругъ я садани лугъудач. Амма аял “Эбе-
ди цай” ибардин гъавурда авачир. Зун
адан ктабра кьекъвена: литературадай
келунин, чун элкьурна кьунвай дуьнь-
ядин... И ибардиз баян гуз жедай хьтин
текст гьалтнач. Дугъри я, чи Ватандин
твар, карта, килин меркез, герб ва пай-
дах авай чинар аялди хъсанда мад се-
ферда ачухна, келна... Ибур тлимил
хьана.

За аял чи меркезда, Ленинан комсо-
молдин тварунихъ галай паркуна “Азад-
вал хвейи аскердиз” хкажнавай памя-
тникдин патав тухвана, анал кузвай цай,
адан патав низамда акъвазнавай аялар
къалурна, ахпа са бубат зати арадал ата-
на. Куьрелди, аялди Ватандин тарих-
дай гьакьки чирвилер кланзавайди
дериндай гьиссна.

Идалай гуьгьуьниз зал чи вуз акъал-
тарнавай жегил гьалтна. Ада завай
комсомол члехиди яни - партия лугъуз,
хабар кьурла, вузди чи тарих гьик чир-
заватла хиялди атана. За а жегилдин
язух члугуна...

Члехи Гъалибвили суварин юкъуз
чи килин майданрилай “Рекьин тийир
полкунин” жергеяр фена. Газфур а зур-
ба гьерекатди рубгьламишайдал шак
алач. Амма неинки чи уьлкведилай кье-
цепата (Украинада, Латвияда, Польша-
да, масанра) адакай къана рахана, ам
квез герек кар я лугъуз, чи телеканал-
рай рахай са бязи “патриотри” нин кьу-
лаз кьуват гузайтла?.. Ватандин тарих-
диз гуьрметзавай са касни Ватандин
азадал патал чанар гайибурукай къана
рахачир...

Лап и мукьвара, 8-июндиз, телевиде-
нидин ОТР каналдай, “Правда!” програм-
мада, тарих предмет хьиз школада чи-
рун герек яни, тушни лугъуз, гуьжетар
тешкилнавай. Рахазвайбурун са паюни
тарих са артух герек предмет туш лугъуз-
вай. Амма эхиримжи 20-30 йисуз арадал
атанвай несилар Ватандин тарихдивай
къадарсуз яргъа тирди чуьнуьхиз жезва-
чир. Гьик хь, “перестройкадин” архитек-
торри - Горбачёври, Яковлеври, Волкого-
новри, масабуру Советрин девирдин Ва-
тандин тарихдиз ахьтин инад кьуна хь,
гилан я алмирз, я муаллимирз гь чеш-
медай вуч кьачудатла чизмач.

Ватандин тарих я чирзавач, я ам ан-
жах чулав рангар яна, вилик гьизва.
Обелискрал, дяведин ветеранрал, жен-
гинин наградайрал пискивилер гьиз-
вайбуру гьинай кьезвайди я?

Тарих чир тийизвайди хьиз, Совет-
рин девирдин литературани чирзавач
эхир. Литература художественный об-

разра тунвай Ватандин тарих, халкъ
фенвай баркаллу ва гьакьван муракаб
четин рехъ тушни?

Ибура алава яз 11-июндиз РЕН TV
каналдай гайи “Военная тайна” програм-
мади зи гуьгьуьлда генани эцна. Чи
журналистри къалурайвал, Уралдин
меркез тир Екатеринбург шегьерда,
кьилди кьачуртла, “Ельцин - центр” твар
алай къенин аямдин лап члехи музейда
(Россиядин сад лагъай президентдиз
эцигнавай) чпи дуьньядин гзаф пилера
(Гуржистанда, Ливияда, Украинада,
Молдовада, Прибалтикада, масанра)
гьар жуьре рангарин “революцийрин май-
данар” кьурмишай, абуруз пулдалдини,
яракьралдини, масаклани кьуват гайи, и
кар гилани давамарзавай ксари (Аме-
рикадай, Англиядай, Польшадай, Укра-
инадай, масанрайни) чпиз кланивал “си-
ягъатзава”, чи, Россиядин, студентриз
“демократиядин” тарсар гузва. Ачухда-
каз чеб Россияда цийи “революция”
кьурмишунин эгечинавайдакай лугъуза.
А майдан гила Уралдикай жеда...

Ибурун жергеда чеб са гьикл ятлани
чина ихтибардай аватнавай олигархар -
Касьянов, Ходорковский, Прохоров
хьтин ва маса ксарни ава. Абурухъ “ком-
мерциядинбур тушир” хейлин тешкила-
тарни гала. Америкадинни Саудовский
Аравиядин миллиард долларалди пу-
лар абуру чи къенин йикъан жегилриз
Ватандин тарихдин гьич патаривни гва-
чир, адаз акси чешнейрин “тарсар” гу-
низ харжзава. Жегилри а “тарсар” къа-
булзава.

Тарихдин илим вуч ятла, халисан ли-
тература, философия вуч ятла чир тий-
извай жегилар алдатмишун гьакьван
четин кар ятла?..

Чи гзаф жегилар диндин экстре-
мизмдин, радикализмдин рекъел эля-
члун, ИГИЛ хьтин (чи уьлкведа кьадагъа
алай) тешкилатра гьакьун, чаз чара иде-
ологийрин таъсирдик акатун - мегер Ва-
тандин тарихдивай, хайи литература-
дин, михи пак адетрин ирсинивай кьакъ-
атунин нетижада арадал кьезвай “бе-
гьерар” тушни?

Чи гзаф жегилриз гьич тахьайтла Ва-
тандин карта (адан чилер, дагълар,
вацлар, гуьлер...) чидач. И крарни чир
тийизвайди школа, вуз яни бес? Ихьтин-
бурукай ватандашар, Ватан хуьдайбуру
жедани?..

Эхъ. Девир неинки экономикадин, ме-
дицинадин, яшайишдин маса хилерай
четинди хьанва, ам жегил несилиз
гьакьки чирвилер, хайи накъваринни
ятарин метлеб, къадирлувал чирунин
жигъетдайни хаталудаз элкьвенва. Ва-
тан квелай башламиш жезвайди ятла чир
тахъанмаз, инсандикай ватандаш бажа-
гъат жеда...

Литература чир тахьуни руьгь чукур-
да, тарих чир тахьуни - квал, гъавайда
лугъузвайди туш. Тарих чируникай кьил
къакъудзавайбурун къаст чи жегил не-
силрин руьгь чукурлу тирди хьиз, кьул-
ни, квални, Ватанни чукурлу тушни
бес?!

Вуч авун лазим я? Заз чиз, Ватандин
тарих илим хьиз чириз аялдин кьепи-
нилай, кьиб патав гвай кьулалай гатлун-
завайди я. Чи халкъдин тарих халкъдин
манийра, риваятра, гилин - туплун се-
няктарвилера гьатнава. Ватандин тарих
чи халкъар санал асирра фенвай четин
рехъ я. А рекъи гьикьван дустар ва гьикъ-
ван душманар гьанатла, гьикьванбур чун
терг ийиз, гьикьванбур чун хуьз алахъ-
натла чирун - им, члехи илим тирди хьиз,
гьакьван члехи везифани я. Хизандин,
школадин, обществодин, государство-
динни хиве авай. Ина нел гьикьван пар
ацалтзаватла, куьне фикир це.

Депутатдиз ачух чар

Абдулашим ГЪАЖИМУРАДОВ,
Мегъарамдхуьруьн райондин
Муьгъверганрин хуьр

Госдумадин депутат гуьрметлу Гъа-
жимет Керимович!

20 йис жезва Мегъарамдхуьруьн рай-
ондин Муьгъверганрин хуьруьн жемат
целди таъминарунин, хуьр Самур вацлу
гузвай зиянрикай хуьнин месэлаяр гьал
тийиз. 1995-йисалай унихъ РФ-дин талукъ
министерстводини чи хуьр патал план-
ламишай кваллахар гьеле гьиле кьунвач.
Дагъустан Республикадин гьукуматди
чун гафаралди тухарзава: 2010-йисуз,
ахла 2013-йисуз, гила 2020-йисуз гьиле
кьада лугъуз хьана.

Россиядин Минприродресурсрин при-
каздалди 2002-йисуз Самур вацлал эцигна
куьтягьун хиве кьур ГПС (гидротехни-
ческое сооружение) заказчикди (Западно-
Каспийский БВУ-ди) гьилени кьунач. Вацлу
лагъайтла, вичин кар аквазва: муьгъвер-
ганвийрин багълар, салар, хуьруьн мул-
куникай вишералди гектарар бегьерлу
чилер ци тухузва, агъадихъ галай хуь-

рерин - Киркарин, Хуьрелрин, Чепелрин,
Гилийрин жематризни тлимил кьурху гуз-
вач.

Жегьилар хуьрерай катзава. Виликрай
гзаф аялри келиз хьайи школада кье Га-
рагълай, Макъарилай, Чахчалай гьиз-ху-
тахзавай ва сергьят хуьзвайбурун аялар-
ни кваз школада 200 аялни амач.

Эхиримжи йисара чун чпикай гзаф
рахазвай дидед члалар хуьнин, виликди
тухунин, абур ишлемишунин месэлаяр
авай гьални пайгарди туш. Кисна акъва-
зайтла, ДНИИШ-ни (са чи республикада
авай педагогикадин институт) кардикай
хкатун мумкин я. СССР хьиз. Вучиз Да-
гъустандихъ къени дидед члаларин гъа-
къиндай закон авач?! Куьне гьихьтин кь-
мет гузва и гьалариз, гуьрметлу депу-
тат? Яраб и ва маса месэлаяр мус гъа-
лиз жедайтла?!

* * *

ГЪУРМЕТЛУ РЕДАКЦИЯ!

Талабда “Ачух чар” ва депутатдин
жаваб газетдин чинал гьун. Чавай анжах
гъа ик виликди физ жеда, фикирзава за, 70
йисалай виниз уьмуьр кечирмишнавай му-
аллимди. Белки, им са зи фикир туш жеда.

Чаз кхьизва

Къенепатан душман
хаталу я

Ш.БАГЪИРОВ

Чи бубайри авур ихтилатар, кваллахар са-
фунай ягъайла, вуна ваз фикирна лугъуда
хь, бубайри чпин уьмуьрда анжах са фахъ
кваллахна, дуьньядин са пай хьайи СССР
хьтин зурба гьукумат арадал гъана.

Гъайиф хь, СССР яргалди амукьнач,
чуклурна. Фикир гайила, са инсандин кван
яшни хьанач СССР-дихъ. Вучиз ик хьана
лагъайтла, чи властра къенепатан душманар
гьатна. Хрущев чи халкъдин сад лагъай душ-
ман я - ада са гьихьтин ятлани гьерезрай Ста-
лин хьтин камалэгли, акьуллу, вичин нефс
вилик кутун тавур, кесиб халкъдин кьайгъу-
дар хьайи, виридаз са виле цай-ялав гьат-
на. Идакди СССР-дин кьулан тарци-
даяхди са патахди ян гана. 1936-йисан Кон-
ституция дегьшарначиртла, Ельциназ, Горба-
чеваз, Шеварднадзедиз, Яковлеваз ва ма-
сабуруз а партия кьисмет жедаини?! Абуру
къенепата куквар хьиз гьатна. Вири тьуьна
куьтягъайла, халкъдиз ахпа хабар хьана. Чи
хуьруьнви Алирзаев Загьир стхади абуруз
вижевай, кутугай тварар ганвай.

Ислягьвили даях СССР чкайдалай кьу-
лухъ дуьньядин гьар са виле цай-ялав гьат-
на: язава, рекъизва, къакъудзава, аварияр
жезва. Рекъизвайбурун асул гьисабдай же-
гилар я.

» Сагърай Президент В.Путин. Са гьал кьайда гьат хьу-
вуна. Адаз алакьдай куьмек вирида гана кланда. В.Пу-
тинахъ галаз кваллахзавай Шойгу, Иванов хьтин инсанар
къуй чи уьлкведин, гьукуматдин аппаратда гзаф хьурай.

СССР-дин вахтунда архайиндаказ гьиниз
кландатлани фена хквез жезвай. Гила лагъай-
тла, вун кваллай экъечлна хкведалди рикли-
рикл незва.

Келиз ашкъи авай касдиз вири мумкин-
вилер яратмишнавай. Эцигай кван заводар,
фабрикаяр, туькьурай кван ракуьн рекьер
вуч тир! Вири халкъдин зегьметдалди эци-
гай карханаяр са гьевчи вахтунда тахьай
мисална. Нефсер ахцлун тийир аждагъанар
майдандиз акъатна. Чпин гьилерал къаба-
рар авурбур гила гьабуруз тамашиз, чеб са
куьникайни тахьхана, тлуб сара кьуна амукъ-

вад кас герек я лагъанай. Ихтилат ийиз-ийиз,
адан вилерал накъвар атанай. Чна, уяхвал
квадар тавуна, къенепатан душманрихъ га-
лаз генани женг члугуна кланда.

Эхирдай заз лугъуз кланзава хь, чи хуь-
руьнви рагьметлу Сефер бубадиз жедай крар
виликамаз чидай. Ада лугъудай: “Чан рух-
ваяр, Николай тахтунай веъейбур адан
гьилибанар я. Совет уьлквени тахтунай
веъейбур кьулухра яру книжкаяр
(партилетар) авайбур я”. Гьада лагъай-
вал хьана. Душманриз - лянет! Чун вири
сад хьайитла, абурун тлем акакъдач.

Ужуз кредитар ва кьезил налогар галачиз жедач

Жасмина САИДОВА

20-июндиз Махачкьаладин РГам-затован тIварунихъ галай Милли библиотекадин залда “Къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет ватанда гъасилзавайдалди эвезун: нетижалувилин граждaнвилин делилар” месэладай общественный яб акалунар кыле фена. Мярекат Вирироссиядин халкьдин фронт-дин (ОНФ) регионда авай отделениди тешкилнавайди тир.

Къейдна кIанда хьй, Дагъустандин меркезда кыле фейи яб акалунар “Къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет ватанда гъасилзавайдалди эвезунин граждaнвилин календарь” проектдин сергьятра аваз тешкилнавайбур тир. Ватандин суьрсет арадал гъунин карда регионрин тежриба умумиламишун ва раиж авун патал властди гыхьтин серенжемар къабулна кIанзава-тIа, гъам ахтармишунин макьсад-далди НТР центрди гъазурнавай ва гьеле алатай йисан эхирдилай гьиле кьунвай и проектдин сергьятра авай мярекатар уьлкведин вири регионра кыле тухванва. И мярекатрин макьсад, ОНФ-дин мониторингдин ва технологияр алай аямдин истемияшунрив къадайбур авунин рекъай Централдин руководител Анна Заборенкоди къейд авурвал, халкьдин общественный фронтдин майдандал талукъ хилерай Россиядин властдин органар, суьрсет гъасилзавайбур ва муьштерияр кIватIун ва къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет ватанда гъасилзавайдалди эвезунин гъакьикъи игътияжар тайинарун я.

И мярекатди Россиядин агъалияр чи уьлкведа акъуднавай тIем акакьдай ва ерилу товарларди таъминарунин месэладиз талукъарнавай са жерге общественный веревирдер акъалтIарнава.

“Дагъустанда гуьруьш тухуналди, чна “Къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет ватанда гъасилзавайдалди эвезунин граждaнвилин календарь” проектдин сергьятра аваз тешкилнавай ва Россиядин федеральный вири округра хъайи яб акалунар куьтягъзава. И вахтунда чавай ОНФ-дин регионрин активистрихъ галаз санал россиявийр ватанда гъасилзавай суьрсетдалди таъминарунин хци месэладиз талукъ лап гзаф къадар делилар кIватIиз, гъакIни уьлкведин руководстводин вилик эцигдай са жерге теклифар тайинариз хъанва”, - малумарна Анна Заборенкоди. Ада къейд авурвал, чна жуван суьрсет гъасилунин кардиз ва ада агъалийрин уьмуьрдиз ийизвай таъсирдиз общественный кьимет гунин, ахтармишунин кIвалах датIана кыле тухвана кIанзава ва и карда региондин кьетIенвилер, яни и ва я маса регионда экономикадин ге-лежег авай хилер гьибур ятIа, гъам фикирда кьун важиблу я.

“Къенин юкьуз чи вилик акъвазнавай асул месэлайрикай сад гъам республикадин, гъамни санлай уьлкведин дережада экономический ва промышленный политикадин кар алай рекьер тайинарун я. Къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет

ватанда гъасилзавайдалди эвезунин проектар уьмуьрдиз куьчуьрмишунин неинки кьенепатан, гъакIни къецепатан базарриз акъудиз жедай ерилу суьрсет арадал атунал гъун лазим я”, - малумарна мярекат кыле тухузвайбурукай ва ОНФ-дин Дагъустан Республикада авай региональный штабдин председателрикай сад тир Государстводин Думадин депутат Умахан Умаханова. Ада гъисабзавайвал, региондин активистри республикадин карханаар государстводин заказдин куьмекдалди хуьнин ва гележегда республикада инновационный кьурулушар кардик кутунин месэлайриз кьетIен фикир гун лазим я.

И макьсаддив агакьарун патал карханайрихъ технический ва технологический рекьерай мумкинвилер хьун лазим я. Обществeнный яб акалунрал вилик эцигнавай сад лагъай месэлани гъа и кардиз талукъди тир: “Технологический модернизация уьлкведин промышленность вилик тухунин бине яз”.

ИкI, гъа и месэладин сергьятра аваз са жерге пешекарри гъвечIи докладар авуна: “Р Фарм” карханадин экономикадин рекъай директор Александр Быкова Россияда базарда гуьжетиз жедай производствояр кардик кутун патал гыхьтин шартIар лазим ятIа, гъадакай, Вирироссиядин балугъчивилин карханайрин ассоциациядин руководитель Вячеслав Быкова уьлкведин кьенепатан базар балугъчивилин суьрсетдалди таъминарун и хел вилик тухунин важиблу месэла тирдакай, РАН-дин ДНЦ-дин социально-экономический ахтармишунрин Институтдин профессор Ших-Саид Абдулаева, Дагъустандин государстводин аграрный университетдин ректор Зайдин Жамбулатова республикада суьрсет гъасилунин кардин кьетIенвилерикай, и кардин стратегиядикай ва технологиядикай ва икI мад.

“Къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет ватанда гъасилзавайдалди эвезунин технологияр арадал гъунин карда илимдин мумкинвилер” месэла веревирддайла “Ахтармишунар ва разработкаяр” ФЦП-дин сергьятра авай проектар бажармишунин Програмадин руководитель Вячеслав Воронов, “Сепараторрин завод” ОАО-дин генеральный директор Игорь Гъафуров, “Гъажиеван тIварунихъ галай завод” ОАО-дин генеральный директор Абдулвагъаб Папалашов ва са жерге маса карханайрин векилар рахана.

Дагъустандин промышленностдин чIехи карханайрин руководителри гьарда вичин кIвалахда гьалтзавай четин месэлайрикай, кылди кьачуртIа, кьезилвилер авачиз кIвалахзавай чи карханайри акъудзавай продукциядивай, ам жуваз акъвазнавай кьимет винизди хьун себеб яз, тендерра нетижалудаказ иштиракиз тежезвайдакай ва, санлай кьачурла, государстводин заказар тамамардайла, заказчидиз Дагъустандин карханайрихъ галаз кIвалахиз клан тежезвайдакай лагъана. КьетIендаказ къейд авур месэлайрикай сад заводриз пешекар кадрияр бес тахьунинди тир.

Мисал яз, А.Папалашова малумарайвал, рабочий пешейрин кадрияр: слесарар, сварщикар, станокрал кIвалахдайбур заводди вичивичиз гъазурзава, вучиз лагъайтIа республикадин техникумривайни училищейривай гъа и заводда лажим жезвай пешекарар гъазуриз жезвач.

“Чаз уьлкведин руководстводин вилик регион патални тIал алайбур тир, гъа са вахтунда халкьдин фронтдин кьуватдалди гъализ жедай месэлаяр эцигиз кIанзава”, - малумарна А.Заборенкоди, кIватI хъанвайбурухъ элкъвена.

“Ужуз кредитар це”, “карханайрал эцигнавай налогар тIимилара”, “НДС агъузара”, “банкарин заминвилер лазим я”, “госконтрактриз субсидияр це”, “технический пешекарар чарасуз лажим я”, “Дагъустандин оборонный промышленностдив эгечIзавай тегьер зегле фидайди я” - жаваб яз ван хъайи келимаяр санлай кьачурла гъа ихьтинбур тир лагъайтIа жеда.

Рахайбуру къейд авурвал, республикадин карханайрин 80 процент тадаракар къецепатан уьлквейра акъуднавайбур я. Уьлкведин анжах 40 процент регионривай недай суьрсетдалди хуси игътияжар таъминариз жезва, амайбур, яни чIехи пай паталай гъизвай шейинилай аслу я.

Анна Заборенкоди къейд авурвал, уьлкведиз къецепатай гъизвай суьрсет ватанда гъасилзавайдалди эвезунин стратегия тайинардайла асул фикир фармацевтикадин, яни дарманар акъудунин кIвалахдин, агропромышленный и комплексдин ва адак акатзавайди тир балугъчивилин хилериз, машинрин промышленностдиз гана кIанзавайди тайинарнава.

“Чна асул пуд месэла чара авунва: милли базар ватандин суьрсет гъасилзавайбурув вахкун, 2020-йис алуькдалди агъалияр тамамдаказ хуси суьрсетдалди таъминарун, регионрин, суьрсет гъасилзавайданни ам ишлемеишзавайдан алакъаяр арадал хкун”, - лагъана ада.

Алакъаяр, кылди кьачуртIа, бизнесдинни илимдин арада алакъаяр, амачирдакай мярекатдал рахай РД-дин карчийрин ихтиярар хуьнин рекъай Уполномоченный Заур Къурбановани лагъана: “Республикада бизнесни илим сихдаказ алакъалу жедай майдан авач. Чав и мукьвара 27 йис хъанвай жегилдикай илимрин доктор хъанва лагъай хабар агакьнава, яни чи алимрихъ еке агалкьунар жезва, абуру лап хъсан шейэр, технологияр туькIуьрзава, амма бизнесдиз и кардикай хабар жезвач, гъатта хабар аваз хъайитIани, цийи разработкаяр коммерциядин бинедал эцигдай рекьер авач. И месэла тиди гьалда гъялна кIанзавайбурукай сад я”.

Яб акалунрин нетижаяр къадайла, РД-да ОНФ-дин регионда авай штабдин председателрикай сад тир Мухтар Оздеаджиева экономика вилик тухунин карда важиблу роль гъвечIи ва юкьван бизнесди кьугъвазайди ва и хилез государстводин патай кьетIен фикир гана кIанзавайди рикIел хкана.

Важиблу такъат

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара “Дагъустан” РИА-да “Ачух власть” проектдин сергьятра аваз“Промышленность региональный экономика вилик финин карда важиблу такъат я” месэладай пресс-конференция хъана. Мярекат РД-дин промышленностдин ва алишвериишдин министр Юсуп УМАВОВА тухвана.

Журналистрихъ галаз хъайи суьгьбетда ада къейд авурвал, уьлкведин руководстводи чи вилик Россиядиз къецепатан уьлквейрай гъизваз хъайи продуктар хусибуралди эвез авун эцигнава, Идахъ галаз алакъалу яз Дагъустанда промышленностдин продукциядалди законсуз алверзавайбуруз аксивалдай, базар хуьдай комиссия кардик кутунва. Адан руководитель РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипов я.

- Алатай йисуз, - давамарна министрди вичин суьгьбет, - промышленностдин продукция 780 миллион манатдин артухариз алакьна. 2016-йисуз къецепатан уьлквейрин продукция хусидалди эвез авун 1 млрд манатдилай гзаф хъана. Куьмекдин мярекатрин пландик инвестиционный 20-дав агакьна проектар ква. Республикадин промышленностда къецепатан уьлквейрин затIар хусибуралди эвез ийиз алакъайбурун арадай министрди “Концерн КЭМЗ” ОАО-дин тIвар кьунва.

- Мартдин эхирра импортдин товарар жуванбуралди эвездай кархана Каспийскда ачухна: “Авиамеханический завод, “Концерн КЭМЗ” ОАО-дин филиал. И карханайра 58 тадарак акъуднава, эцигнавайбур алай девирдин программайрин бинедаллаз кардик кутазвай, гъужумдикай хуьдай затIар я. Проект кылиз акъудунин нетижа яз, кIвалахдин 250 чка тешкилнава, мад цийи 500-дав агакьна чкаяр арадал гъун фикирдик ква.

Санлай импортдин товарар эвезуникай рахадайла, Юсуп Умавова къейд авурвал, уьлкведа, республикада муьштерийри чкадин продукциядиз кьимет гузва. Абуруз чизва хьй, Дагъустанда экологиядин рекъай михи продуктар гъасилзава. Республикадин промышленникрин ва карчийрин кьвед лагъай форумдал “Цийи Дагъустан” бренд раижна. Мукьвара чи гзаф товаррал продукция ахтармишнавайди, ерилуди ва экологиядин жигъетдай михьиди тирди тестикъарзавай и бренддин лишан пайда жеда. Пуд йисуз регионда промышленностди гъасилзавай товаррин индекс 158 процентдив, хаммалдикай затIар гъасилун-174 процентдив агакьнава. Алай йисан вад вацра промышленностди гъасилзавай товаррин индекс 116,4 процент, хаммалдин затIар гъасилунин -119, 1 процент хъана. Ибур лап хъсан делилар я. Им кье промышленность вилик фин патал ийизвай кIвалахдин нетижа я.

Алатай йисуз республикадин промышленный карханайра кIвалахдин цийи 500 чка тешкилна, алай йисуз кIвалахдин 600-далай виниз чкаяр тешкилун фикирдик ква.

Идалайни гьейри, гьилевай йисуз промышленностди гъасилзавай товаррин къадар артух хьун гуьзлемеишзава. Республикадин Минпромторгди гузвай хабарралди, 2016-йисуз “Дагдизель” ОАО-ди гъасилдай шейэрин къадар 5 сеферда артух жеда.

Докладчиди къейд авурвал, республикада индустриальный са шумуд парк тешкилда. Къенин юкьуз Дагъустанда абур кье парк, гъакIни кьуд технопарк ава. 2020-йисалди регионда индустриальный 17 парк тешкилун пландик ква.

Ихьтин паркар кардик кутуни республикадин экономикадиз инвестицияр желбдай, вини дережадин шей гъасилдай, кIвалахдин цийи чкаяр арадал гьидай мумкинвал гуда.

- Министерстводиз лап хъсандиз чизва хьй, промышленностдин товарар гъасилун патал и хилез инвестицияр лажим я, алава хъуьуна министрди.

Мярекатдин эхирдай РД-дин Минпромторгдин руководителди журналистрин суалриз жавабар гана.

Дагъларин форум тухуда

Дагъустанда РД-дин Кьили малумарнавай Дагъларин йисан сергьятра аваз тухудай важиблу мярекатрикай сад тир Дагъларин форум 28-29-июлдиз тухуда. “Россиядин дагълух территорияр менфятлудаказ вилик тухун” мярекатда илимдин сообществойрин, федеральный, региональный, муниципальный органрин, карчивилин кьурулушрин ва общественный тешкилатрин векилри иштиракда.

Алай вахтунда Дагъларин форумдин программаяр, йикъан месэлаяр, форумдин сергьятра аваз тухудай конференцийрин ва дискуссионный сессийрин къайдаяр туькIуьрнава. Ана иштиракдайбурун сиягъдик 257 кас ква.

Вирироссиядин хуьруьн майишатдин перепись - 2016

Гьазурвилер аквазва

Раидин ЭМИНОВ

Малум тирвал, алай йисан 1-июлда 15-августалди Вирироссиядин хуьруьн майишатдин перепись кьиле фида. Уьлкведин вири пиплера хьиз, Ахцегь райондани и важиблу метлеб авай кардиз гьазурвилер аквазва. Идахъ галаз алакьалу яз и мукьвара чун райондин статуправленидин начальник Р.Т.ДАГЪЛАРОВАХЪ галаз гуьруьшмиш хьана.

■ Руслан Тофикович, чи районда Вирироссиядин хуьруьн майишатдин перепись тешкиллудаказ кьиле тухун патал куьне гьихьтин гьазурвилер аквазва?

- И мураддалди "Ахцегь район" МР-дин кьили акьуднавай махсус кьарардин бинедаллаз алай вахтунда чна переписчикар гьазурун патал абурувай талукь тир документар кьватлзава. Виликрай и жуьредин серенжем кьиле тухудайла, анжах са чи районда 100 переписчик гьазурзавай. Исятда уьлкведа арадал атанвай экономикадин кризисдихъ галаз алакьалу яз, чина и кардал 26 переписчик ва абурал гуьзчивал тухудай 4 инструктор машгьул жеда.

■ Переписчикар яз куьне вужар желбзава?

- Вирироссиядин хуьруьн майишатдин перепись кьиле тухун патал чна алатай йисара чпи ихьтин серенжемра иштирак авур, кьвалахдик квачир, чпихъ высший образование авай ксар хьянава. Чна абурухъ галаз гьар гьафте-

да тарсар кьиле тухуда. Гьар са переписчик 460 майишатдиз фин лазим я. Тамамарзавай кьвалах кьезиларун патал са пай переписчикрив чна мобильный планшетагъуьз.

■ Хуьруьн майишатдин перепись кьиле тухудайла инсанривай гьи жуьредин делилар хабар кьада?

- И вахтунда юридический кьурулушривай, кьилдин ксаривай, арендаторривай, КФХ-рин иесийривай абурун чилерин, анра гьасилзавай продукциядин жуьрейрин гьакьиндай делилар хабар кьада. Чна гьар са переписчикдиз махсус парталар, вичел "Росстат" гаф алай махсус шагьадатнама гуда. Абуру ам гьар са кьвализ, майишатдиз фейила кьаларун лазим я.

■ Переписчикриз чарасуз тир делилар гун тийизвайбуруз

талукь яз гьихьтин серенжемар кьабулзава?

- Важиблу и кампаниядин вахтунда дуьзгун информация тагузвай ксар кардик квай законотельстводин бинедаллаз 10 агъзур манатдилай 20 агъзур манатдал кьведалди, коммерциядин тешкилатар 20 агъзур манатдилай 70 агъзур манатдал кьведалди жерме ийида. Переписчикрив гьар са агъалидин эменнидин гьакьиндай хуьруьн администрациядин майишатриз талукь ктабдай кьачунвай делилар жеда. Райондин хуьрера перепись кьиле тухун тешкилуни мураддалди автотранспорт чара авуни патяхъай чна райондин руководстводихъ галаз икьрар кутлуннава. Умудлу я хь, чи районда Вирироссиядин хуьруьн майишатдин перепись тешкиллудаказ кьиле фида.

Алафдикай дарвал жедач

Хазран КЬАСУМОВ

Алайди чуьлдин кьвалахрин кьизгьин вахт я. Уьзуьмлухрани багьлара агротехникадин серенжемар кьиле тухунихъ галаз санал, Сулейман-Стальский райондин хуьруьн майишатдин карханайра, лежбервилинни фермервилин майишатра, ЛПХ-ра, арендадин участкара и йикъара общественный мал-къара патал алафар гьазурун кьвалахарни кьиле физва.

- Санлай кьачурла, районда алай йисуз 25-26 агъзур тонн векьер, 4000 тонн самар, 1500 тонн сенаж гьазурун лазим я, - лугъузва райондин хуьруьн майишатдин отделдин начальник

Мегьамедзагьид БАБАЕВА. Алафар векин участкара, багьларай, члурухъан чкайрай гьазурда. Векьер ядай майданри 3,3 агъзур гектардин чка кьунва. Инанмишвилелди лугъуз жеда хь, алай йисуз алафдикай дарвал жедач, бес кьадар кьватлна, маса гудай векьерни жеда.

Сифтебурукай яз районда векьер ягъунив "Зардиян" зонадин карханаяр, майишатар, кьилдин ксар эгечина. Векьер косилкаяр галай тракторралди, бензокосилкайралди, дергесралди язава. И рекъай, вилик йисара хьиз, цини "Горец" ООО вилик жергейра ава. Ина 500 тонн сенаж кутунва. Алай вахтунда обществендин зегьметчияр алатай йисуз 33 гектарда канвай люцерна векь ягъунал машгьул я.

Алафар гьазурун карда районда кардик квай лежбервилинни фермервилин майишатри (КФХ-ри) члуьгвазвай зегьметни тариф авуниз лайихлу я. Эхиримжи 4 йисан кьене районда 37 КФХ арадал атанва. Гьукуматдин куьмекни галаз кьвалах авур, хьсан нетижаяр кьазанмишай 4 майишат грантдиз лайихлу хьана.

Куьруь са вахтунда райондин хуьруьн майишатдин карханайри, КФХ-ри, ЛПХ-ри 5500 тонндилай виниз векьер гьазурунава.

Районда общественный мал-къарадиз алафар гьазурун кьвалахар хьсан тешкилувал ва еришар аваз давам жезва.

Цийи азар жагъанва

Нарулагь МЕГЬАМЕДОВ,
РД-дин Россельхознадзордин Управленидин пешекар

Алатай йисан сентябрдин вацра Тлярата, Хунзах, Кьизляр, Бабаюрт ва Гергебиль района нодулярный вирусдин уьзуьр пайда хьана. И кардин гьакьиндай Владимир шегьердин гьайванар хуьнин илимдинни ахтармишунин Вирироссиядин институтди шагьидвал авуна.

Нодулярный дерматит - им ири карч алай гьайванрин хамунин уьзуьр я. Азарлу гьайванар кьиздирма квайбур хьиз жеда: хамуник тлуьр акатда, адакди бедендин ифин 40 градусдал кьван хкаж жеда. Уьзуьрдикди гьайванар кьейи вахтарни жезва.

Россиядин сергьятра и уьзуьр дуьздак акьатай сифте сефер я. Ам, Дагъстанда хьиз, Чечнядани пайда хьанва.

Виликдай, 2014-йисуз и азар Азербайжанда пайда хьанай. Ам гьакьни Мукьвал тир Рагъэкьечдай патан уьлквейрани гегьеншдиз чкьанва.

2014-йисуз, ветеринарный кьуллугьри хабар гайивал, гьайванар нодулярный дерматитдикди азарлу хьайи дуьшуьшар Туьркияда (230), Ливанда (32), Азербайжанда (16), Иракда (16), Египетда (6), Иранда (6) хьанай. 2014-2015-йисара и азар Кипрда ва Грециядани авай.

Арадал атанвай гьалари нодулярный дерматитдин вирус Россиядин Федерациядиз Кеферпатан Кавказдин (СКФО) ва Кьиблепатан Федеральный (ЮФО) округриз акъатунин хаталувал пара кьалабулукь кутадайди хьанва.

Цийиз пайда хьанвай уьзуьрдин хаталувал фикирда кьуна, адан вилик пад кьун, ам чуклун тавун патал РД-дин Россельхознадзордин ветеринариядин ва фито, санитариядин гуьзчивилин Управлениди меслятзава:

1. Гьукуматдин ветеринарный кьуллугьрин ва пешекаррин гуьзчивал авачиз, талукь документар гвачиз, малар, гьайванар, яклукай авунвай продукция, гьайванриз гузвай ем, алафар, комбикормаяр ва абурук кухтазвай алава шейэр санай масаниз тухун тавун.

2. Гьайванар анжах ветеринарный пешекарри ахтармишайдалай гуьгьуьниз ва и кар патал туькьурнавай махсус чкада туклван.

3. Гьайванрин як ва адакай гьазурнавай продукция анжах ветеринарно-санитарный экспертиза тухвайдалай кьулухъ, лабораториядин ахтармишунрин заключенияр авайла, ишлемишин.

4. Гьайванар гиликьай вахтара ва я абур гзаф кьадарда азарлу хьайитла, тади гьалда РД-дин гьукуматдин ветеринариядин органриз хабар гун.

Уьзуьрдин лишанар: ири карч алай гьайванрин нодулярный дерматит яргьалди давам жеда. Адан инкубационный вахт 3-13 югъ я. Уьзуьр, бедендин ифин хкаж хьунилай (40 градус ва артухни) башламиш жезва; вилерай накъвар кьведа, гьерекаатар яваш жеда, тлуьникай кьил кьакъудда, гьер кьведа, кьвердавай хуьсул жеда. Хамунал (квачер, руфун) гьяркьувилел 0,5-0,7 см ва кьакъанвилел 0,5 см алай тлуьрар акьатда. Нек квай маларин регъуь еке жеда, адак тлуьрар кваз, нек икьи ва яру тав алайди жеда, ргайла гелдиз элкьведа. Нодулярный дерматитдин вирус инсандик акатна начагъ хьайи дуьшуьшар малум туш.

Гьилерай балугь кьачумир!

Гьилерай балугь гун-кьачун - чи республикада адетдин кардиз элкьвенва. Амма ам кьачузвай ксари адан хаталувал гьиссзавач. Акатай чкайрай, ихтиярар авачир чкайрал ачухнавай базарай кьачузвай продукцияди куьн ва куь багьрийрин сагьламвал еке хаталувилик кутада.

Фад члуь жедай суьрсетдик акатзавай балугьар гзаф вахтара, санитарный нормайрал амал тавуна, махсус кьапара авачиз маса гузва. Базардиз акьуднавай балугьдин акунарни хейлин дуьшуьшра шак фидайбур жезва: пас яна, залан ял галаз, чпелни хер-кьац алаз жезва.

Фад члуь жезвай суьрсет хуьнин температурадин режим члуьрайла, и продукцияда хаталу микроорганизмаяр арадал кьведа, абурун кьадар лап йигиндиз артух жеда, инсандин бедендиз зарар гуда. Гьа жергедай яз руфунин, ратарин уьзуьрар арадал гьида. Лабораторияр ахтармиш тавур балугь ва балугьдикай гьазурнавай тлуьнар себеб яз хаталу уьзуьрар тир **описторхоз** ва **дифиллоботриоз** акатун мумкин я. Балугьралди алверзавай ксарив ам кьур вахт, балугьчивилин кархана гьим ятла кьалурзавай документар тахьуни маса гузвай продукция шаклуди тирдакай лугъузва. Гьамиша рикел хвена кланда: алверзавай кьайдаяр члуьзавай, абурал амал тавуна маса гузвай продукция хаталуди я!

РД-дин Россельхознадзордин Управлениди агъалийриз балугьар анжах махсус туьквенрай ва базаррин павильонрай кьачуниз эвер гузва.

19-июнь - медработникрин югъ

Еке сувариз элкъвена

Медицинадилай хийирлу искусство авайди туш

Гай Плиний Секунд, Римдин машгъур алим

Алаудин ГЪАМИДОВ

Гъакъикъатдани, лацу халатар алайбуру инсанрал, гъа хайи йикъалай башламишна, ахпа вири уьмуьрда гуьзчивал тухузва, сагълам-вилини гъалдиз килигзава, герек вахтунда куьмекдин гъил яргъи ийиз-ва. Медработникриз гуьрмет авун яз, 1980-йисан октябрдиз СССР-дин Верховный Советди акъудай Указдин бинедаллаз гъар йисан гатун сифте варз тир июндин пуд лагъай гъяд югъ медицинадин работникрин сувар яз къейдзава.

Гъа икI, и лишанлу йикъан вилик - 17-июндиз Урусрин М.Горькийдин тIварунихъ галай госдраматеатрдин фойеда музыкадин гурлу сесер авай. Са легъеда театрдин зал сиве-сивди инсанрин ацIана. Медработникриз пешедин сувар мубарак ийиз Дагъустан Республикадин руководстводин, министерствойрин ва ведомствойрин векилар, шегъеррай, районрай мугъманар атанвай. Йикъан сятдин 4. Мергъаматлу пешедин векилрин сувариз талукъарнавай мярекат ачухайдалай къулухъ трибунадихъ Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министр **Танка ИБРАГЪИМОВ** экъечIна.

- Къенин югъ квез, куь зегъметдиз зи ва гъакI республикадин руководстводин патай авай гуьрмет ва гузвай къимет рикIин сидкъидай къалурдай югъ я, - башламишна ада. - Амай йикъара чун чи кIвалахдиз талукъ важиблу, гъа са вахтунда муракаб месэлайрал машгъул жезва. Чал гъалтзавай и ва я маса четинвилеризни килиг тавуна, пешедин везифаяр куьне гъакъисагъвилелди килиз акъудзава.

Чалай вири рекъерай виниз тир нетижаяр къазанмишиз алакъзава. Зун и мукъвара здравоохраненидин месэлайриз талукъ яз “Сад тир Россия” партияди Крымда кыле тухвай форумда хъана. Завай квез шадвилелди лугъуз жеда, Дагъустан Республикадин тежриба здравоохраненидин Федеральный программалик кутунва. Мадни лугъуз кIанзава, лап и мукъвара, здравоохраненидиз талукъ яз уьлкведин регионриз къимет гудайла, экспертри чи республика къвед лагъай чкадал эцигнава. Им лап еке гъурмет ва куьне ийизвай дуьз кIвалахдиз виниз тир къимет гун я.

Министрди къейд авурвал, Дагъустан Республикади агъалийрин уьмуьр яргъи хъунин жигъетдайни кIвенкIвечи чка къун давам жезва.

“Аялар хунин рекъяй чун са тIмимил агъуз аватнаватIани, - лагъана Т.Ибрагъимова, - рекъизвай аялрин къадар хейлин тIмимиларун себеб яз, чна агъалийрин къадар артухарзава. Квезни малум тирвал, алаатай йисуз Дагъустанда 3 миллион лагъай агъали (бицIек) дуньядал атана. Къенин юкъуз агъалийрин къадар 50 агъзурдан гзаф хъанва. Ида чагъа аялар рекъизвай дуьшуьшрин процент агъуз аватзавайдан гъакъиндай шагъидвалзава ва чак еке шадвал кутазва”, - алава хъуьуна министрди.

Ведомстводин руководстводин гафарай малум хъайивал, алай йисан 1-ноябрдиз Махачкъалада 150 аялдиз чка авай республикадин перинотальный центр ишлемишиз вахкудайвал я. 2015-йисуз Дагъустанда 450 агъзур касдин диспансеризация кыле тухвана. Здравоохраненидин къурулушдин хейлин идарайри дагъустанвийриз медицинадин рекъяй виниз тир технологийрин бинелу куьмекар гун давамрзава. Алаатай йисарив геъкъигайла, духтуррин мажибар хуьз ва артухариз алакънава.

- Гъайиф хъи, чавай фикирдиз къачунвайвал вири крар тамамариз алакънавач. Вилик чна вирида санал гъялна кIанзавай месэлаяр ква. За умудзава, чна абурал тIем гъида. Къе заз квез рикIин сидкъидай пешедин сувар мубарак ийиз кIанзава.

Къуй квехъ, куь хизанрихъ мягъкем сагъламвал ва хушбахтвал хъурай, - лагъана министрди вичин рахунрин эхирдай.

Ахпа трибунадихъ Дагъустандин Гъукуматдин Председателдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **Анатолий КЪАРИБОВ** экъелна.

- Медикрин зегъмет обществада гъамиша герекди ва виридалайни мергъяматлуди я, - башламишна ада. - Гипократан девирдилай инихъ дегишвилер гзаф хъанва. Амма куь зегъметдин метлеб гъамиша сад я куьн гъамиша инсанрин сагъламвилини къаравулда ава, абур хатаба-ладикай къутармишизава, къетIен дуьшуьшра гъарайдиз къевезва. Духтур хъун - им а пешедиз майил авун, еке зегъмет я. Куь кIвалахар са диплом къачуналди куьтягъ жезвайди туш, гъамиша кIелун ва пешекарвал хкажун лазим къевезва. Гъавилай медицинада куьн хътин пешедиз вафалу къегъалар амуькзава. Квез куь зегъметдай чухсагъул, сагърай куьн! - лагъана Анатолий Шамсудиновича.

Инсанриз яргъи уьмуьр гун, абурун сагъламвал мягъкемарун Дагъустандин социальный политикадин кар алай месэлайрикай я. Здравоохраненидин къурулуш хъсанарунин месэлайриз республикадин Къил Рамазан Абдулатипова еке фикир гузва. ИкI, здравоохраненидин къурулуш хъсанаруниз талукъ месэлаяр и мукъвара Махачкъалада Россиядин Гъукуматдин Председатель Дмитрий Медведеван регъбервилик кваз кыле фейи гъукуматдин комиссиядин заседанидал гъялна. Ида чи уьлкведин руководстводи Дагъустандиз гъихътин еке фикир гузватIа къалурзава. Чи республикади здравоохраненидиз талукъ яз государстводин федеральный программаяр килиз акъудунин карда иштиракзава, - акъалтIарна вичин рахунар А.Къарибова.

Тебрикдин келимайрилай гуьгъуьниз Танка Ибгъаимова ва Анатолий Къарибова агалкъунар къазанмишнавай медработникрив государстводин наградаар ва къиметлу пишкешар вахкана.

Эхирдай мярекатдин иштиракчийриз республикадин искусствойрин устIарри ЧIехи концерт гана.

Мубаракрай! Халис регъбердин зегъметдин бегъерар

Алаудин ГЪАМИДОВ

Медицинадин работникрин йикъаз талукъарнавай шад мярекатда лайихлу тIварар, гуьрметдин грамотаярни къиметлу пишкешар гунин гъакъиндай указарни приазар кIелзавай вахтунда зи вил жуван лезги къегъалрин тIварар къунал алаз хъана. Бирдан зи япарихъ Дагъустан Республикадин мусибатрин медицинадин центрадин директор **КЪУРБА-НОВ Къазанфар Мегъамедовичаз** “Дагъустан Республикадин халкъдин духтур” лагъай виниз тир тIвар гунин гъакъиндай Республикадин Къилин Указ кIелзавай гафарин ван галуькна ва и арада лайихлу тIварцIин удостоверение, гъакIни махсус знак вахчуз сегънедиз хкаж хъайи чи халкъдин баркаллу хва Къазанфар вични акуна.

ЧIалахъ хъухъ, адан алакъунрикай ва агалкъунрикай фадлай хабар авай зи шадвилини и кыл, а кыл авачир. Са легъеда зи фикрар яргъариз - Чеперин даглариз хъфена ва кIвализ хтанмазди къелемни чар къачуна. РикIел хкин, ЦIийи йисан вилик гъа ихътин Указ чи ватангъили машгъур духтур миграгъви **Эзедин МУРАДОВИЧАЗ** “Дагъустан Республикадин халкъдин духтур” лагъай тIвар гунин гъакъиндай сад лагъайди яз акъатнай. Ингъе, зур йисни арадай тефенмаз, - къвед лагъай Халкъдин духтур. **Мубаракрай чпиз!**

Газет кIелзавай бязибуруз чизмачтIа, рикIел хкин: Къазанфар Ахцегъ райондин Чеперин хуьре педагогдин хизанда дидедиз хъана. Хуьре 7-класс, Махачкъалада медучилище куьтягна, Советрин Армиядин жергейра къуллугъна. Дагмединститут акъалтIарна, Пензада кылин духтурвал авуна. Хирургвилини пеше къачур тежрибалу пешекар къве сеферда къецепатан уьлквейриз (Сомалидиз, Алжирдиз) рекъе туна. Алжирдай хтайла, ам чи меркездин 1-нумрадин больницада хирургиядин отделенидин заведующийвиле тайинарна.

1996-йисалай инихъ Къазанфар Мегъамедовича медицинадин рекъяй тади куьмек гудай республикадин объединенидин кылин духтурвиле (лап и мукъваралди) гъа са вахтунда Дагъустан Республикадин мусибатдин медицинадин центрадин директорвиле кIвалахна. Алай вахтунда гъа и центрадиз регъбервал гузва.

Медицинадин илимрин кандидатвилини тIвар къачунвай ам лап виниз тир дережадин (высший категориядин) духтур, СССР-дин здравоохраненидин отличникни я.

Халис регъбердин зегъметдин бегъерар и къурулушда кIвалах ийиз башламишай сифте вахтарилай екебур я. Россиядин Федерациядин здравоохранени-

дин ва социальный рекъяй вилик финин министровдин приказдалди “**Мусибатрин медицинадин лап хъсан территориальный центр**” лагъай тIвар патал конкурс тешкилнай. Ана иштираккай 89 региондин тIварар къейдна. Абурукай яз “Мусибатрин медицинадин Дагъстандин центрадиз” РФ-дин здравоохраненидин ва социальный рекъяй вилик тухунин министровдин Гуьрметдин грамота, адан гуьгъуьналлаз Къазанфар Мегъамедовичаз медицинадин мусибатдин къуллугъдин чархачи хъайи Георгий Лобанован тIварунихъ галай премиядин диплом гана.

Ватандин медицина вилик тухуник лайихлу пай кутунай ва къетIен гъалара медико-санитарный татугай нетижаяр терг авуни кIвалахра активвилелди иштиракунай Мусибатрин медицинадин Дагъустандин центрадиз ЧIехи Петрдин I дережадин, адан гуьгъуьналлаз пуд лагъай дережадин орденар гана. 2010-йисуз Россиядин субъектрин арада “Мусибатрин медицинадин лап хъсан территориальный центр” тIвар патал кыле тухвай конкурсда Дагъустандин центради 2-чка, къетIен гъаларин ва террориствилини гъерекатрин ЧIуру нетижаяр терг авуниз гъазур яз хъунин номинациядай сад лагъай чка къуна.

Къазанфар Мегъамедовича “Дагъустан Республикадин вилик лайихлувилерай” орден, ингъе къе “Дагъустан Республикадин халкъдин духтур” лагъай виниз тир тIварни къачунва...

- Чи центр тешкилай сифте йикъарилай чун регионрин жергеда гуьгъуьна амуькайбурукай хъайиди туш, - лугъузва Къазанфар Мегъамедовича, - къвед лагъайди, чи коллективди (ана 136 касди, гъа жергедай яз 42 духтурди ва 14 кас юькван медработникри кIвалахзава. Идалайни алава, 7 пешекардихъ илимдин дережа, 15 духтурдихъни кылин категория ава) и сефердани вич амайбурулай викIегъди, гъар гъихътин хъайитIани агалкъунар аваз экъечIиз жедайди тирди субутна.

- Республикадин Гъукуматдин дережада аваз мусибатрин медицинадин къуллугъ вилик тухунин ва геьеншарунин махсус положение - программа туь-

кIуьрнай. Адан къисмет гъихътинди хъана? - хабар къуна за.

- Четинвилер гзаф акъалтIани, а программа саки кылизи акъудна. Яни материально-технический база са къадар мягкемарна, къетIен шартIариз таб ва жаваб гудай пешекарар гъазурна. Гилани министрдин приказдалди къве сеферда медицинадин кадрийрин (духтуррин, гъакI юькван медрепсоналдин) чирвилер артухардай, тади куьмек гунин цIийи сирер чирдай курсар ачухна. Ана кIелайбуруз махсус дипломар гана. Мадни районрин, шегъеррин медицинадин идарайрин эвер гуниз жаваб яз анрин агъалийриз пландин ва тади гъалдин куьмекар гузва. Хирургар, кардиологар, акушер-гинекологар... Эхирки, вири жуьредин пешекарар квай бригадаяр регионриз, шегъерриз физва ва гъа чкайрал агъалийриз куьмекар гузва.

Идалайни гъейри, рекъера аварийриз талукъ яз къабулай федеральный программалик бинедаллаз цIийи жуьредин кадрияр гъазурна. Сир туш, рекъе-хуьле еке аварияр, бедбахтвилини дуьшуьшар арадал атайла, мусибат хъайи чкадал инсанар тади куьмек агакъдалди рекъизвай дуьшуьшар гзаф жезва. Ихътин бедбахтвилерин шагъидар сифте нубатда ГИБДД-дин къуллугъчиар ва шоферар жезва. Амма абурувай кIеве гъатайбуруз куьмек гуз жезвач. И кар фикирда къуна, Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министрдин приказдалди РД-дин мусибатрин медицинадин центрадин патарив махсус школа ачухнава. Ана ГИБДД-дин къуллугъчийриз ва шоферриз тади куьмекдин сифтегъан сирер чирзава. Ихътин муаллимар лагъайтIа, мусибатдин медицинадин Россиядин центрадин базада (Москвада) гъазурзава.

- **Хъсан нетижаяр** - ибур гъакъисагъ зегъметдин, буржидиз ва Гипократан кынез вафалувилини бегъерар я. Чи къуллугъдин пешекарри (кыле жуьне аваз) йикъан къарай, йифен ахвар авачиз зегъмет чIугъазва.

Бес ихътин баркаллу, халкъдин къуллугъда акъазнавай пешекардилай “Халкъдин духтур” хъун шад жедай кар тушини!

26-июнь - Виридуьньяда наркоманиядихъ ва наркобизнесдихъ галаз женг члугвадай югъ

Арсен АЗИЗОВ:

“Бейгъал жезва чи жегъилвал...”

Санлай Россияда ва гъагъи Дагъустандани эхиримжи вахтара кыле физвай гъерекатри обществода политикадин, яшайишдин ва руьгъдин жигъетдай дегишвилер арадал гъанва. Къвердавай гзаф жезвай бейкарвили хизанар кеве твазва, тербиядин кваллах зайифарзава. Ибуруни гуьзлемиш тавур хътин крар арадал гъизва. ИкI, жегъилар, иллаки яшар бегъем тахъанвай жаванар, гъатта аяларни кваз члур рекъе твазва. Абуру, бегъем гъавурда авачиз, тахсиркарвилериз, лап залан тахсиркарвилеризни кыл язва.

Алаудин ГЪАМИДОВ

СА ВАХТАРА вичикай са артух рахан тийидай, ерли хабарни авачир наркоманияди кье санлай уьлкве кьар-сурнава. Наркоманрини наркотикри кье еке кьурхулувал арадал гъанва. Статистикади шагъидвалзавайвал, эхиримжи йисара наркомания, члехи шегъеррайни вичиз “хас тир” “адетдин” районрай акъатна, вири уьлкведиз чкланва. Наркотикрихъ галаз алакълал месэла иллаки эхиримжи йисара ццидаказ акъвазнава. Наркотикрин законсуз оборотдихъ галаз алакълал яз кьейд авур (регистрация авур) тахсиркарвилерин къадар къвердавай артух жезва.

РД-дин Халкъдин Собранидиз Дагъустан Республикадин Къилин Чарче кьейднавайвал, “...гзаф вахтара жегъилриз талукъ политика гъаклан “машгъулаприз” элкьуьрзава. Гъакъикъатда а политикади жегъил ксари общественный уьмуьрда иштирак авун, абур зегъмет члугун, клелун, жуван уьлкведиз законрал ва культурадин нормайрал амал авун патал руьгъламишун герека я...”

Пашман жедай кар ам я хьи, гъам наркотикар гъасилун ва ишлемишун, гъам абуралди алвер авун а зегъримар ишлемишун себеб яз жезвай тахсиркарвилерин жигъетдай члур гъалар авай регионрин жергеда Дагъустандани ава. Гекъигайла, тахсиркарвилер тлмил ятлани, акъазвайвал, чи республикадани гъалар пайгар туш.

Яшар бегъем тахъанвайбурун ихтиярар ва итижар (интересар) хуьнни прокуратурадин буржийрикай я.

Дагъларин уьлкведа арадал атанвай гъалариз талукъ суалриз жавабар жагъурун патал зун Дагъустан Республикадин прокурордин куьмекчи, юстициядин мл.советник (майор) **А.АЗИЗОВАХЪ** галаз гуьруьшмиш хъана.

КУЪРУЪ КЪЕЙД.

Арсен Абдуллагович АЗИЗОВ 1978-йисан 11-ноябрдиз Сулейман-Стальский райондин Цийи Макъарин хуьре куркIурхуьруьнви Абдуллагъан хизанда диедиз хъана. Юкъван школа, ахпа В.И.Ленинан тIваруни хъ галай Даггосуниверситетдин юридический факультет акъалтIарай 2006-йисалай 2011-йисалди Къизилюртда районрин уртах прокуратурада силсичи яз кваллахна. 2012-йисалай кьенин йикъалди Дагъустан Республикадин прокурордин куьмекчи я. Хизанда пуд аял тербияламишзава.

■ **Арсен Абдуллагович, малум тирвал, Дагъустандин тIвар муракаб ва кьизгъин гъалар авай регионрин жергеда саки сифтебурукай яз кьезева. Гъакъикъат гьихъинди я?**

- Дугъриданни, Дагъустанда гъалар са вахтара иллаки кьизгъин тир. Ягъунар, кьиникъар, терактар гзаф жезвай. Экономикада ва санлай обществода кыле физвай дегишвилери яшар бегъем тахъанвай жегъилар, гъагъи аяларни кваз члур рекъе твазва. Гъам члугвазвай, гъамни хъвазвай ва наркотикар ишлемишзавайчи жегъилрин жегъилвал, шаксуз, бейгъал жезва. Аялри ийизвай тахсиркарвилери, гъелбетда, чак къалабулух кутазава.

■ **Бес талукъ звенойри кваллах тухузвачни? Абурувай истемишдай закон авачни?**

- Гъелбетда. Алай вахтунда закондин бинедаллаз профилактикадин кьурулушда муниципальный дережада аваз яшар бегъем тахъанвайбурун крариз килигдай ва абурун ихтиярар хуьдай комиссийрин роль екеди хуьн лазим я. Гъа са вахтунда, ахтармишунри кьалурзавайвал, и комиссийри чпин кваллах яшар бегъем тахъанвайбуруз ва абурун дидебубайриз талукъ материалриз килигуналди сергъятламишзава.

И комиссийри яшар бегъем тахъанвай жаванар кваллахрал таъминарунин ва я клелиз тунин жигъетдайни са куьмекни гуьзвач. Гъатта абуру гъахътин игътияж авайбурун учет кьванни тухузвач. Жегъилрин арада терроризмдиз ва экстремизмдиз акси профилактикадин кваллах тухунин месэляяр фикир тагана амуькьзава, административный кьайдаяр члуриниз талукъ законодательство векъидаказ члурин давамарзава. Нетижада яшар бегъем тахъанвайбуру ийизвай тахсиркарвилерин къадар артух жезва. Кылди кьачуртIа, алатай йисуз яшар бегъем тахъанвайбуру ва гъабурун иштираквал аваз авунвай тахсиркарвилерин къадар 378 (адалай вилик йисуз 289 тир) хъанва. ПДН-дин (по делам несовершеннолетних) кьуллугъдин профилактикадин учетда 794 (769) аял ава.

И жигъетдай тахсиркарвилер гзаф хъанвайбурун жергеда Махачкъала шегъердин Советский, Кировский, Дербент, Къизилюрт, Къизляр, Къумтуркъала районар ва Буйнакск, Каспийск, Хасавюрт шегъерарни Шамхал поселок ава.

Санани кваллах тийизвай ва школадивай кьерех хъанвай аялри 2015-йисуз 255 тахсиркарвал авунва.

Гъа са вахтунда хатасузвал хуьдай полициядин, участковый уполномоченныйрин, чкайрал алай ПДН-дин (яшар бегъем тахъанвайбурун) кьурулушрин кваллахдилай разивал ийиз жедач. Шегъеррин ва районрин администрацийрин яшар бегъем тахъанвайбурун крариз килигдай комиссийри, за винидихъни кьейд авурвал, чпин везифаяр девирдин, гъагъи законрин истемишунриз кьадайвал кылииз акъудзавач. Хъсан гъалар авачир хизанар дуьздак акъудунин ва учетдиз кьачунин кваллах зайиф я. Месела, Махачкъала шегъердин Кировский ва Советский района, Каспийск, Хасавюрт, Буйнакск, Дербент, Къизляр шегъерра учетдинни профилактикадин карточкаяр ва делояр ахтармишайла малум хъайивал, инра профилактикадин кваллах хъайивал хъурай лагъана (яни формально) тухузва. Карточкайра, профучетда эцигдайла, ОМВД-дин начальникди тестикъарнавай заключенияр авач, участковый инспекторрин, уголовный розыскдин уполномоченныйрин рапортар сад хътинбур я, абура тухванва лугъузвай серенжемрин метлеб кьалурзавач.

Тахсиркарвилер ийизвайбуру ва общественный кьайдаяр члурзавайбуру яшар бегъем тахъанвайбуру чпин жергейриз члугун тавун патал бегъем кваллах тухузвач. Идахъ галаз алакълал яз шегъеррин ва районрин прокурорри тахсиркарвилер артух хъуни анализ гана ва талукъ чкайриз махсус чарар (представления) рекъе туна. Нетижада полициядин 29 офицер ахлакъдин рекъай жавабдарвилииз члугуна.

И жигъетдай Мегъарамдхуьруьн райондин прокурорди 2015-йисуз тухвай хъсан кваллах кьейд ийиз кланзава. ИкI, прокуратуради и девирда закон члурай 394 дуьшуьш дуьздак акъудна, законсуз правовой актарииз 63 наразивал (протест) кьалурна. Абурукай 86-даз судди разивал гана. Прокурордин кьарардин бинедаллаз 67 кас административный рекъай жавабдарвилииз члугуна. Яшар бегъем тахъанвайбурун ихтиярар члурзавай 31 касдин вилик пад кьуна, 3 уголовный дело кьарагъарна...

■ **Бес ихътин татугайвилерин вилик пад кьадай рекъер авайди тушни? И жигъетдай прокуратурадин роль гьихъинди я?**

- Сад лагъайди, пиянискавилихъ, наркоманиядихъ галаз женг члугвадай законар ва махсус органар авайди я. ИкI ятлани, прокурордиз талукъ тушир гъич са месэлани авайди туш. Винидихъ лагъанвай хътин ва маса татугайвилериз талукъ яз Дагъустан Республикадин прокуратуради здравоохраненидин, кьенепатан крарин, образованидин ва илимдин министерствойриз, республикадин наркодиспансердиз са шумуд сеферда представленияр кьхена. Месэладин важиблувал фикирда кьуна, прокуратуради кьайдаяр хуьдай органрин координационный совещанийрал гъар сеферда тагъкимарзава, рикIел хкизва, истемишзава. Абурун фикир яшар бегъем тахъанвайбурун арада профилактикадин кваллах тухунин карда общественный тешкилатрихъ кьетIен метлеб авайдал желбна.

За винидихъ лагъайвал, бейкарвал артух хъанва. Жегъилриз кваллахдай чкаяр авач. Зегъметдин базарда абурухъ игътияж амач. Гъаниз килигна, гзафбур школадивай кьакъатзава. Шаксуз, ихътин ийир-тийир хъанвай жаванар, жегъилар тахсирлу дестейрин пацукъ, таъсирдик акатзава, члур рекъе гъатзава, эхирни тахсиркаррин куьсруьдал ацукъзава. Тахсиркарвилер ийизвайбурун арада 12-13 йисни тахъанвай аялар хъуни кьалабулух кутазава.

■ **Аялар аялар я, абур гъавурдик жезвач. Иллаки эхиримжи вахтара абуруз члур, чеб, гъагъи общественно патал зиянлу крарал машгъул жедай мумкинвилер гзаф хъанва. Иллаки - компьютер, сотовый телефонар, Интернет акъатайдалай гуьгъуьниз жаванар, аяларни кваз, югъйиф талгъана, гъам школада, гъам клалера винидихъ лугъузвай тадаракрал машгъул жезва. Анрайни кьалур тийизвай жуьредин аламатар авач. Лап эдебсуз шикилар, фильмаяр ва икI мад. Бес и жигъетдай кьадагъа, къанун-къайда авайди тушни?**

- Гъелбетда, и кардиз талукъ законар ва кьайдаярни ава. Ахътин Интернет-ресурсар иллаки аялар ва жаванар патал блокироватун, яни сетдикай хъудун лазим я. Амма гзафбур и кардиз фикир гузвач.

■ **Анжах жаза гунин, тагъкимарунин рекъелди кьайда тваз жедани, квез чиз? Чи гележегдин несил гьихъинди хъурай?**

- Гъамиша кьадагъа эцигуни, жаза гуни, клеви истемишуна авуни хъсан нетижаяр гудач. Ихътин клеви серенжемри, акси яз, аялвал кумай жаванар ажугълу ийизва, члур рекъе гъатуниз мажбурзава. ИкI тахун патал дидебубайри, школайрин педколлективри, вири общественностди чи гележегдин несилдин гъакъиндай гиламаз кьайгъу авун, яни абуруз клелдай, кваллахдай шартIар яратмишун, аяларни жаванар гъар йикъан гуьзчивилик кутун чарасуз я. Абуруз са квел ятлани машгъул жедай рекъер жагъурин.

Важиблу месэла гъялунал гъам педагогар, гъамни психологар, чкадин администрацияри общественный кьайдаяр хуьдай органрихъ галаз санал кьетIидаказ машгъул хъуни хъсан нетижаяр арадал гъида.

Хаталу
тIегъуьн

Алаудин ГЪАМИДОВ

Миллетрин Садхъанвай Организациядин эвер гуник кваз 1987-йисан 26-июндилай башламишна виридуьньяда наркоманиядихъ ва наркобизнесдихъ галаз женг члугвадай югъ кьейд ийизва. Ам тайинарунин себеб ам я хьи, дуьньядин сообществодиз, вич авай чкадилай аслу тушиз, гъи уьлкведа хъайитлани, адакай авай хаталувал зурбади я.

Наркомания - им наркотикар (анаша, гашиш, героин ва икI мад) ишлемишун себеб яз арадал кьезевай, инсаният терг авунал гъизвай гзаф залан азар - тIегъуьн я. Тарихдай акъазвайвал, наркомания лап фадлай малум я. ИкI, махсус литературада кхъизвайвал, тирьяк (опий) хътин наркотик квай шейини ийизвай таъсирдикай Средиземный гъуьлуьн рагъэкъечIдай патан халкъариз гъеле лап фадлай хабар авай. Къиблепатан Азиядиз опийдин тум (культура) Александр Македонскийдин кьушунри чи асирдал кьведалди IV лагъай виш йисара гъанай.

XVII асирда а зегъер Индиядай Кефердинни РагъэкъечIдай патан Азиядиз чукурна. Къвердавай ам Европадин государствойрани пайда жез хъана. Наркотик яз тирьяк Азиядин уьлквейра (Иранда, Пакистанда, Индияда, Египетда ва масанра) иллаки гегъеншидиз чкланвай.

Сифтедай тирьяк ва адан препаратар тIал секинардай дарман яз медицинада ишлемишиз башламишна. Ахпа кьезе-кьезе ам наркоманиядиз элкъвена. Наркотикар маса гунилай иллаки Японияди еке хийир кьачуз хъана. Гуьгъуьнлай Япониядин гъерекатрииз Миллетрин Садхъанвай Организацияди инсаниятдин вилик ийизвай тахсиркарвилериз хътин кьимет гана. Лугъун лазим я, наркоманиядин азар эхиримжи вахтара виринар чкланва. И зегъер чи уьлкведиз иллаки Афганистандай, Тажикистандай, Юкъван Азиядин виликан республикайрайни гъизва. Абурун рекверни чи Дагъларин уьлкведиди физва. Экстремистри, и кардикай менфят кьачуна, чпин члур планарни кылиз акъудзава. Гьикъван гъайиф кьведай кар ятлани, бязи дагъвиарни члур рекъе гъатнава. Бязибур хвешхвешни канабар цунал машгъул жезва: гъам дагълара, гъам дуьзен районрани.

Кье Россияда, тайин делилриз килигна, 560 агъзурдалай виниз наркоманиядик азарлу инсанар ава. Наркотикрал гуьзчивалдай кьурулушдин федеральный кьуллугъдин делилрай акъазвайвал, саки 9 миллион россиявийри ара датIана наркотикар ишлемишзава. Гъа жергедай яз 1,5 миллионди героиндикай “лезет хъудзава”. Дуьньядин халкъари ишлемишзавай героиндин 20 процент Россиядал гьалтзава. Дагъустандин наркологиядин диспансердин гъеле тесикъ хъанвай эхиримжи делилралди, 2016-йисан 1-январдалди республикада 6500 наркоман ава. Социологиядин ва медицинадин ахтармишунрин делилралди, Дагъустан Республикада 10 агъзурдалай гзаф агъалийри датIана наркотикар ишлемишзава, 20 агъзурда са шумуд сеферда абурун дад акунва...

понеделник, 27 июня

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Вести-Дагестан
11.35 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
17.30 Вести-Дагестан
19.00 Акценты.
19.35 Вести-Дагестан
РГВК

07.00 Новости Дагестана.
07.40 Передача на лезгинском языке «Вохтар ва инсанар» Юбилей Исамудина Ахмедова. Часть 3-я 12+

08.30 Мультифильм
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 «Города Дагестана» Каспийск

10.10 Х/ф «Пока есть время»

12.05 «Служа Родине»
12.30 Новости Дагестана.
12.55 «Мой театр»

«В режиме эпизода. В Махачкале» 12+

13.40 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Абу-Бакар»

14.05 «Подробности»
14.30 Новости Дагестана

14.50 Т/с «Саванна» 16+

15.40 Д/с «Испанские города XXI века»

16.00 Мультифильм
16.30 Новости Дагестана.
16.50 Х/ф «Свадьба в Малиновке»

18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19.30 Новости Дагестана.
20.00 Время новостей. Махачкала

20.20 Год кино. Х/ф «Тучи покидают небо»
22.30 Время новостей Дагестана

23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Web-обзор» 16+

23.50 Д/ф «Антология антитеррора» Фильм 1-й «Разные судьбы одной веры»

00.30 Время новостей Дагестана

01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»

01.30 Т/с «Саванна» 12+

02.20 Х/ф «Его девушка - Пятница» 16+

03.55 Х/ф «4-й этаж» 16+

05.25 Х/ф «Свадьба в Малиновке»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».

9.00 Новости.

9.20 «Контрольная закупка»

9.50 «Жить здорово!»

10.55 «Модный приговор».

12.00 Новости.

12.15 «Пусть говорят».

12.35 «Таблетка». (16+).

13.55 «Время покажет».

15.00 Новости.

15.15 «Время покажет».

16.00 «Мужское/Женское».

17.00 «Наедине со всеми».

18.00 Вечерние новости.

18.50 ЧЕ по футболу-2016. 1/8 финала. Прямой эфир из Франции.

21.00 «Время».

21.35 Т/с «Практика».

23.35 Ночные новости.

23.50 «Познер». (16+).

0.50 Х/ф «Смертельная охота». (16+).

2.40 «Модный приговор».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).

9.00 «Вести». (12+).

9.15 «Утро России». (12+).

9.55 «О самом главном».

11.00 «Вести». (12+).

11.35 «Вести - Москва».

11.55 Т/с «Тайны следствия». (12+).

14.00 «Вести». (12+).

14.30 «Вести - Москва».

14.50 «Вести - Москва».

15.00 «Вести - Москва».

15.30 «Вести - Москва».

16.00 «Вести - Москва».

16.30 «Вести - Москва».

16.50 «Вести - Москва».

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».

9.00 Новости.

9.20 «Контрольная закупка».

9.50 «Жить здорово!»

10.55 «Модный приговор».

14.50 «Дежурная часть».

15.00 Т/с «Вкус граната».

17.00 «Вести». (12+).

17.30 «Вести - Москва».

18.15 «Прямой эфир». (16+).

19.35 «Вести - Москва».

20.00 «Вести». (12+).

21.45 Футбол. ЧЕ-2016. 1/8 финала. Прямая трансляция из Франции. (12+).

23.55 Х/ф «Обменяйтесь кольцами». (12+).

1.55 «Честный детектив».

2.50 Т/с «Неотложка».

НТВ

5.00 Т/с «Супруги». (16+).

6.00 «Новое утро».

9.00 «Зеркало для героя».

10.00 «Сегодня».

10.20 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).

12.00 «Суд присяжных».

13.00 «Сегодня».

13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

13.50 «Место встречи».

15.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

15.30 «Место встречи».

16.00 «Место встречи».

16.30 «Место встречи».

16.50 «Место встречи».

17.00 «Место встречи».

17.30 «Место встречи».

17.50 «Место встречи».

18.15 «Место встречи».

18.45 «Место встречи».

19.15 «Место встречи».

19.45 «Место встречи».

20.15 «Место встречи».

20.45 «Место встречи».

21.15 «Место встречи».

21.45 «Место встречи».

22.15 «Место встречи».

22.45 «Место встречи».

23.15 «Место встречи».

23.45 «Место встречи».

0.15 «Место встречи».

0.45 «Место встречи».

1.15 «Место встречи».

1.45 «Место встречи».

2.15 «Место встречи».

2.45 «Место встречи».

НТВ

5.00 Т/с «Супруги». (16+).

6.00 «Новое утро».

9.00 «Зеркало для героя».

10.00 «Сегодня».

10.20 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).

12.00 «Суд присяжных».

13.00 «Сегодня».

13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

13.50 «Место встречи».

15.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

16.00 «Сегодня».

16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

18.00 «Говорим и показываем». (16+).

19.00 «Сегодня».

19.40 Т/с «Вижу-знаю».

22.30 «Итоги дня».

22.55 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

0.50 «Место встречи».

2.05 «Следствие ведут...»

3.05 Т/с «Опергруппа».

ТВЦ

6.00 «Настроение».

8.00 Х/ф «Первый троллейбус».

9.40 Детектив «Страх высоты».

11.30 «События».

11.50 «Постскриптум».

12.55 «В центре событий».

13.55 «Обложка. Битва с папараци». (16+).

14.30 «События».

14.50 «Городское собрание». (12+).

15.40 Х/ф «Вторая жизнь»

17.30 «Город новостей».

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

АННА ТАРАТОРКИНА ВЛАДИМИР ЕФИПАНЦЕВ АЛЕКСАНДР ФРАНКОВИЧ-ЛАЙБ АЛЕКСАНДР ЛЮТИН

СМЕРТЕЛЬНАЯ СХВАТКА

65 ЛЕТ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф «Шла собака по роялю».

7.25 Х/ф «Финист - Ясный Сокол».

9.00 Новости дня.

9.15 «Легенды цирка с Эдгардом Запашиным».

9.40 «Последний день».

10.30 «Не факт!» (6+).

11.05 Д/с «Война машин».

11.40 Х/ф «Женя, Женечка и «Катюша».

17.40 Т/с «Разведчицы».

19.40 «События».

20.00 «Право голоса».

21.45 «Петровка, 38». (16+).

22.00 «События».

22.30 «Крест большой политики». Спецрепортаж. (16+).

23.05 «Без обмана». «Новости рыбного рынка».

0.00 «События. 25-й час».

0.30 Боевик «Крутой».

2.20 «Формула любви».

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с «Русская императорская армия». (6+).

6.10 Х/ф «Подвиг Одессы». (6+).

9.00 Новости дня.

9.15 Х/ф «Досье человека в «Мерседесе». (12+).

10.00 Военные новости.

10.05 Х/ф «Досье человека в «Мерседесе». (12+).

12.00 «Поступок». (12+).

13.00 Новости дня.

13.15 Д/ф «Легендарные вертолеты МИ-28. Витокрыль танк». (6+).

14.00 Военные новости.

14.05 Т/с «Снайпер. Оружие возмездия» (Россия - Беларусь). (16+).

18.00 Новости дня.

18.30 «Не факт!» (6+).

19.00 Х/ф «В добрый час!»

среда, 29 июня

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)
11.35 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 «Быстрее. Выше. Сильнее». Детско-юношеские игры
18.40 Я – молодой предприниматель
18.55 Стратегия импортозамещения. Круглый стол
19.30 Реклама
19.35. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрци ва аглу» 12+
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Анна Каренина» 12+
11.45 «Бизнес-на» 12+
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле» 12+
13.30 Д/ф «Разгром Надир-шаха»
14.10 «Подробности»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Саванна» 16+
15.40 Д/с «Испанские города XXI века»
16.30 Время новостей Дагестана

16.50 Х/ф «Баши-Ачук» 12+
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Акушинский район: песенное творчество и обработка шерсти
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Города Дагестана» Дербент 12+
20.50 «Поколение» Мурод Кажлаев
21.25 «Жилой мир»
21.50 «Вдохновение»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.10 Год гор. Д/ф «Дагестанская баллада» 12+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Акушинский район: песенное творчество и обработка шерсти
01.40 Т/с «Правое дело» 16+
02.25 «Поколение» Мурод Кажлаев

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Пусть говорят».
13.25 «Таблетка». (16+).
13.55 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».

21.00 «Время».
21.35 Т/с «Практика».
23.35 Ночные новости.
23.50 «Политика». (16+).
0.55 Х/ф «Хоффа». (16+).
3.00 Новости.

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 Т/с «Вкус граната».
17.00 «Вести». (12+).
17.30 «Вести - Москва».
17.50 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести». (12+).
21.00 Т/с «Все только начинается». (12+).
23.50 «Специальный корреспондент». (16+).

НТВ

6.00 «Новое утро».
9.00 «Зеркало для героя».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
13.50 «Место встречи».
15.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
18.00 «Говорим и показываем». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Визу-знаю».
22.30 «Итоги дня».
22.55 Т/с «Морские дьяволы. Смерть». (16+).
0.50 «Место встречи».

2.00 «Квартирный вопрос».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.05 «Доктор И...» (16+).
8.40 Х/ф «Дело было в Пенковке». (12+).
10.35 Д/ф «Золушки советского кино». (16+).
11.30 «События».
11.50 Т/с «Инспектор Морс». (Великобритания). (16+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Удар власти. Герои дефолта». (16+).
15.40 Т/с «Нити любви».
17.30 «Город новостей».
17.40 Т/с «Разведчицы».
19.40 «События».
20.00 «Право голоса».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Линия защиты».
23.05 «Хроники московского быта. Сын Кремля».
0.00 «События. 25-й час».
0.25 «Русский вопрос».
1.10 Детектив «Страх высоты».
3.00 Х/ф «Свой парень».

ЗВЕЗДА

6.00 «Русский характер. Железные мальчики».
6.35 «Сильнее духом».
7.05 Х/ф «Жаворонок».
9.00 Новости дня.
9.15 Д/ф «Нюрнберг: его урок сегодня». (12+).
10.00 Военные новости.
10.05 Д/ф «Нюрнберг: его урок сегодня». (12+).
10.50 Х/ф «Живые и мертвые». (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Живые и мертвые». (12+).
14.00 Военные новости.
14.05 Х/ф «Живые и мертвые». (12+).
15.25 Х/ф «Иди и смотри».
18.00 Новости дня.
18.30 Д/ф «1941. О чем не знал Берлин...» (12+).
19.20 Д/ф «Ощущение войны». (12+).
20.05 Т/с «Застава Жилина»
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с «Застава Жилина»

23.55 Х/ф «Васек Трубочев и его товарищи».

1.30 Х/ф «Отряд Трубочева сражается».

3.25 Х/ф «Восхождение».

REN TV

7.00 «С бодрым утром!»
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Территория заблуждений». (16+).
11.00 «Документальный проект». «Дети богов».
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званный ужин». (16+).
14.00 Х/ф «Пророк».
15.55 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).
17.00 «Тайны Чапман».
18.00 «Самые шокирующие гипотезы». (16+).
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Х/ф «Тюряга». (США).
22.00 «Смотреть всем!» (16+).
23.25 Т/с «Черные паруса»
1.40 «Самые шокирующие гипотезы». (16+).
2.40 «Секретные территории». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 Утро на «5». (6+).
9.10 «Место происхождения».
10.00 «Сейчас».
10.30 Мелодрама «Увольнение на берег». (12+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Мелодрама «Увольнение на берег». (12+).
12.45 Х/ф «Дополнительный прибывает на второй путь». (12+).
15.30 «Сейчас».
16.00 «Открытая студия».
17.30 «Актуально».
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы».
19.40 Т/с «Детективы».
20.20 Т/с «След».

21.10 Т/с «След».
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След».

«Следующая остановка - смерть». (16+).
23.10 Т/с «След». «Отложенный платеж».
0.00 Мелодрама «Чужая родня». (12+).
1.55 Комедия «Бабник».
3.20 Х/ф «Дополнительный прибывает на второй путь». (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.55 Давай разведемся!
11.55 Д/ф «Курортный роман». (16+).
12.55 Д/ф «Окно». (16+).
13.55 Т/с «Скорая помощь». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Она написала убийство». (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор». (16+).
20.55 Т/с «Жить дальше».
22.55 Т/с «Доктор Хаус».
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 «Ты у меня одно».
2.30 Был бы повод. (16+).

ИНДИЯ

3.35 «Путешествие по Индии: Бангалор».
4.10 Триллер «Мне очень нравишься». (16+).
7.10 Драма «Наша команда».
10.00 «Перед грозой».
12.10 Боевик «Помощник». (16+).
15.10 Х/ф «Последняя тайна».
18.10 «Воздушные змеи».
21.10 «Морская душа».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроньюс».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Т/с «Коломбо». «Лебединая песня».
12.55 «Больше, чем любовь». Н. Римский-Корсаков и Н. Пургольд.

13.40 «Провинциальные музеи России». Город Касимов.

14.10 Т/с «Курсанты»

15.00 «Новости культуры».

15.10 Д/с «Восходящие звезды. Учебный год в Балетной школе Парижской национальной оперы».

15.40 «Абсолютный слух».

16.20 Д/с «Космос - путешествие в пространстве и времени». «Бессмертные».

17.05 «Маленькие секреты большого конкурса. Из истории Международного конкурса имени П.И. Чайковского. Лауреаты и победители. Андрей Ионут Ионица».

18.05 Д/ф «Ксения, дочь Куприна».

18.45 Д/с «Исторические путешествия Ивана Толстого». «Берлинский перекресток».

19.15 «Спокойной ночи, малыши!»

19.30 «Новости культуры».

19.45 «Главная роль».

20.05 «Эпизоды».

20.45 «Искусственный отбор».

21.30 «Маленькие секреты большого конкурса. Из истории Международного конкурса имени П.И. Чайковского».

21.55 Д/с «Космос - путешествие в пространстве и времени». «Освобожденный мир».

22.40 Т/с «Курсанты»

23.30 «Новости культуры».

23.45 «Худсовет».

23.50 Т/с «Коломбо». «Лебединая песня».

1.25 П.И. Чайковский. «Серенада для струнного оркестра». Юрий Башмет и камерный ансамбль «Солисты Москвы».

1.55 «Наблюдатель».

Четверг, 30 июня

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Шолом» (на татарском языке)
11.35 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 «Планета Культура»
19.30 Реклама
19.35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Акушинский район: песенное творчество и обработка шерсти
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Аэропорт» 16+
11.50 «Поколение» Мурод Кажлаев
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Аутодафе»
13.40 «Города Дагестана» Дербент 12+
14.05 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Правое дело» 16+
15.40 Д/с «Испанские города XXI века»
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана

16.50 Концерт «Музыкальный майдан»
17.45 «Разумный взгляд»
18.25 Обзор газеты «Хакыкьат»
18.35 Передача на аварском языке «Паданги галамалги заманги» Литературно-музыкальная композиция на стихи аварских поэтов
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Слово о полку Игореве» в Театре поэзии 12+
21.05 «Вернисаж»
21.35 «25-й кадр»
21.55 «Агросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Антология антитеррора», фильм 2-й «Патриоты». Фильм 3-й «Дорога к миру»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке «Паданги галамалги заманги» Литературно-музыкальная композиция на стихи аварских поэтов
01.40 Т/с «Правое дело» 16+
02.25 «Разумный взгляд» 12+
03.00 Х/ф «Умереть во имя» 16+
04.45 «Агросектор»
05.05 «Вернисаж»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Пусть говорят».
13.25 «Таблетка». (16+).
13.55 «Время покажет».

15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.50 ЧЕ по футболу-2016. Четвертьфинал. Прямой эфир из Франции.
0.00 Ночные новости.
0.15 Х/ф «Реальные парни». (16+).
2.00 «Время покажет».
2.50 «Модный приговор».
3.00 Новости.

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Судьбы загадочное завтра». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.30 «Вести - Москва».
17.50 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести». (12+).
21.00 Т/с «Все только начинается». (12+).
22.55 «Поединки». (12+).
0.55 Торжественное закрытие 38-го Московского международного кинофестиваля. (12+).

НТВ

5.00 Т/с «Супруги». (16+).
6.00 «Новое утро».
9.00 «Зеркало для героя».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
13.50 «Место встречи».

15.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
18.00 «Говорим и показываем». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Визу-знаю».
22.30 «Итоги дня».
22.55 Т/с «Морские дьяволы. Смерть». (16+).
0.50 «Место встречи».
2.00 «Дачный ответ».
3.05 Т/с «Театр обреченных». (16+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.00 «Доктор И...» (16+).
8.30 Х/ф «Похищение «Савойи». (12+).
10.20 Д/ф «Александр Шиллов. Судьба России в лицах». (12+).
11.30 «События».
11.50 Т/с «Инспектор Морс». (Великобритания). (16+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Хроники московского быта. Сын Кремля».
15.40 Т/с «Нити любви».
17.30 «Город новостей».
17.40 Т/с «Разведчицы».
19.40 «События».
20.00 «Право голоса».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Обложка. Голая правда Плейбой».
23.05 «Прощание. Владислав Листьев». (12+).
0.00 «События. 25-й час».
0.30 Боевик «Гром ярости». (16+).
2.20 Х/ф «Апельсиновый сок». (16+).

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф «Дожить до рассвета». (12+).
7.35 Т/с «Отряд специального назначения» (6+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Отряд специального назначения» (6+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Отряд специального назначения» (6+).

12.00 «Теория заговора Битва за космос». Фильм 3. «Большая космическая ложь США». (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 «Звезда на «Звезде». Михаил Веллер. (6+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Контригра» (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Из всех орудий»
19.20 Д/с «Предатели с Андреем Луговым».
19.40 Т/с «СМЕРШ. Легенда для предателя» (16+).
22.20 Т/с «СМЕРШ. Легенда для предателя» (16+).
0.15 Х/ф «Контрудар» (12+).
1.55 Х/ф «Схватка в пурге». (12+).
3.35 Х/ф «Ваня». (6+).
5.30 Д/с «Москва фронт» (12+).

REN TV

5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
6.00 «Документальный проект». (16+).
7.00 «С бодрым утром!» (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Документальный проект». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званный ужин». (16+).
14.00 Х/ф «Тюряга». (США). (16+).
16.00 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).
17.00 «Тайны Чапман».

пятница, 1 июля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-08.08 Вести-Дагестан
08.36-08.41 Вести-Дагестан
11.35 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 Мир Вашему дому
18.40 Светофор. с.Карлантиюрт хасавюртовского района
18.55 Веселая ферма
19.10 Дагестан спортивный
19.30 Реклама
19.35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги гамалги заманги» Литературно-музыкальная композиция на стихи аварских поэтов
08.00 Обзор газеты «Хакыкьат»
08.10 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира» 12+
09.20 Х/ф «Джунгли барс» 16+
10.50 «Розумныйвзгляд»
11.25 Пятничная р о п о - ведь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.00 «Вернисаж»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Агросектор»
13.20 «25-й кадр»
13.35 «Слово о полку Игореве» в Театре поэзии 12+

14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Правое дело» 16+
15.40 Д/с «Испанские города XXI века»
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Концерт «Музыкальный майдан»
18.10 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес» Развитие АПК в Карабудахентском районе
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.40 «Подробности»
20.50 «Здоровье»
21.10 Пятничная р о п о - ведь в Центральной Джума-мечети г. Махачкала 12+

21.40 Обзор газеты «Дагестанская правда»
21.50 Д/ф «Сентябрь последний»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Город молодых»
23.50 Д/ф «Антология антитеррора» Фильм 4-й «Выбор»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес» Развитие АПК в Карабудахентском районе
01.40 Т/с «Правое дело» 16+
02.25 Х/ф «Айвенго» 16+
04.10 Концерт «Музыкальный майдан» 12+
05.00 Д/ф «Сентябрь последний» 16+
05.30 Х/ф «Трембита» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!»
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.15 «Пусть говорят».
13.25 «Таблетка». (16+).
13.55 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Жди меня».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!» (16+).
19.50 Телеигра «Поле чудес». (16+).
21.00 «Время».
21.30 «Три аккорда».
23.35 Х/ф «Каникулы в провинсе». (16+).
1.35 Х/ф «Паттон».
4.45 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 Т/с «Судьбы загадочное завтра». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.30 «Вести - Москва».
17.50 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести». (12+).
21.45 Футбол. ЧЕ-2016. 1/4 финала. Прямая трансляция из Франции. (12+).
23.55 Х/ф «Жила-была любовь». (12+).
1.55 Х/ф «Красотка».

НТВ

5.00 Т/с «Супруги».
6.00 «Новое утро».

9.00 «Зеркало для героя». (12+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
13.50 «Место встречи».
15.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
18.00 «Говорим и показываем». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Морские дьяволы». (16+).
23.10 «Большинство».
0.20 Д/ф «Территория зла. Бежать или остаться...»
1.15 «Место встречи».
2.25 Д/ф «Яна Рудковская. Моя исповедь». (16+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.00 «Тайны нашего кино». «Однажды двадцать лет спустя». (12+).
8.25 Х/ф «Демидовы».
11.30 «События».
11.50 Т/с «Инспектор Морс». (Великобритания). (16+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.55 «Прощание. Владислав Листьев». (12+).
15.50 Д/ф «Две жизни Леонида Брежнева». (12+).
17.30 «Город новостей».
17.50 Х/ф «Государственный преступник». (12+).
19.40 «В центре событий».
20.40 «Право голоса». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Приют комедиантов». (12+).
0.25 Д/ф «Юрий Яковлев. Последний из могикан».

ЗВЕЗДА

6.00 Д/ф «Триумф и трагедия северных широт».
6.50 Т/с «Отряд специального назначения» (6+).
9.00 Новости дня.

9.15 Т/с «Отряд специального назначения» (6+).
10.00 Военные новости.
10.10 Х/ф «Два Федора».
12.00 «Поступок». (12+).
12.35 «Научный детектив».
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с «Легендарные самолеты». «Су-25. Огнестойкий «Грач».
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Контригра»
18.00 Новости дня.
18.30 Х/ф «Шестой». (12+).
20.05 Х/ф «Внимание! Всем постам...» (12+).
21.40 Х/ф «Акция». (12+).
22.00 Новости дня.
22.20 Х/ф «Акция». (12+).
23.45 Х/ф «Параюты на деревьях». (6+).
2.25 Х/ф «Завтрак с видом на Эльбрус». (6+).

REN TV

6.00 «Документальный проект». (16+).
7.00 «С бодрым утром!»
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Документальный проект». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Звонный ужин». (16+).
14.00 Х/ф «Наемные убийцы». (16+).
16.05 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).
17.00 «Русский удар». (16+).
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Х/ф «Телохранитель». (США). (16+).
22.30 Х/ф «Мушкетеры». (0.30) Х/ф «Без компромиссов».
2.20 Х/ф «Заражение».
4.20 Х/ф «Проект Х. Дорвалис». (США). (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Момент истины».
7.00 Утро на «5». (6+).
9.10 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 - 17.30 Т/с «Улицы

разбитых фонарей 3».
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «След». «Блудный сын». (16+).
19.45 Т/с «След». «Отложенный платеж». (16+).
20.35 Т/с «След». «Тихая деревенская жизнь».
21.20 Т/с «След». «Кислота». (16+).
22.10 Т/с «След». «Сюрприз». (16+).
23.00 Т/с «След». «Извоздам». (16+).
23.45 Т/с «След». «Смерть куклы». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.00 Давай разведемся!
10.00 Мелодрама «Подари мне жизнь». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Она написала убийство». (16+).
19.00 Мелодрама «Своя правда». (16+).
23.05 Т/с «Доктор Хаус». 6 кадров. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Прогулка по Парижу».
2.10 Был бы повод. (16+).

ИНДИЯ

0.10 Драма «У Мэри был барашек». (16+).
3.00 «Секреты индийской кухни». (12+).
3.35 «Путешествие по Индии: Шраванабелагола, Халебид, Белур».
4.00 Мелодрама «Я живу в твоём сердце». (16+).
7.10 Драма «Я - мститель».
10.00 Драма «Лысина не порок». (16+).
12.10 Мелодрама «Танцор диско». (16+).
15.10 Драма «Феминистка». (16+).
18.10 Комедия «Король обмана». (16+).
21.10 Комедия «Двойники».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроньюс».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Х/ф «Подруги».
12.10 Д/ф «Евангельский круг Василия Поленова».
13.00 Д/ф «Инна Ульянова... Инезилья».
13.40 «Провинциальные музеи России». Усадьба Хмелита
14.10 Х/ф «Хирургия».
14.50 Д/ф «Елена Блаватская».

15.00 «Новости культуры».
15.10 Д/с «Восходящие звезды».
16.05 Д/ф «Лептис-Магна».
16.20 Д/с «Космос - путешествие в пространстве и времени». «Нестрашная темнота».
17.05 «Маленькие секреты большого конкурса».
17.30 «Страдивари в Рио».
18.30 Д/ф «Старатель. Иван Аксаков».
19.10 Д/ф «Пестум и Велла. О неизменном и преходящем».
19.30 «Новости культуры».
19.45 «Смехоностальгия».
20.15 «Искатели». «Гибель аэрогазона Абаковского».
21.00 Х/ф «Прощайте, голуби».
22.35 «Линия жизни». М. Аверин.
23.30 «Новости культуры».
23.45 «Худсовет».
23.50 Х/ф «Жить своей жизнью». (Франция).
1.25 Концерт Государственного академического камерного оркестра России.
1.55 «Искатели».

суббота, 2 июля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.15 ТОКС ведет поиск Буйнакский район
08.35 Юные таланты Махачкалы
09.10 Реклама
11.25 Вести-Дагестан
14.25 Вести-Дагестан РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес» Развитие АПК в Карабудахентском районе
08.00 Обзор газеты «Дагестанская правда»
08.10 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 «Здоровье»
09.15 Х/ф «Чегери»
10.45 «Вдохновение»
11.20 «Мой малыш»
12.00 Юбилейный вечер народного артиста РД Исамудина Ахмедова 6+
15.40 Д/ф «Шапсугия» 12+
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Таина двух океанов»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Чистое сердце»
20.10 Мультфильм
20.40 «Приключения в Мадагаскаре»
21.05 Х/ф «По красным яблокам»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Наука на 12+»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 «Мой малыш»
01.30 Год «Гуниб» 12+

ПЕРВЫЙ

5.15 Х/ф «Гарфилд: история двух кошечек».
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Гарфилд: история двух кошечек».
6.40 Т/с «Прошу поверить мне на слово». (12+).
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 «Играй, гармонь любимая!»
9.40 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 «Смак». (12+).
10.55 Д/ф «Савелий Крамаров. Джентльмен удачи. Смешной до слез». (12+).
12.00 Новости.
12.20 «Идеальный ремонт».
13.20 Д/ф «Теория заговора». (16+).
14.20 «На 10 лет моложе».
15.10 Х/ф «Трембита».
17.00 Д/ф «Ольга Аросева. Рецепт ее счастья».
18.00 Вечерние новости.
18.15 «Кто хочет стать миллионером?»
19.20 «Сегодня вечером».
21.00 «Время».
21.50 ЧЕ по футболу-2016. Четвертьфинал. Прямой эфир из Франции.
0.00 Д/ф «Вся жизнь в перчатках». (12+).
0.40 Х/ф «Голубая волна».
2.35 Х/ф «Воды слонам!»
4.45 «Модный приговор».

РОССИЯ 1

4.55 Х/ф «Безымянная звезда». (12+).
7.40 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
8.00 «Вести». (12+).
8.10 Россия. Местное время. (12+).
9.15 «Правила движения».
10.10 «Личное. Анастасия Волочкова». (12+).
11.00 «Вести». (12+).
11.25 «Вести - Москва».
11.35 Т/с «Измена». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.25 «Вести - Москва».

14.35 Т/с «Измена». (12+).
20.00 «Вести в субботу».
21.00 Х/ф «Мой близкий враг». (12+).
0.50 Х/ф «Два мгновения любви». (12+).
3.00 Т/с «Марш Турецкого 2». (12+).
4.25 «Комната смеха».

НТВ

5.05 «Преступление в стиле Модерн». (16+).
6.10 Т/с «Тихая охота».
8.00 «Сегодня».
8.15 «Жилищная лотерея плюс».
8.45 «Их нравы».
9.25 «Готовим с Алексеем Зиминным».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Главная дорога».
11.00 «Еда живая и мертвая». (12+).
12.00 «Квартирный вопрос».
13.10 «Своя игра».
14.10 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова». (16+).
18.05 «Следствие вели...»
19.00 «Центральное телевидение».
20.00 «Новые русские сенсации». (16+).
21.00 «Ты не поверишь!»
21.45 Х/ф «Запрет на любовь». (16+).
23.40 Т/с «На глубине».
1.35 «Золотая утка».
2.35 «Дикий мир».
3.05 Т/с «Театр обреченных». (16+).

ТВЦ

6.10 «Марш-бросок».
6.45 Х/ф «Железный Гонс».
8.10 «Православная энциклопедия». (6+).
8.40 Д/ф «Олег Видов. Всадник с головой».
9.25 Х/ф «Всадник без головы».
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Однажды двадцать лет спустя». (12+).
13.20 Х/ф «Партия для чемпионики». (12+).

14.30 «События».
14.45 Х/ф «Партия для чемпионики». (12+).
17.15 Х/ф «Два плюс два».
21.00 «Постскриптум».
22.10 «Право знать!» (16+).
23.25 «События».
23.40 «Право голоса». (16+).
2.40 «Крест большой политики». Спецрепортаж.
3.10 Т/с «Инспектор Люис». (Великобритания).

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
7.05 Х/ф «Принц-самозванец».
9.00 Новости дня.
9.15 «Легенды цирка с Эдгардом Запашным». (6+).
9.40 «Последний день».
10.30 «Не факт!» (6+).
11.00 «Теория заговора».
11.20 Х/ф «Небесные ласточки».
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Небесные ласточки».
14.20 Х/ф «Сердца четырех».
16.20 Х/ф «В небе «Ночные ведьмы». (6+).
18.00 Новости дня.
18.20 Х/ф «Большая семья».
20.25 Х/ф «Екатерина Воронина». (12+).
22.00 Новости дня.
22.20 Х/ф «Екатерина Воронина». (12+).
22.40 Х/ф «Путь в «Сатурн». (6+).
0.20 Х/ф «Конец «Сатурна». (6+).
2.15 Х/ф «Бой после победы...» (6+).
5.35 Д/с «Москва фронту».

REN TV

5.00 Х/ф «Проект Х. Дорвалис». (США). (16+).
6.00 Х/ф «Чернильное сердце». (Германия - Великобритания - США). (12+).
7.50 Х/ф «Мушкетеры».
10.00 «Минтранс». (16+).
10.45 «Ремонт по-честному». (16+).
11.30 «Самая полезная программа». (16+).
12.30 «Новости». (16+).

13.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
17.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
19.00 «Четвертая власть». (16+).
20.50 «Слава роду!» (16+).
22.45 Т/с «Снайпер 2. Тунгус» (16+).
2.10 Т/с «И была война». (16+).
4.50 «9 рота. Как это было». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.45 М/ф: «Слоненок и письмо», «Обезьянки и грабители», «Веселый огородец», «Приключения Мюнхгаузена», «Лиса и волк», «Лиса и дрозд», «Шапка-невидимка», «Последний лепесток», «Подарок для самого слабого», «Летучий корабль».
9.35 «День ангела».
10.00 «Сейчас».
10.10 Т/с «След». «Лесной стрелок». (16+).
11.00 Т/с «След». «Серьезные отношения». (16+).
11.50 Т/с «След». «В городском саду». (16+).
12.40 Т/с «След». «Стажеры». (16+).
13.30 Т/с «След». «Не вспоминать». (16+).
14.20 Т/с «След». «Цыганка». (16+).
15.10 Т/с «След». «Афганский бумеранг». (16+).
16.00 Т/с «След». «Убий за меня». (16+).
16.50 Т/с «След». «Снежный копитон». (16+).
17.40 Т/с «След». «Дьявол во плоти». (16+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).
20.00 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).
21.00 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).
21.55 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).
22.55 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).

23.55 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).
0.55 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).
1.50 Т/с «Дело гастронома 11» (16+).
2.45 Т/с «Улицы разбитых фонарей 3». «Домовой».
3.45 Т/с «Улицы разбитых фонарей 3». «Шалом, менты!» (16+).
4.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей 3». «Шалом, менты!» (16+).
5.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей 3». «Не пожелаю зло». (16+).
6.50 Т/с «Улицы разбитых фонарей 3». «Снежный барс». (16+).

ДОМАШНИЙ

воскресенье, 3 июля

ТВ ДАГЕСТАН

10.20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели.

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Х/ф «Алеша Птицын вырабатывает характер» 6+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Пора красных яблок»
10.00 «Чистое сердце»
10.15 Д/ф «Шапсугия» 12+
11.00 «Приключения в Мадагаскаре»
11.25 Х/ф «Брат героя» 6+
12.35 «Наши дети»
13.10 Х/ф «Приключения Петрова и Васечкина. Обыкновенные и невероятные»
16.10 Концерт «Музыкальный майдан»
17.20 «Человеки право»
18.40 Передача на лезгинском языке «Вохтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.20 «Служа Родине»
20.50 Мультифильм
21.10 «Мой театр»
22.30 Новости Дагестана.
23.20 Х/ф «Роковое сходство» 16+

01.00 Передача на лезгинском языке «Вохтар ва инсанар»
02.00 Х/ф «Капитан» 16+
03.40 Концерт «Музыкальный майдан»

ПЕРВЫЙ

6.10 Т/с «Прошу поверить мне на слово». (12+).
8.10 «Армейский магазин».
8.45 М/с «Смешарики. Пин-код».
8.55 «Здоровье». (16+).
10.00 Новости.
10.15 «Непутевые заметки». (12+).
10.35 «Пока все дома».
11.25 «Фазенда».
12.00 Новости.
12.15 «Дачные феи».
12.45 М/ф «Ледниковый период 3: Эра динозавров».
14.30 «Что? Где? Когда?»
15.40 Х/ф «Маршрут построен». (16+).
16.10 «Достоиние Республики: Муслим Магомедов».
17.45 «Клуб Веселых и Находчивых». Летний кубок в Сочи. (16+).
19.55 «Афтар жот».
21.00 Воскресное «Время».
22.30 «МаксимМаксим».
23.40 Х/ф «Не угаснет надежда». (12+).

РОССИЯ 1

7.00 Мульт утро. (12+).
7.30 «Сам себе режиссер». (12+).
8.20 «Смехопанорама».
8.50 «Утренняя почта».
9.30 «Сто к одному».
10.20 «Вести - Москва».
11.00 «Вести». (12+).
11.10 «Смеяться разрешается». (12+).
13.20 Х/ф «Пряники из картошки». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.25 Х/ф «Пряники из картошки». (12+).
16.05 Х/ф «Вдовец». (12+).
20.00 «Вести недели».
21.45 Футбол. ЧЕ-2016.
23.55 Х/ф «С чистого листа». (12+).
2.05 Х/ф «Любови целительная сила». (12+).

НТВ

5.05 Т/с «Тихая охота».
7.00 Центральное телевидение. (16+).
8.00 «Сегодня».
8.15 «Русское лото плюс».
8.50 «Их нравы».
9.25 «Едим дома».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Первая передача».
11.00 «Чужие техники».
11.45 «Дочный ответ».
12.50 «НашПотребНадзор». (16+).
13.45 «Поедем, поедим!»
14.10 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова». (16+).
18.05 «Следствие вели...»

1.40 Х/ф «Свидетель».
3.35 «Модный приговор».
19.50 «Позднихов». (16+).
20.00 Х/ф «Отдел». (16+).
23.50 Т/с «На глубине».
1.45 «Сеанс с Кашпировским». (16+).
2.35 «Дикий мир».

ТВЦ

5.50 Х/ф «Рано утром».
7.40 «Фактор жизни».
8.10 Х/ф «Апельсиновый сок». (16+).
10.00 Д/ф «Юрий Яковлев. Последний из могикан». (12+).
10.55 «Барышня и кулинару». (12+).
11.30 «События».
11.45 «Петровка, 38». (16+).
11.55 Х/ф «Государственный преступник». (12+).
13.45 «Смех с доставкой на дом». (12+).
14.30 «Московская неделя».
15.00 Х/ф «Последний герой». (16+).
16.55 Т/с «Как выйти замуж за миллионера 2».
20.35 Х/ф «Бесценная любовь». (16+).
0.25 Х/ф «Два дня». (16+).
2.10 Х/ф «Демидовы».

ЗВЕЗДА

6.45 Х/ф «Там, на неведомых дорожках...»
8.10 Т/с «Кадеты» (12+).
9.15 Т/с «Кадеты» (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с «Война машин».
13.50 Т/с «Охота на Вервольфа» (Украина). (16+).
18.00 Новости дня.
18.20 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).

22.00 Новости дня.
22.20 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).

23.30 Х/ф «Потерпевшие претензий не имеют».

1.25 Х/ф «Прикованный».

3.35 Х/ф «Золотой эшелон».

REN TV

8.30 «Четвертая власть».
10.20 «Слова роду!» (16+).
12.15 Т/с «Игра престолов». «Зима близко», «Королевский тракт», «Лорд Сноу», «Калеки, бастарды и споманные вещи», «Волк и Лев», «Золотая корона», «Ты побеждаешь или погибаешь», «Заостренный конек», «Бэйелор», «Пламя и кровь». (США). (16+).
23.00 «Добров в эфире».
0.00 «Соль». (16+).
1.30 Т/с «Борджиа 2»

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

7.45 М/фильм «Сейчас».
10.00 «Истории из будущего» с М. Ковальчуком.
11.00 Комедия «Частный детектив, или Операция «Кооперация»».
12.55 Комедия «Мордаш-ка». (16+).
14.50 Комедия «На Дерибасовской хорошая погода, или На Брайтон-Бич опять идут дожди».
17.00 «Место происшествия. О главном».
18.00 Главное.
19.30-2.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей 3».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 Мелодрама «Зита и Гита». (Индия). (16+).
9.50 Комедия «Девочки».
13.20-19.00 Т/с «Великолепный век». (16+).
22.40 Д/с «Восточные жены в России». (16+).
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Комедия «Я желаю тебе себя». (16+).
2.05 Был бы повод. (16+).
ИНДИЯ
0.10 «Денежный мешок».
3.00 «Секреты индийской кухни». (12+).
3.35 «Путешествие по Индии: Гокарн, Мурдешвар». (12+).
4.10 Драма «Видимость».
7.10 Комедия «Милые бранятся...» (16+).

10.00 Драма «Дорога».
12.10 Комедия «Влюбленная парочка». (16+).
15.10 Драма «В поисках брата». (16+).
18.10 Боевик «Ромео с большой дороги». (16+).
21.10 Мелодрама «Водопад желаний». (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроньюс».
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым».
10.35 Х/ф «Матрос с «Кометы»».
12.05 «Легенды мирового кино». Жорж Мельес.
12.35 «Россия, любовь моя!» «Сибирские поляки».
13.00 «Кто там...»
13.30 Д/ф «Клювы и мозг. Гениальные птицы».
14.25 «Гении и злодеи». Луи Брайль.

14.55 Государственный академический русский народный хор имени М.Е. Пятницкого.
16.15 «Пешком...» Москва выставочная.
16.40 «Искатели». «Сокровища белорусских староверов».
17.30 «Романтика романса». Клавдии Шульженко посвящается...
18.30 Д/ф «Георгий Вичин».
19.10 Х/ф «Тень».
20.40 «Хрустальный бал Хрустальной Турандот» в честь Светланы Немольяевой.
22.00 Опера «Дон Карлос».
1.55 «Искатели». «Сокровища белорусских староверов».
2.40 Д/ф «Университет Каракаса. Мечта, воплощенная в бетоне».

Слуховые аппараты

В центре слуха «Чистый звук» цены на все слуховые аппараты (импортные и отечественные), а также на запчасти к ним снижены на 20%.

Индивидуальный подбор и настройка слуховых аппаратов, выезд на дом (до 50 км) бесплатно!

АДРЕС: г.Махачкала, ул.Шихсаидова (Гоголя) 38, поликлиника «Арника», 1-й этаж, каб. 1, слуховой центр «Чистый звук».

Прием с 9 до 17 ч. кроме суб. и воскр.

Специалист по подбору слуховых аппаратов (слухопрозеист)

Чинков Шамиль Нурмагомедович.

Телефон: **8-988-444-77-22**

Тел: регистратуры поликлиники «Арника» - **8-906-450-27-66; 64-45-89**

МАТЧ ТВ с 27 ИЮНЯ ПО 3 ИЮЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч!
9.00 Новости.
9.10 Смешанные единоборства. Bellator. (16+).
11.10 Новости.
11.15 Футбол. ЧЕ.
13.15 Новости.
13.20 Все на Матч!
13.50 Футбол. ЧЕ. 1/8 финала.
15.50 Новости.
15.55 Футбол. ЧЕ.
17.55 Новости.
18.00 Все на футбол!
18.45 Футбол.
21.00 Все на футбол!
21.45 «Безумный спорт».
22.15 «Спортивный интерес».
23.15 Д/ф «Хулиганы».
23.45 Д/ф «Вся правда про...» (12+).
0.00 Все на Матч!
1.00 Д/ф «Второе дыхание». (16+).
1.30 Д/ф «Заклятые соперники». (16+).
2.00 Футбол. ЧЕ.

ВТОРНИК

6.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
9.00 Новости.
9.05 «Спортивный интерес». (16+).
10.05 Д/ф «Рио ждет».
10.35 «Где рождаются чемпионы?» (12+).
11.05 Смешанные единоборства. Bellator. (16+).
13.25 Новости.
13.30 Все на Матч!
14.00 Футбол. ЧЕ.
16.10 Новости.
16.15 «500 лучших голов».
16.45 Футбол. ЧЕ.
18.55 Новости.
19.00 Все на Матч!
19.30 Д/ф «Рио ждет».
20.00 Д/ф «Место силы».
20.30 Д/ф «Большая вода».
21.30 Обзор Чемпионата Европы. (12+).
22.30 Д/ф «Хулиганы».
23.00 Все на Матч!
0.00 Х/ф «Уимблдон».
1.50 Д/ф «Второе дыхание». (16+).
2.20 Д/ф «Заклятые соперники». (16+).
2.50 «500 лучших голов».
3.05 Д/ф «Все дороги ведут...» (16+).
4.30 Футбол. ЧЕ.

СРЕДА

6.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
9.00 Новости.
9.05 Обзор Чемпионата Европы. (12+).
10.05 Футбол. ЧЕ.
12.05 Новости.
12.10 «Точка». (16+).
12.40 «Великие футболисты». (12+).
13.10 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
13.40 Футбол. ЧЕ.
15.40 Новости.
15.50 «Десятка!» (16+).
16.10 Футбол. ЧЕ.
18.10 Новости.
18.15 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
18.45 Д/ф «Вся правда про...» (12+).
19.00 Футбол. ЧЕ.
21.00 Все на футбол!
22.00 «Точка». (16+).
22.30 Д/ф «Хулиганы». (16+).
23.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
0.00 Х/ф «Хулиганы 2».
1.45 Д/ф «Второе дыхание». (16+).
2.15 Д/ф «1+1». (16+).
ЧЕТВЕРГ
6.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч!
9.00 Новости.
9.05 Баскетбол.
11.20 «Спортивный детектив». (16+).
12.20 Новости.
12.30 Футбол. ЧЕ.
14.30 Новости.
14.35 Все на Матч!
15.10 «Десятка!» (16+).
15.30 Д/ф «Место силы».
16.00 Новости.
16.05 Футбол. ЧЕ.
18.10 Новости.
18.15 Все на Матч!
18.45 Футбол. ЧЕ.
20.50 Новости.
21.00 Все на футбол!
22.00 Футбол. ЧЕ-1992.
0.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
1.00 Д/ф «Второе дыхание». (16+).
1.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
2.00 Х/ф «Бойцы». (16+).
3.45 Д/ф «1+1». (16+).

ПЯТНИЦА

6.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч!
9.00 Футбол. ЧЕ.
11.00 Формула-1.
12.30 Новости.
12.40 Все на Матч!
13.10 Футбол. ЧЕ.
15.20 Новости.
15.25 Все на Матч!
15.55 Волейбол. Мировая лига. Мужчины. Бразилия - Польша. Прямая трансляция из Франции.
18.00 Новости.
18.10 Д/ф «Второе дыхание». (16+).
18.40 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
19.10 Пляжный футбол. Евролига. Россия - Польша. Прямая трансляция из Москвы.
20.10 Новости.
20.15 Д/ф «Футбол Слуцкого периода». (16+).
21.15 Все на футбол!
22.00 «Точка». (16+).
22.30 Д/ф «Большая вода».
23.30 Д/ф «Хулиганы».
0.00 Все на Матч!
1.00 «Великие моменты в спорте». (12+).
1.25 Волейбол.
3.30 Волейбол.
СУББОТА
6.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
8.00 Новости.
8.05 Д/ф «Мир глазами Ланса». (16+).
9.05 Новости.
9.10 Д/ф «Звезды шахматного королевства».
9.40 Волейбол.
11.40 Д/ф «Вся правда про...» (12+).
11.55 Формула-1.
13.05 Новости.
13.10 Все на Матч!

13.40 Д/ф «Большая вода».
14.40 Новости.
14.45 Формула-1.
16.05 Новости.
16.10 «Десятка!» (16+).
16.30 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
17.00 Футбол. ЧЕ.
19.00 Новости.
19.10 Пляжный футбол. Евролига. Россия - Франция. Прямая трансляция из Москвы.
20.10 Новости.
20.15 «Все на Евро!» (12+).
21.00 Все на футбол!
22.00 Х/ф «Юнайтед. Мюнхенская трагедия».
0.00 Все на Матч!
0.55 Д/ф «Второе дыхание». (16+).
1.25 Волейбол.
3.30 Д/ф «Африканская мечта Крейга Беллами».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Д/ф «Сердца чемпионов». (16+).
7.00 Новости.
7.05 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
8.00 Новости.
8.05 «Олимпийский спорт». (12+).
8.35 «Великие футболисты». (12+).
9.05 Новости.
9.10 Волейбол.
11.10 Новости.
11.15 Футбол. ЧЕ.
13.15 Все на футбол!
14.15 Новости.
14.25 «Формула-1». (12+).
14.45 Формула-1.
17.05 Новости.
17.10 Обзор Чемпионата Европы. (12+).
18.10 Д/ф «Лицом к лицу».
18.40 Все на Матч!
19.10 Пляжный футбол.
20.10 Все на Матч!
20.35 Волейбол.
22.30 Д/ф «Хулиганы».
0.00 Все на Матч!
1.10 Х/ф «Бойцы». (16+).
3.00 Д/ф «Второе дыхание». (16+).

ТНТ с 27 ИЮНЯ ПО 3 ИЮЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 Т/с «Нижний этаж 2». «Любовь и баскетбол» (12+).
7.30 Т/с «Селфи» (16+).
8.00 «Экстрасенсы ведут расследование». (16+).
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов». (16+).
12.00 «Comedy Woman».
13.00 «Comedy Woman».
14.00 «Comedy Woman».
14.30-16.30 Т/с «Интерны» (16+).
17.00-19.00 Т/с «Универ. Новая общага».
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 Т/с «Интерны» (16+).
20.30 Т/с «Чоп» (16+).
21.00 Комедия «Дрянные девочки 2».
23.00 «Дом 2». (16+).
0.00 «Дом 2».
1.00 Т/с «Моими глазами». «Проклятие Ашрафи» (16+).
1.30 Х/ф «Остановка».
3.05 Комедия «Дрянные девочки 2».

ВТОРНИК

7.00 Т/с «Нижний этаж 2». «Грешная свадьба» (16+).
7.30 Т/с «Селфи» (16+).
8.00 «Экстрасенсы ведут расследование». (16+).
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов». (16+).
12.00 «Comedy Woman».
13.00 «Comedy Woman».
14.00 «Comedy Woman».
14.30-16.30 Т/с «Интерны» (16+).
17.00-19.00 Т/с «Универ. Новая общага».
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 Т/с «Интерны» (16+).
20.30 Т/с «Чоп» (16+).
21.00 Мелодрама «Любовь и прочие неприятности». (США). (16+).
23.00 «Дом 2». (16+).
0.00 «Дом 2». (16+).
1.00 Т/с «Моими глазами». «Всем на всех наплевать» (16+).
1.30 Х/ф «Остановка 2: Не оглядывайся назад».

СРЕДА

7.00 Т/с «Нижний этаж 2». «Мэнсфилд, который пришел на ужин» (12+).
7.30 Т/с «Селфи» (16+).
8.00 «Экстрасенсы ведут расследование». (16+).
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов». (16+).
12.00 «Comedy Woman».
13.00 «Comedy Woman».

14.00 «Comedy Woman».
14.30 Т/с «Интерны» (16+).
15.00 Т/с «Интерны» (16+).
15.30 Т/с «Интерны» (16+).
16.00 Т/с «Интерны» (16+).
16.30 Т/с «Интерны» (16+).
17.00 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
17.30 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
18.00 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
18.30 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
19.00 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 Т/с «Интерны» (16+).
20.30 Т/с «Чоп» (16+).
21.00 Мелодрама «В пролете». (США). (16+).
23.05 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.05 «Дом 2. После заката». (16+).
1.05 Т/с «Моими глазами». «Родуга» (16+).
1.30 Драма «Подростки как подростки». (США). (16+).
3.20 Мелодрама «В пролете». (США). (16+).
5.35 Т/с «Живая мишень» (16+).
6.25 Т/с «Женская лига. Банановый рай» (16+).

ЧЕТВЕРГ

7.00 Т/с «Нижний этаж 2». «Предложение» (12+).
7.30 Т/с «Селфи» (16+).
8.00 «Экстрасенсы ведут расследование». (16+).
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов». (16+).
12.00 «Comedy Woman».
13.00 «Comedy Woman».
14.00 «Comedy Woman».
14.30-16.30 Т/с «Интерны» (16+).
17.00-19.00 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
19.30 Т/с «Интерны» (16+).
20.00 Т/с «Интерны» (16+).
20.30 Т

Дагъустандин культурадин меркез Дербентдин тIварар ва шегьердин тарих

Фейзудин НАГЪИЕВ,
Албанистикадин НИИ-дин директор,
филологиядин илимрин доктор

(Эвел 23-24-нумрайра)

Дербентда персер, арабар, мугъулар...

Вич арадал атай девирдилай гилалди, саки 5000 йисалай артух вахтунда, алпан-рин (лезги халкъарин) ва гуьгъуьнай шегьер-да чпиз пӀун кутуна ацукъай патан халкъа-рин тарихда, культурада, мадаратда (эконо-микада) ва маса хилера ЧӀула (Дербент) ше-гьердин роль зурбади хъана ва икӀ язни амуькьзава. Къе Дербент Дагъустандин къвед лагъай шегьер, Къиблепатан Дагъустандин меркез я.

Гьелбетда, геостратегиядин жигъетдай зурба важиб авай и райондал къиблепатан империйрини (Рум-Византиядин базилевса-ри, Ирандин шагъри, арабрин халифри, туьр-керин султанри) чпин вил эциг тавуна тунач.

Алпанри гъеле 43-йисуз (Кефлатан Ал-панда - Маскутда, Лпинда, ЧӀулада) апостол Елисеявай Кишдин килисада хашпара дин къабулайдакай алпанрин зурба тарихчи Дас-хуранви Моисея вичин "Алпанрин тарих" улуб-да лугъузва (тарихдин ктабра и тIвар Каган-катвацӀи, Каланкатуйк язни гьалтзава). А чӀа-вуз вичик Куьр вацӀалди вири чилер акатза-вай Лекъ гьукумат ва адан меркез ЧӀула (ги-лан Дербент) вири Къавкъазда хашпара дин-дин макандиз элкъевезва.

Къирхлер мискӀин

Лугъун хьӀи, алпанри хашпара дин къабу-лай 43-йисалай инихъ саки 2000 йис жезва. Амма и жуьредин усалвилер чал илитIза-вайбуруз чна къетIгдаказ ваъ лагъана кӀандай чкадал чун, са никай ятӀани регъуьз-кичӀез, са ни ятӀани къалурай рекъерай физва. Чаз "дуьз рекъер" къалурзавай патанбуруз чна гзаф яб гузва. Нетихада жуван милли тарих ва эдеб кесибарзава, квадарзава. Алпандин вири кеферпата хашпара дин 43-йисуз къа-булнатӀани, чал эрменийри дин къабулай 315-йис илитIзава. Вучиз?! Вучиз лагъайтӀа, алпанрин Хашпара Кишдин ва эрменийрин Григориан Килисдин арада "дин сифте яз ни къабулна - алпанри ва я эрменийри?" - суал-дин бягъс, женг гъамишанда хъайиди я. И сифтевили хашпара диндин дережайра ва гьукуматдин сиясатда са къадар артух ихти-ярар гузвай. Гъавиляй и бягъс гилан девир-дани давам жезва. ГьакӀ тирвиляй чна, лез-гийри, жуван вацӀ гегъенш ва зурлу тавуртӀа, масадбуру чун мадни кӀудда. Чун кӀевелай агъун лазим я: чна, алпанри, хашпара дин къабулна саки 2000 йис жезва! Са бязи "цӀийи мусурманри" арабар къведалди лезгийрихъ кӀел-кхъин, культура авачир лугъузва, алпан девирдин ирс лезгийринди ваъ - кафирринди я лугъузва. Гьелбетда, ихътин пӀчи къундар-майри лезгийрин тарихдинни культурадин би-неяр, гъуцарин ва хашпара динрин культу-райринни тарихдин ирс чара халкъарив регъ-ятдаказ вахкузва. (Гъавиляй Нуьгдида авай IV-асирдин килиса эрменийри чпиз къунва!) Эвелни-эвел жуван культура, тарих чна хуьн

тавурла, чара халкъари чи эменнагъар чав тадани бес! Масадбуруз са вуч ятӀани успат ийидалди, звела чун чи гафунал кӀеви хъана кӀанда. Дербентдин йисар 5000-далай артух я! Эгер демографиядин къанунрал амал авуртӀа, лезгийр Азербайжанда - 200 агъзур ваъ, 2 миллиондилай тӀиммил тушиз ава! Урусатда лезгийрин къадар миллиондиз мукъва я!

Хашпара дин къабулай 43-йисалай та 552-йисалди ЧӀула (Дербент) Алпан гьуку-матдин меркез хъана. Ина алпанрин къилин католикосатни авай. Нерен-кӀеледа 330-340-йисара хач-къубадин къав алай килис, ахпа-ни Жалгъандин ценцив жерге стунар квай зурба килис эцигна (шегьер арабри къурла, мискӀиндиз элкъуьрна; гила адакай Жумьа мискӀин хъанва). Къавкъаздиз хазарар сух жез гатӀунайла Алпандин меркез ва католи-косат ПартӀав (лезги партӀи гафуниз "кӀватӀал", "союз" - мана ава) шегьердиз хутахна.

V-VI асирра ЧӀулада ираншагъри (Кава-да, Ездигерда, I-Хосров Ануширвана) агъа-вал ийизва. Ануширвана шегьердин цлар рас хъийизва.

Арабрин кхъинрай малум жезвайвал, гьижретдин 22-йисуз (642-643-йисар) Дербен-тдал арабрин къушунрин гьужумар гатӀунза-ва; 654-йисуз Дербент арабрин гъиле гъатза-ва, гъа чӀавалай и шегьер къати женгерин ратӀраз элкъевезва. Чкадин алпан халкъари чапхунчи арабрихъ галаз къизгъин ягъунар тухузва.

Араб кхъиндарри "Лакздикай" лезгийрин вилаятдикай хъиз кхъизва, амма вичин де-лилар цаварай къачузвай са лезги алимди - лекъер (лекар, лекар) лезгийр ваъ, Кефер-патан Дагъустандин халквар я лугъузва.

Анжах 735-йисуз, Мерван ибн-Мугъамме-да вири Алпан муьтӀуьгъ авурла, арабривай эхирки Дербент къачуз хъана. Баб ал-Абваб тIвар гайи Дербент шегьер арабри Халифат-дин арасатдинни идаратдин меркездиз эл-къуьрна.

Шегьерда гъар жуьредин пешеяр авай: шаирарни алимар, аскерарни къекъверагар (сиягъатчяр), балугъчярни харат устӀарар, хъенчӀинни шуьшедин устӀарар, чатухъанар-ни яракърин устӀарар, ракъухъанарни зарга-рар, эцигунардайбурни къванцихъанар, кар-качярни къаличадин устӀарар, гуз-къачудай-бурни мейвачияр... Дербентви алимрикай XI асирда вири Регъпата машгъур хъайи, вичин чирвилер Багъдатда хкажай Лезги Йусуфан (Лакзи-Йусуф ад-Дарбанди) тIвар къаз жеда. Ада Баб аль-Абвабдин Дербентдин гьукум-дардин къуллугъханада тарихдин ва фикх-дин (имам Шафидин мазгъабдин къанунрин) къанундар алим яз кӀвалахзавай. Лезги Йу-суф дуьньяда машгъур "Дербент-наме" ктаб-дин кирамни я.

XII асирдин эхирра - XIII асирдин эвелра вичин сергъятрик Шабран, Ширван, Лекъ, Та-басаран (дагъдин къакъанра авай ханлухар квачиз) акатзавай Дербент садалайни аслу тушир къилдин - Дербентдин эмиратдиз элкъевезва. Къизилдин тахтуна ацукънавай Дербентдин эмирди вичин махсус пул акъуд-зава.

Мугъулрини татарри къур Дербентдин эмиратди 1239-йисуз вичин аслу туширвал квадарзава, ам "Къизил Ордадик" акатзава. 1437-йисуз Дербентдин эмират Ширваншагъ-рин гьукуматдик ква (Ширвандин асас же-мят лезгийр тирди еке сир туш).

Ширвандин эхиримжи гьукумдар хъайи Фетали-хандиз (1758-1789) Алпан гьукумат арадал хкунин мурад авай. И карда адӀз Уру-сатдин пачагъдини куьмекар гун хиве къун-вай. Амма мурадар къилиз акъат тавуна амуькна.

(КъатӀа ама)

ЦӀийикӀа туькӀуьрунар герек яни?

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

М у к ь в а р а "Facebook"-да кар-дик квай лезги са кӀватӀалда зун дуь-шуьшдай Бакуда чапдай акъудзавай "АЛАМ" журналди къвед лагъай лезги литературный чӀал арадал гъизва?! "къил ганвай ма-къаладал гьалтна. Адан автор Мансур КУЬРЕВИДИ журналда литературный чӀалан бязи къайдайрал амал тийизвай-дан, фадлай лезги гафарганра гъатна-вай са жерге лексемайрикай, абурук де-гишвилер кухтаз, менфят къачузвайдан, лексикада ва орфографияда цӀийивилер тваз алахънавайдан гъакъиндай вичин фикирар лагъанва. Кылди къачуртӀа, ада и журналда урус чӀалай атанвай, юкъва "Ъ" гъарф авай гафар хуьтуьлвилин ли-шандикай магърумариз (мисал яз: куль-тура - култура) кхъизвайди, "кӀан хъун", "кӀанда", "кӀанзава" гафара "КӀ" гъарфуни-кай "К" гъарф (мисал яз: кӀан хъун - кан хъун) авунвайди, чӀала чпикай анжах 2-3 касдиз хабар авай "улуб", "мисис", "ми-китас" ва маса гафар твазвайди тести-къарзава. Авторди гьисабзавайвал, лезги литературный чӀалав и къайдада эгечӀун дуьз туш. Мансур Куьревиди виридаз лезги литературный чӀалан дибда авай куьре диалектдин гуьне нугъатдин къе-тӀенвилер вилив хуьниз эвер ганва. Ам-ма...

КӀватӀалдин иштиракчийрин арада адан зендерихъ галаз рази туширбурни аваз хъана. Агъадихъ чна абурукай бя-зибурун къейдер гузва:

Анар УЬНУЬГЪВИ: "...Лезги лите-ратурадин классик Етим Эмина "ХупӀ рахада билбил сегьер вахтунда" (ша-ирдин ктабда "вахтуна" ава - М.И.) кхъе-на лугъуз, чна гила хайи гафарин - "экуьн чӀав" чкадал "сегьер вахт" лу-гъудани? "АЛАМ" журналди туьрк чӀа-лан - мыш, - миш, - сьз, - суз, - лы, - лу эхирар галай гафар инкарзава, абурун чкадал лезги гафарикай менфят къа-чузва. Им чун чӀалан асулдай авай къайдайривай къерех жезва лагъай чӀал туш, акси яз, абурал хквезва ла-гъай гаф я. Журналда "кӀан" гафунин чкадал "кан" гаф кхъинин себеб тайин са хуьруьн нугъатдихъ галаз алакъа-лу туш. Логика фикирда къуртӀа, "кан" лугъун дуьз я. "КӀан" гафунихъ "дно", "кан" гафунихъни "любовь" манаяр ава. "Ъ" гъарфуникай рахайтӀа, зал "Лезги газетда" ихътин предложение гьалтна: "Ленинградский областдин Сертолово шегьерда..." Вучиз и изда-нида урус чӀалай атанвай "Ленинград-ская" гафуникай "ий" эхир акал хъуьу-на "Ленинградский" ийизва? Вучиз "об-ластдин" гафуна "Т" гъарфунилай къу-лухъ хуьтуьлвилин лишан акъудна-ва? Мегер и газетдини литератур-ный чӀалан къайдаяр чӀурзавани?..

Азер КАИМОВ: "КӀан хъун" гафуни-кай "кан хъун" авурла, адан сифтегъ-ан мана квахъзава. "Кан" гафунин тар-жума "перхоть" я. Ихътин дуьшуьш-ра къве тахан гъарфар (кан-ккан; тар-тар, чил-ччил) кардик кутуртӀа, я тахъайтӀа лезги алфавитда ихътин гафара менфят къачудай "h" гъарф туртӀа гьикӀ жеда тӀа?..

Багъаудин БАСИРОВ: "Зун лезги чӀал чӀелрикай михъуниз акси туш, амма и месэла са патан зендер, ве-ре-вирдер фикирда къуна гъялна кӀандач. Ихътин къайдади са нетижани гудач. Дагъустанда чи чӀалал акъатзавай

вири изданийра литературный чӀалан къайдайрал амалзава. Гьатта Ахцегъ райондин газетдани (ахцегъвийрини "кӀан" ваъ, "ккан" лугъузватӀани, га-зетда литературный къайдада кхъиз-ва). Са фикирдал къведайвал цӀийи-вилер тваз алахънавайбуруз Дагъус-танда авай лезги алимрихъ, писател-рихъ галаз санал кӀватӀ хъуниз куь манийвалзава? Зал алуькайтӀа, им балкӀанар дегишдай вахт туш. Лите-ратурный чӀал тестикъ хъанва, адал гьатта виридалайни тафаватлу жезвай ахцегъ нугъатдин векилрини амалзава. КӀларвийрини чпин эсерар литературный чӀалал кхъена (Б.Сали-мов, З.Ризванов, Расим ГъажӀи...). Аламвийрин ялунар квез герек я? Заз-ни литературный чӀала кыле физвай бязи гьерекатар хуш туш. Я и кар-дихъ галаз рази хъун герек я, я та-хъайтӀа и месэла саналди гъялна кӀанда...

И месэладин патахъай гъуьжетунар геждалди давам хъана. Садбуру - сьз, - суз эхиррин чкадал "галачирди", "ава-чирди" кхъин, муькуьбуру "сес" - "ван" гафуналди эвезун (мисал яз, "Эренлар-дин сес" ваъ - "Эренлардин ван") тек-лифна, пуд лагъайбуру, чӀал чӀурзава лугъз

"Лезги газетдин" салаз къванер гадар-на... КӀватӀалда иштиракзавай куьре нугъатдин векилриз "куь проблема туьрк чӀал чир тахун я, чидайтӀа куьн, хайи чӀал туна, туьрк чӀалал рахада-чир" лагъайбурни хъана.

И месэла цӀийиди туш. Лезги чӀалан патахъай, цӀийивилер туникай, маса чӀаларай атанвай гафар акъудуникай чи алимар, писателар, муаллимар, журна-листар рахаз гзаф йисар я. Жуван фи-кир лугъун, са кар веревирд авун, гъахъ тайинарун патал герек атай чкадал бя-зибурун зендер инкарун айиб авай кӀва-лах туш. Къадим грекцин философ Со-крата лагъайвал, гъуьжетунрин нетиха-да гъакъикъат арадал къевезва.

Зи фикирдалди, алай аямдин лезги чӀала маса чӀаларай (араб, туьрк, урус...) атанвай гафарин къадар тахминан 30-40 процентдиз барабар я. Абур лезги чӀалан хазинадай акъудунин игътияж авани? Ша чун и месэладин патахъай чи алимри, шаирри, муаллимри вуч лу-гъузватӀа килигин.

Фейзудин НАГЪИЕВ, филология-дин илимрин доктор, шаир: "...Лезги чӀал михъи авуникай эхиримжи вахта-ра гъам газетрани журналра, гъам Интернетда пара къизгъин гъуьже-тар, теклифар физва. Ихътин гъуь-жетрик гъам чӀал чидайди, гъам те-чирди акахъзава. Лезги чӀал маса чӀа-ларикай михъун теклифзавайбурухъ галаз зун кӀевелай рази туш: 1) чара чӀаларин гафар квачир са чӀални дуь-нйадал алач; 2) маса чӀаларай къвез-вай гафари чӀалан сергъятар гегъен-шзава, чӀал девлетлу ийизва. Са кар-дал зун рази я: жуван гаф амаз чара гафариз рехъ тагун: башламышун - къилкӀутун, гатӀунун, эгечӀун, эвелун, тупӀалун, пацирун; уьзуьмар, уьзуьм-лух, уьзуьмчи - ципицӀар, ципицӀлух, хъвед (ципицӀ багъ), ципицӀчи; мешебе-ги - тамухъан; игит - кьегъал, къагъ-риман...

Фаида ГЪАНИЕВА, филологиядин илимрин доктор, РАН-дин ДНЦ-дин илимдин къуллугъчи: "...И гаф чиди туш, ам акъудна кӀанда лугъуз ихти-латар ийизвайбур чеб чӀалан гъавур-да авачир, чӀалан шимдилай яргъа тир ксар я. КӀвал кулуналди шиткидайвал чӀал михъи ийиз жедайди туш..."

(КъатӀа ама)

Юсуп Хаппалаеван 100 йис

"Зун Самурдин кьилел..."

Мерд АЛИ

И йикъара республикадин общественностди Дагъустандин халкъдин шаир **Юсуп ХАППАЛАЕВАН 100 йис** тамам хъунин юбилей къейдзава. Халкъдин шаирдин юбилей халкъдин руьгьдин культурадинни къанажагъдин, Ватандал ва халкъдал ашукъвилини еке сувар я. Гьикъван чун шаиррин руьгьдиз мукъва хъайитла, гьакъван чна чун савадлубур, уяхбур, тлапрайни хъутлапрай экъечлиз гъазурбур яз гьисда.

Шаирриз ислягъвилини дуствилини, сада-сад къабулуни ва хуьнин посолар, халкъдин дипломатар гъавайда лугъузвайди туш. Юсуп Хаппалаев яхулви я. Амма ада Лезги чиликай, чи халкъдин къадар-къисметдикай, члехи арифдар Стлал Сулейманакай теснифнавай эсерри шаирдин рикле гьикъван михи муьгъуьббат авайтла хъсандиз раижзава.

*Шалбуз, Шагъ дагъ, баплахрик
квал живедин,
Къаравулар хъиз я Лезги чилерин.
Шагъвар къугъваз, шуьрбетар
гъаз багъларин,
Лезет къачуз чанди,
риклин чагълари,
Эвичизава зун мермердин
цларай тик,
Гуьзелвал и элкъвез риклин
гъарайдиз...*

Мегер ашукъ тушир рикляй ихътин гьиссерин сесер акъатдайни?! Шаирди чун хайи чилин гуьзел суфрайрив акъван устадвилелди агудзава хь, гуя чаз абур сифте сеферда аквазва:

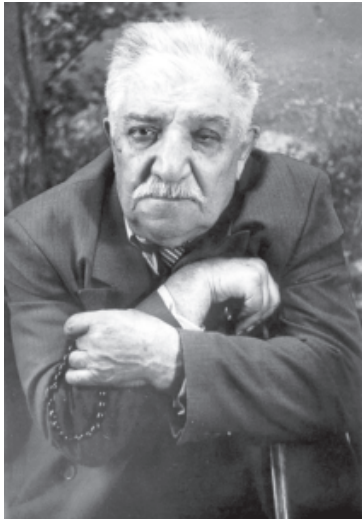
*Зун Самурдин кьилел, тарцин
сериндик
Ацукънава, пинийрин дад
ширин тир.
Инал суфра ачухнава дуствилини,
Субъбет-сала ийиз риклин
хушвилини,
Яб гуз къвез-къвез къизгъин
жезвай рахунриз,
Хиял фена зи субъгъурдин
дугунриз...*

Стлал Сулейманан гъакъиндай ада лагъанвай келимайрихъ гена ни кьетлен метлеб ава:

*Горькийдиз ви акур члавуз
бажарагъ,
Гомеран твар багъишна ваз
даим сагъ.
Туьхуьрди туш ви илгъамдин
экуь рагъ,
Гъед хъиз я вун цава аби,
Сулейман.
Вун багъман я, илигзавай
къелемар,
Рахурзава шумуд лагъай
алемар...*

Юсуп Хаппалаевас Сулейман вич 18 йиса авайла акуна. Абуру санал Дагъустандин писателрин сад лагъай съездда иштиракна. Гуьгъуьнлай шаирди "ХХ асирдин Гомеран" хейлин эсерар лак (яхул) члалаз элкъуьрна.

Стлал Сулейманахъ галаз алакъалу са делилдикай халкъдин шаирди жегилриз рикл алаз субъбетдай. Юсуп Хаппалаева Дагъустандин писателрин Союзда секретарвиле кваллахзавай. Иниз Москвадай Литинститут куьтягнавай са жегил шаир-переводчик атана.

Писателрин Союздин дегълизда маса шаиррин арада кьилел хипен хъицикьдин бармак алай Сулейманан суьретни авай. Вичиз гъаф чирвилер авайди къалуриз кланзавай мугъманди, Сулейманан суьретдал тлуб туьклуьрна, и чубан вуж я, адан ина вуч авайди я лагъана хабар къада. Юсуп Хаппалаева, клусни эглеш тахъана, жаваб хгана: "А чубандихъ и вун хътин хипер агъзурралди ава! Ам пара девлетлу кас, халкъдин шаир Стлал Сулейман я!..."

Ихътин кутугай жаваб ахгакъай жегил бажагъат мад садрани масадакай акл рахун хъувуна...

Юсуп Хаппалаев чи клелзавай-буруз гъеле мектебда амаз чир жезва. Адан "Игит хва Муртазалиди-кай мани", "Удрида", "Сифте хвал" ва маса эсерар фадлай чи хрестоматийрани антологийра гъатнава.

Шаир Ватандин Члехи дяведин иштиракчи, гъеле 1935-йисалай СССР-дин писателрин Союздин член тир. Адан къелемдикай лак ва урус члаларал чапдай акъатнавай цлудралди ктабар хкатнава.

Хейлин, къуватар ада хайи чла-лаз Дагъустандин ва дуьньядин классикрин - Р.Гъамзатован, Къ.Къулиеван, К.Хетагурован, В.Маяковскийдин, Н.Хикметан, С.Вургунан ва масабурун эсерар таржума авуниз серфна.

Адан зегъметар государстводи "Дагъустандин халкъдин шаир" лагъай гуьрметдин твар, Стлал Сулейманан тлварунихъ галай премия, "Гуьрметдин знак" къве орден, хейлин медалар, маса наградаяр гуналди къейднава.

Заз адан хва, журналист, публицист, редактор Сулейман Хаппалаеван гъилий шаирдин 2002-йисуз урус члалал чапдай акъатнавай "Хкъгъай эсерар" ктаб къачудай къисмет хъана. Шаир вични заз писателрин умуми мярекатрал са шумудра акурди я, Гъавилий зи рикле адан къаматни, аса гъилеваз аста къекъуьнарни, арифдиз хас дерин рахунарни хейлин алама.

Шаирдин хци заз багъишай ктабдал кхъенва: "Вичин таржумайрини лезгийриз машгъур авур лакви хъсан шаир Юсуп Хаппалаеван шииррин ктаб лезгийрин хъсан шаир Мерд Али Жалиловас савкъат яз ктаб туьклуьрайдан патай..."

За а ктабдай члехи шаирдин "Сад лагъай хвал" ва "Хатындин зенгер" эсерар лезги члалаз таржума авуна.

Агъадихъ чна Ватандин Члехи дяведин къурбандриз бахшна кхъенвай поэма чапзава.

Юсуп ХАППАЛАЕВ,

Дагъустандин халкъдин шаир

Хатындин зенгер

Поэма

I
Саврух алай чуьлдай хъуьтлуьн,
Гару ягъиз
Къайи къув,
Поезд физва,
Гузвай хъиз лув,
Мукъвал ийиз хуьр
Хатынь.
Живеди цлук
Гузва цларцлар.
Ииф даклардихъ
Ава рахаз,
Пашмандаказ,
Са-са тлвар къаз,
Тахтайбурун
Дяведин цлай.
Тамал ала зенгерин звал.
Къати жезва гена ялав,
Тлуб ягъиз таз
Тарихриз чав...
Яргъи тушни хуп! адан гъал!

- Эй, рекъибан!
Бармак хтлун,
И живериз ая икрам!
И цаварик явашра кам...
Хатынь хуьруьз физва вун.
Мад гъинва, лагъ,
Ихътин хирер?
Хуьр санлай са
Хъанва хь сур,
Чи душманри
И чилел тур.
Гъинва икъван
Цлаяр, гелер?
Руьхъ жедани
Чилиз кафан!
Тамар я руьхъ.
Чуьллер я руьхъ,
Шехъзаватла и цавар нихъ?
Къати жезва
Зенгерин ван:
Динг-донг! Донг-динг!
Цлук хъиз куьклуьз,
Хъиткын жезва
Клакларал нагъв.
Тек алама шумуд гурмагъ,
Цавал алаз
Вилер буьркью.
Динг-донг! Донг-динг!
Физва цавуз
Хатынь хуьруьн
Руьгьдин гъарай -
Къуй и чилиз мад тахкурай
Ихътин цлаяр
Гъич са члавуз!..

Къати жезва зенгерин ван,
Тикрарзава чилери ам.
Тахкун патал садазни гъам,
Хуьз виридаз бахтарин сан.
Донг-динг! Динг-донг!
Ава Хатынь
Бягъсина тваз
Къати зенгер,
Дявекаррин
Атлуз рекьер,
Са члавузни
Тежез секин.
Тикрарзава
Сесер пашман
Таму-тара,
Чуьлди, гару,
Кутан тийиз
Таъсиб клурук,
Негъ ийиз гъар
Йигъи-душман...
II
Живеди къур
Лацу чилий
Экъечнава
Гуьмбет жанлу.
Цлверек! ала адан кьилел,
Ийиз къуд пад

Цлу хъиз нурлу.
Ийизва ред
Ада ажал.
Ракъар хъиз я
Клеви къве плуз...
Фикирна за -
Юсуф я жал?
Акур члавуз
Иосиф заз.
Партал адан -
Руьхъ хъиз рехи,
Накъан йикъаз
Тухуз хиял,
Дуьньядин тлал
Ийиз эхи,
Къве гъилелла
Чансуз аял.
Адаз затни
Амач къурхуз,
Цлаяр, къаяр,
Кашни кулак,
Накъвар - къванер,
Рикли атлуз,
Акъудзава
Бедендиз цак.

Къванцин гъилер
Вуч я залан.
Загъ цайид хъиз
Ииф я чулава.
Тлалди тар хаз ава къулан,
Алатай хъиз ава жилав!

Амма
Къайи къванцихъ хурун
Къудгаз ава
Инсандин рикл
Акъатзава адай цлуцлрум,
Туьккуьмиз кланз
Тлалар вири.
- Инсанар!
Квез ганвач тлимил:
Ракъинин зар,
Марфар ири...
Хвейибур я
И цав, и чил
Белоруссиядин
Хатынь хуьруь!

III
Живерай къвез ава ялав,
Са члавузни тийир туьхуьн.
Адал ала нурни къилав,
Тагъкимзавай чаз и чил хуьн.
Хкаж жезва ялав чилий,
Алатзава шумуд йисар,
Душманрин къаст вегъиз виляй,
Машгъурзава игитрин кар.
Пагъ, фенатла гьикъван хуьрер,
Гум жез, руьхъ жез, цавуз
чулава.

Ни гьисабна акъван хирер...
Ни хкана накъвар члалав...
Хендедайри къени гуьзет
Ийиз ама гъуьлер чпин.
Рикле хуьзвай хчин суьрет
Дидеяр гьикл хъурай секин...
Гьисаб садра:
Гъар са квалли,
Гъатай члавуз Ватан клева,
Хва ракъурна вичин хайи,
Ягъийрив терс
Члугваз дяве.
Гъар са квалле ама суьрет,
Рамкадаваз къерех чулава.
- Багъри ксар, хвейи гъазрет,
Рикле ксар чандал ялав.
Зи хуьруьз вач, -
Гъар са рекъел
Ясда амай гъалтда папар.
Акъатда хь жигердиз къел,
Гьисс авурла магърумрин пар.
Фенва йисар.
Сусар жегил
Сад хъиз вири хъанва къуьзуь.

Квахъна стха,
Хтанач гъуьл, -
Къисметдал гьикл жеда рази?
Дяве тушни ажеб буьркью!
Вагъши я ам,
Течир инсаф.
Тамир чилел,
Ая буьркуь,
Хуьх саламат
Хатындин гаф!

IV

Веси хъиз я
Несилриз им -
Гъалибвилини гатфар ва йис,
Цава гъед хъиз, рикл даим
Саламат хуьх,
Тахъана кис!
Им я эвер,
Им я буржи.
Мад яракърив
Ава къугъваз,
Эсер тахъай
Руьгьер гжи,
Чи цавар мад
Биплинра тваз.
Мад къаргъайри
Къачунва къал,
Чи къушарик
Кутаз кланз кич!
Цлийи хъийиз
Риклерин тлал,
Чи ерийрал
Веъиз кланз мич!
Ракетралди гузва къурху,
Цаварихъди яна клуфар.
Жегъеннемдикай я рахун,
Кутаз вири
Чилик футфа.
Ихтияр це -
Дуьнья михъиз
Элкъуьрда гъа
Хатынь хуьруьз...

Амма
Сад я инсаният,
Гъам яшлуди, гъамни чагъа.
- Бесрай, душман, чуру ният,
Жедач вакай чилиз агъа!
Къуй къаргъайри къачурай
къал.

Ачухрай мад дембелар бул.
Чуклуриз жеч садвилини цал,
Жедач чи цав, чи рагъ рагъул.
Чи къуват я садвилини руьгъ,
Гъар камунал сад хъун вири.
"Чклидач чи садвилини муьгъ!" -
Эвер я чи даим дири.
Донг-динг! Динг-донг!
Устлар чатун
Иосифа гатазва зенг...
Къаю къунва лацу чуру,
Рикле физва
Биплинрин женг
Донг-динг! Динг-донг! -
Физва суза
Ахварикай
Кудиз дуьнья.
Амма
Къенвай аял таза
Гъилералла,
Жезмач уях.

Донг-динг! Динг-донг!
Инсанар, куьн
Къарагъ квачел,
Хъана уях,
Чан аламай
И дуьнья хуьн,
Тахъайтлани
Къейибур сагъ.
Донг-динг! Динг-донг! -
Физва эвер,
Хатынь хуьрай,
Элкъвез чилел,
Физва эвер,
Жезва эзбер
Рагарани,
Чуьлда,
Гъуьлел...

Тьульун гвавадикай лезет хкудиз, кьумара къекъезвай Айдабег гьейранвилелди гьуьлуьз килигзавай. Я гар авач, я цавал цифер алач, амма адал лепе ала.

- Гьуьлуьн деринра тлурфан авай хьтинди я, - фикирзава Айдабега. - Бязи инсанарни гьакъ я, кьенепата гьайбат, кьал, ажугъ авайла, винелай чеб секин-диз кьалуриз алахъда. Ихьтин фикир-рик квай Айдабегаз, са шумуд метрдиз фейила, гьуьлуьн це гьахьна акъвазнавай, члулав гинибашар алай дишегьли акуна. Къванера акьур лепеяр квахъзавай. Ци кьез дишегьлидин кьвачер гатазвай. Ам фикирди кьунвайди сир тушир. Белки, вучдатла чизвачир. Айдабега вичикай хабар гун патал уьфтинал илигна. И ван хьайи дишегьли кхунна, сес атай патахъ килигна, кьулу-кьулухъ камар кьачуз, цъй экъечина.

Айдабег, уьфт акъвазар тийиз, фена, дишегьли кьулухъ галамуькна.

Гарук кьативал акатна. Чина акъазвай кьумадин клусар артух хьана. Айдабег, чинал капашар эцигна, далудихъ элкьвена. Акуна, гару дишегьлидин кьилел алай пилл алудна, тухвана, адан ярги чларар гьарнихъ аладарна. Итимди, и кар гуьзлемишзавай хьиз, гьасятда цава кьугъвазвай яйлухдин гуьгуьниз чукурна. Катна, фена хькуна, дишегьлидив ахгаькарна.

- Я вах, ма ви яйлух.

Дишегьли акъвазна, вичин кьаншарда авай итимдиз тажубдиз килигна.

- Вуч? Ваз вуч кланзавайди я?

- Гару тухвай ви яйлух, вахчу.

- Квез я зи а яйлух? Кямир зак, вач жуван рехъди, течир кас.

- Бес яйлух?

- Хутах жуван папаз! - хьел кваз, жида эцъдай саягда лагьана дишегьлиди. Адан вилера са гьихьтин ятлани бейчаравал, кьетивал авай. Айдабег квазни такьуна, дишегьлиди камар кьачуна. Итим адаз килигиз амуькнавай. Акуна адаз, дишегьли садлагьана катна. Цавай аватнавай хурушумрини ам кьаралтудиз элкьуьрна. Айдабега, са вуч ятлани гьиссна, адан гуьгуьниз чукурна.

Дишегьли лацу каф кьилел алай, жनावурди хьиз кьув язавай лепейрин хуруз гьахьна. Вад декьикъани алатнач, адай пис гьарай акъатна. Факьир кьванерал алуькьай хьтинди я. Амма вилегьдиз кьарагъ хьувуна. Кьванерилай элячина, мадни анихъ физ кланзавай язух терсдиз атай лепеди яна, кьванерилай и патахъ гадарна. Айдабегаз ам ахкунач.

Итимди тадиз кроссовкаяр, шалвар, куртка хтлунна, чилел веьена, циз хкадарна... Легъзеяр алатна, итимдиз дишегьлидин цавуз акъатай гьил акуна. Айдабега, хьуьчуькьай кьуна, лепе кьугъвазвай гьуьлуьн ятара вич руг хьиз квахъдайвилини кичл акатнавай ва са манийвални гузвачир кесиб кьерехдиз ахкьудна.

И арада иниз, югъ акадар тийиз, экуьнахъни, няхихъни гьуьлуьн кьерез кьезвавай ва итимри “чемпионка” тлвар ганвай Зояни атана акъатна.

Гена хьсан хьана, квалер патав гваз. Зоядин куьмекни галаз Айдабега цъй кьутармишайди квализ хутахна. Парталрикай яд кьвахъзавай чара дишегьли ва вичин итим акурла, Суваржат мягьтелвилелди абуроз килигна. Айдабега паб гьасятда гьавурда туна ва дишегьли гьаммадиз тухвана, кьайдадиз гьун эмирна.

Кайвани “мугьмандин” кьайгьуда авайла, Айдабега, партал дегишарна, хцин сусав ийиз тур чай хьваз, фикирзавай: “Яраб чандиз кьаст ийидай чкадал атанвай и язухдин дерт вуч ятла? Ам и гьалдиз ни гьанатла? Адан рикл тларайди, умудар атлайди, уьмуьр такланарайди вуж ва я вуч ятла?..”

Суваржата вичи авур кардикай

утанимшвал гьиссзавай дишегьлидин иви авахъзавай эрчи квачин мет, йод яна, ктлунна, адаз чуьхуьнагар ийиз куьмекна. Ахпа кланик квай партал, халат алукина, цлун квализ тухвана.

Дишегьлияр рахазвай. Япарив агакьзавайди Суваржатар сест тир. Адаз “мугьмандиз” вуч лугьудатла чизвачир, гужуналди чай хьваз тазвай. Зур сят кьван алатна, ахпа садлагьана шехьдай ван акъатна. Дидекай бейкеф хьайи, кьагьар кьезвавай аял руш хьиз, ван алаз, масадан рикл кьарсурдай саягда. Суваржата шезвайдаз са манийвални гузвачир.

Факьирди гьиссзавай: шелдихъ галаз туьтуьнихъ кьван ацланвай дердерни, бейкефвилерни, наразивилерни алатзавай. Руьз залан парцикай азад жезвай хьтинди тир. Шелдикай тух хьайила “мугьманди” вич ахмакь фикирдал гьайи агьвалатрикай, уьмуьрдин лап татугай, кьаранлух вакьийайрикай суьгьбетна.

...Гитинмагьамадаз пуд хвани кьве руш авай. Яш тамам хьайила, рушар ада кьве дустуниз, кьуршахар кьадай пагьливанриз гьуьлуьз гана. Хьсан хизанар арадал атана. Уьлкве чкай, вири

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Тьуьлуьчи кьере

Гьикая

сад-садак какахънавай макъамда абуроз еке пулар гьинай атанатла чидач, садбуру абур рэкетдал машгул я, масадбуру, инсанар чуьнуьхиз, пулар кьазанмишна лугьудай. Кьведакайни меркезда гьаятар галай хсуси квалерин иесиар хьана...

Чехи вах Султанатаз са руш, Чакаразни кьве хвани са руш авай. И члавуз Султанатан гьуьл - Магьамад республикадин Халкъдин Собранидин депутат ва Чакаран юлдаш - Шамил райондин администрациядин кьил тир.

Султанатан руш Аминадиз муьштерияр гзаф акъатзавай, вири клуларив язавай. Адаз курсуна хуш гада авай эхир. Руша вичин рикл ачухнавачиртлани, дидедин шак фенвай.

Малаик хьтин руш чарабурун гьиле тунал рази тушир Чакара вахах чларкана: “Амина Гьамзатаз лап кутугнава” лагьана. Султаната “эх, ваъ” лагьаначтлани, вахан фикирдиз активалнач. “Чи квалерин, девлетрин иесиерли чин тийидай сад жедалди, гьа жуван хва хьиз кьабулнавай Гьамзат хьун хьсан я кьван”, хиялзавай дишегьлиди.

Вахари и месэладикай регьуьз-кичез гьуьлериз ихтилат авурла, абурони шадвал кьалуьрна. Диде-бубайри рушни гада фад месэятдални гьана. Аминади пуд лагьай курс куьтгьайла, меркездин межлисрин лап чехи зал кьуна, гурлу мехьер авуна.

Бубайри гьиле-гьил аваз жегьилриз пуд секциядин квалер багьмишна, абур сейр ийиз, кефер члугваз Канардин островрал рекье туна.

Са шейиникайни дарвал авачиз, кстахдиз, гьазурдан иеси яз чехи хьанвай Гьамзат, халадин квализ фейила, шад, плузаррал хьвер кьугъвадай Гьамзат масад тир кьван. Санал яшаммиш хьайи пуд вацралай Аминадиз и кар якьин хьана.

Са макъамда Аминадиз акуна, Гьамзата хьвазвач, капзава. Шад хьана ам. Амма и шадвал яргьал фенач. Гьамзата гатаз-гатаз Аминадив паранжа алукиз ва капл ийиз туна. “Стхяяр” лугьудай бурни мукьвал-мукьвал кватл жезвай. Дишегьлидиз чир хьайивал, абур анаша члугвазвай. И зеримар ичидилпайни бетер тир кьван. Адан эсердик Гьамзат лап вагьшидиз элкьезвавай.

Кесиб руша физ, дидедиз шел-хвал

авуна. Ада бала секинариз рекье хутадай. Магьамадаз кьведра члар канатлани, адани кваз кьунач.

Са йифиз, йифен кьуларилай ала-тайла, Амина дидедин квализ ахкьатна. Шез-шез. Чинар алатна, парталар ивиламиш хьана. Рушал алай гьал акурла, Султанатай гьараяр акъатна:

- Я чан бала! Я чан дидедин!

- Вуж я а угьраш? - хабар кьуна Магьамадани.

- Гьа куь рикл алай алча! Гьамзат!

- саки гьарайна Аминади. - Заз мад ам тахкурай! Зун адахъ галаз яшаммиш хьжедач.

Дахдини дидеда са гьилпедагди руш секинарна, ксурна. Жегьилрин квализ феи Магьамадаз члул хьиз квалин юкьвал ярги хьанвай езне акуна. Лап гьа мейитдиз ухшар затл. Ахварай авудиз клан хьана, гьинавайди я, экьуьгьиз эгечина. Магьамада ведро яд чиниз хьичейла, ам тарпна кьарагьна, кухнядиз катна, кантл гьилеваз хтана, иран бубадал члутхьунна. Гьеле гьиле амай ведродалди Магьамада члул авай гьил, ахпа келле яна. Езне, дергес галуькьай верг хьиз, чилел аватна.

винел фена: - Вуна, ваклан руш, зун кьин кьадай чкадал гьана ман? Вуна, ци-цибдин гардан авай и вуна!

Гьамзат, дилиди хьиз, хьуьрена. Ахпа ада Аминадин туьтер кьуна, хажна ва ам чилел гадарна. Ахпа чларар кьуна квалин чиле къекьуьрна. Цлун квализ тухвана, хажна стулдал ацукьарна ва чиниз сад чуькьвена. Нерай гьасятда иви хьичена. Кантл кьачуна туьтуьхдал эцигна: - Ваклан руш, мад вун арза ийиз куьниз хьфейтла, и шуькь гардан и чуькьлуд галуудда. Ви кьамац дахдин эхирни гьам жеда. Ван хьанани ваз, иблис?!

Аялдин шедай ван акъатна. Чуькьл эцигна, кичевилляй нефес кьуранвай папан хьуькьвез лапаш веьена: - Вач, вач жуван шенпидин патав, кисара ам.

Катна аялдин патав хьфей кесиб вични шехьиз эгечина. Ада вири бедендалди гьиссна хьи, и алчах, халадин жунгав риклиз чими хьжедач, я адахъ галаз уьмуьрни кьиле фидач. Гьа са вахтунда вагьшиди дахдиз, дидедиз кьаст авунихъайни кьурху акатна. Аялни ксуриз, ам вични ахварал фена. Экуьнахъ кьил тлаз ахварай аватна. Залдиз феиля, хух ацалтна дивандал ярги хьанвай гьуьл акуна. “Кемеш, душман” лагьана, аялдин патав хьфена.

Нисинихъ хьиз Гьамзат кьарагьна. Са затлани тавурди хьиз, рахаз эгечина. Амма Аминади кисна суфрадал недай шейэр эцигна. Гьа и, муькуь юкьузни гьуьл квалляй юзанач. Пуд лагьай йикъан экуьнахъ феи Гьамзат квахьна. Ам, рикел акъалтайла, “зун - крепостдиз” лагьана, хуьруьз вичин дахдинбурун патав хьфидайди тир. Шамила, дугьриданни, кьеле хьтин квалер эцигнавай. Аминади фикирна, гьуьл хуьруьз хьфена. Ам авачирдакай, кьур кьинни рикелай алуднавайдакай, ам дили жезвайдакай Аминади дидедиз телефондай хабарна. Адани руш секинарна: “Вун архайин хуьхъ, чна са серенжем кьабулда а кьанчанахдиз”.

Гьайиф хьи, ахгаькьна. Гьамзат квализ хтай йиф мусибатдиндаз элкьвена: вагьшиди ксанвай паб туклуна...

- Итимри заз зи бала кьалур хьувунач, чан вах, - шел кьаз тежез рикел хжизвай алатай зулматдин вакьиа Султаната. - Зи цуьк, малаик хьиз хьиз туклуна жаллатлди, хьб хьиз! Вахан хци чаз экуь дуьнья члуварна. Эхиз тежедай дерт туна рикле. Идал бес тахьана, гьуьлуьни зун тахсирлу авуна, руш вахан угьрашдиз гана лугьуз. Гьар са уламда ада зи чинар куьзвай, гьар са югъ мичли ийизвай. Залай эхиз ахлакьнач, ширин вах. Са шумуд гьафте зун гьа и фикирдик кваз хьана. Вучзава уьмуьрдикай, клани балани амачир, лугьуз. Эхир, кье гьуьлуьз чан кьурбанд ийиз клан хьана. Ви итимди заз манийвална...

- Ваъ, вах, ам ви рекьел шукур хьайи Аллагьди акьудна. Адаз са тахсирни квачир вун кьабуллиз клан хьанач, - лагьана хьуьтуьлдиз Суваржата. - Уьмуьрда чалай аслу тушир ва чаз тийижир крар гзаф ава, чан вах. Гьавилляй кьисметдиз муьтлуьг хьана кланда.

- Айдабег, - зерна ада, - инал ша, ма и нумра, Султанатан юлдашдиз зенг ая, ам месэладин гьавурда тур, чинал атурай. Султанат вах, рушан бала гьинва?

- Ам вахан квалеле ава. Гьуьлуь “а угьрашдилай аладнавайди чаз герек туш” лагьана.

- Таб я, зи вах, таб я! Вахчу, вахчу аял! Ам ви рушан риклин клус я эхир. Адакай квез мичли квализ, куь риклериз чим, экв гудай чирагъ, зуььре геджеда. Ада куьн экуь дуьньядал ахкьудда, дердерив ацланвай бархунар авадада. Уьмуьр ширинан хьийида...

- Яраб?

- Эхъ, эхъ, анжах шаклу жемир.

- Ви сес Аллагьдиз ван хьурай, я Аллагь.

ИкIни жеда кьван!

Цлал кьуьлер

Эйзудин САЙДУМОВ

Алидиз (тлвар дегишарнава) кьакьан гьавайрин квалерин эцигунрал кваллах жагьана. Фена кас. Амма рикл хуьре амай. Иллаки мехьеррин демерал ва анра кьуьлер авунал ам ашукъ тир. Рахана, акъатзавай пуларни гьайиф тушиз, ада телефондай дустарихъ галаз алакьа хуьз, мехьерриз яб гудай.

Са юкьуз, эцигунардай шейэр цлал хжаждалди, кьуьлерал рикл алай Алидин риклел цлал кьуьл авун акъалтна. Телефондай музыка кутуна, кьуьл ийиз эгечина. И арада куьчедай физвай машиндин рулжихъ галай рушаз ам аквада. Акьван и кар адаз алапат хьанвай хьи, адан рикелай вич рулжихъ галайди алатна. Вилер цлал кьуьл ийизвайдал алай руш машинди вичиз клани патахъ тухузвай. Са тлмил вахтни алатнач, машин кучедин кьерехда акъвазнавай маса машинда акьуна.

- Вун буьркьуь хьанвани? Буьркьуьди рулжихъ вучиз галайди я?! - гьарайна машиндин иесиди рушаз...

- Халу, хьайи зиян за эхцигда, вун вини цлал кьуьлзавайдаз килиг! - лагьана руша.

Рушни “халу” кьведни килигиз акъвазна ва гила куьчедай физвай-бурни акъваз хьана. Али цлал генани гьевесда гьатна...

Са йис алатна. Кьуьлерал рикл алайди кьведай зулуз, мехьерар жезвай йикъара, мад кваллахиз яр-гьариз хьфенач.

Роза

МИНГЪАЖИДИНОВА

Пуд манат

Им фад хьайи кар я. Патал хуьр-рай дахдин са яргьал мукьва-кьилидин мехьер атана. Хуьрни мукьвал алайди тир. Пуд манат пулни вугана, дахди зун мехьерик ракурна: - И пуд манатдикай кьве манат мехьерин иесидин гьиле тур, муькуьди, кьуьл авурла, далдамчийриз веь.

Фена мехьерик. Гьамиша хьиз, патал хуьррай атай мугьманриз хатур-гьуьрмет ийизва. Чун кьилди са суфрадихъ ацукьарна. Тамада хьана. Вири хьсан тир, тек са эрекь кьит тир. Вад касдиз са птулка эцигзавай. Тамадади вичин везифа кьиле тухузвай. Са гаф артух рахайди, клевиз хьуьрейди жерме ийизвай. Жерме авурда туьквендай са эрекь хьун лазим тир. Заз гила вуч ийидатла чизвачир. Гьавилляй зун кисна ацукьнавай.

Са арадилай тамада захъ элкьвена: - Гада, гила ви нубат я.

- Гьикл зи нубат я, зун кисна ацукьнавай кьван?..

- Гьан, гьа кисна ацукьнавайвилляй вунни жерме ийизва...

Чара хьанач, жибиндавай мехьерик веьезвавай пуд манатдихъ эрекь кьачуна, зун, кьил кларцли ягьайди хьиз, хуьруьз хтана. Хьайи агьвалатни дахдиз ахьайна. “Гьа айиб хьайи пуд манат! Жибинда вун хьтин сад мад авайтла, гьикьван хьсан тир”, хуьурена буба.

B. Kabirski

Чи ватанэгълияр гъар сана

Аламатдин заргар

German Kabirski

Сажидин САИДГЪАСАНОВ,
РД-дин культурадин лайихлу работник

Интернетдай заз заргарвилин аламатдин яратмишунар акуна. А шикилрал алай безекар лезги хва Герман КАБИРСКИДИН яратмишунрин нетижа тирди къейднавай. Лезги, Къурагъ райондин Къепиррин хуьрай хуьн мумкин тирди фикирда аваз, зун устлардихъ галаз таниш хъана. Ам акъван агъайна кас я хьи, адакай малуматар жагъурун, багъри газетдин чиниз макъала гун регъят кар хъанач.

ГЕРМАН 1964-йисуз Къепиррин хуьре духтур Гъажи Сефербекован ва зикиви Аминатан хизанда дидедиз хъана. Махачкъалада школа акъалтларай, вичин къуватрихъ агъунвай, яратмишунрал рикл алай жегъил художественный училищедик экечина, амма анаг акъалтларнахъ... Гуьгъуьнлай Даггосуниверситетдин экономикадин факультетда

келна. Герман карчивилеп машгъл хъана. Вичи лугъузвайвал, Махачкъалада адав кваллахиз тунач ва рикле авай мурад ар улкведин меркездани Пенза шегъерда къилиз акъудун давамарна. Алай вахтунда лезги хчи Таиланддин меркез Бангкокда кваллахзава. Герман къуд веледдин бубани я. Ада ватандивай яргъа къве руш тербияламишна - сада, Москвадин мединститут яру диплом аваз

B. Kabirski

акъалтларна, Америкада духтур яз кваллахзава, къвед лагъай руша, алишверишдин академияда келна, Москвада кваллахзава. Бангкокда Германа къве хвани уьмуьрдин шегъредал акъудзава - сада международный школада келзава, гъвечидан къве йис я.

Чи суьгъбетдай за къатлайвал, Германиян лап активный иштиракчи я, 1-классдилай гатлума, ана вичин алакьунар къалурзава. Манияр лугъунал Алинадин рикл гзаф ала. Абурад дуствиликай, ватанпересвиликай, муаллимирикайни мектебдикай урус ва лезги чаларал лап устаддиз лугъузва. Ада конкурсра, килигунра ва маса мярекатрани иштиракзава ва агалкъунарни жезва. 9-Майдин суварик агъурралди инсанрин велик ада "Дидедин кагъаз" мани лап устадвилелди лагъанай, адаз вирида яргъалди капар янай. Алинади вадралди 4-класс къутягнава.

Чна А.Амрагъовадихъ еке агалкъунар жедайдак умуд кутазва.

- Герман стха, ви яратмишунар акурла, зун, Кабирски вуж я, гъйнай я лугъуз суракъда хъана, амма вун чидай кас зал гъалтнахъ...

- Кабирски зун тирди Дагъустанда гзафбуруз чизвач. Гъа са вахтунда Америкада, Европада, Россиядин маса шегъерра зун виридаз Кабирски яз ашкара я.

Малум хъайивал, са шумуд йис идалай вилик Санкт-Петербургда къиле фейи международный выставкада Герман Кабирски Россиядин лап хъсан заргар-дизайнер яз малумарна ва адаз Гран-При гана. Инал заз лугъун кутугнаваз аквазва хьи, къуд патаз машгъл тир Къубачи и наградадиз гъеле садрани лайихлу хъанвач. Россиядин гъар жуьре выставкайра Герман са шумуд сеферда 1-чхайриз лайихлу хъана. Дагъвидин яратмишунар Америкада дуьньядин лап хъсан 50 дизайнердикай гъазурнавай ктабда гъатнава. Лондонда къазанмишнавай 1-чкайри

German Kabirski

ава адахъ. Лас-Вегасда, Нью-Йоркда, Филадельфияда, Майамида, Мюнхенда, Токиода, Гонконгда ва масанра Герман Кабирскиди хуси выставкаяр тешкилнава ва международный выставкайрани иштиракнава. Эхиримжи йисара, начагъвал себеб яз, Г.Кабирскидивай ихътин мярекатра иштиракиз хъанвач, амма вини дережадин пешекар тир ам чи гъар жуьре выставкайриз гъазур жезва.

Герман Кабирскидивай, дуьньядиз машгъл заргардикай, дизайнердикай хъиз, къецепатан гъар жуьре газетрани журналра макъалаяр чапнава. Амма ада вичи гъисабзавайвал, жув-жуван наградайрикай, жува авур кваллахрикай рахун кутугнавач. Им, заз чидайвал, халис дагъвидиз, вичин бажарагъдихъни алакьунрихъ агъунвай, Ватандилай яргъара хайи хуьруьн, райондин ва республикадин твар виниз акъудзавай къегъалдиз хас къилихъ я.

Германан суьгъуьрдин гъиликай хкатнавай шейэриз, яратмишунриз зун гъейранвилелди килигзава. Инсанриз шадвал гузвай ви яратмишунрихъ, мадни еке агалкъунрихъ чун цигел я.

Инсан ва адан кар

Саруеван сегънеяр

М.АГЪМЕДОВА

Искусство эвелни-эвел жуван рикелди гъиссна кланда...

К.С.СТАНИСЛАВСКИЙ.

И гафар Къурагърин халкъдин театрдин коллективда умудлу дестекай сад тир РД-дин лайихлу артист Шафудин Саруеваз талукъбур я лугъуз жеда.

Ш.Саруев 1958-йисан гатфарихъ Къурагъ райондин Клирийрин хуьре колхозчидин хизанда дидедиз хъана. 10-класс келайдалай гуьгъуьниз, 1976-йисуз, ам Тифлисдин Шота Руставелидин тварунихъ галай театральный институтдик экечина. Инал ада лап хъсан къиметар аваз акъалтларна. Стлал Сулейманан тварунихъ галай Лезгийрин муздрамтеатрда къилин категориядин артист яз кваллахна.

Театрдин жегъил пешекаррин арада "Хъсанбурукай виридалайни хъсанди" лагъай твар къазанмишунай адаз мажбидилай гъейри Махачкъалада авай М.Межидован тварунихъ галай "Кредо банкдай" гъар вацра пулдин пишкеш гузвай.

Шафудин Саруев инанмиш тирвал, риклин сидкъидай искусстводиз вафалу тушир касдилай тамашачийриз къуллугъ ийиз алакьдач. Режиссер-драматург яз, Шафудин Саруева неинки райондин, гъакл республикадин конкурсрани иштиракзава. Ш.Саруеван яргъал йисарин тежрибада къетген фикир гана кланзавай вакъияяр къейд ийиз кланзава.

2014-йисуз Ш.Саруев къиле аваз райондин халкъдин театрдин коллективди республикадин меркезда Гъ.Цадасадин тварунихъ галай аваррин театрда военный темадай "Араз Алиев" тамаша къалурна ва "Халкъдин чешнелу театр" лагъай твар къазанмишна.

2015-йисуз Ш.Саруева Клирийринни Къепиррин культурадин идарайрин работнирхъ галаз "Яран сувар" пьеса эцигна. И пьесада къилин макъсад Къурагъ района атабубайрилай инихъ халкъдихъ амай адетар, къайдаяр, къугъунар къалурун тир. И пьеса грантдиз лайихлу хъана.

Лагъана кланда, райондин халкъдин театрди им 2-грант я къазанмишнавайди. Им Ш.Саруеван гъунар я лагъайтла, зун гъалатл жедач.

1-грант халкъдин театрдин коллективди 2011-йисуз Лезгийрин Стлал Сулейманан тварунихъ галай муздрамтеатрда сегънеламышай рагъметлу Ш.Исаеван "Чин гузвач" тамашадай къачуна.

Чи Избербашда къиле фейи театральный маска фестивалда иштиракай 25 райондин арадай Къурагърин халкъдин театрдин тамашадиз юриди еке къимет - диплом ва рикел аламуькдай пишкеш (маскайрин шикл алай къаб) гана.

Яргъал йисара чи хайиди тир театрдин сегънеда жуьреба-жуьре къаматрал чан гъунин карда къазанмишнавай агалкъунари Шафудин Саруев РД-дин лайихлу артиствилин тварцииз, гъакл министерстводин, театррин обществодин, чкадин тешкилатрин патай гуьрметдин грамотайризни къиметлу пишкешриз лайихлу хъанва. Чи мурад адахъ гележегда мадни еке агалкъунар хуьн я.

Умудар кутазва

Райсудин НАБИЕВ

Цийи хуьруьн юкьван мектеб Сулейман-Стальский района екебурукай сад я. Ана 654 аялди келзава. Чехи пай аялар общественный кралални желбнава. Саки къве вацралай алатнава ина мектебдин телевидение кардик кутуна. Ина аялри жуьреба-жуьре темайрай: медицинадиз, михъивилериз, келуниз, тербиядин, спортдин ва маса месэлайриз талукарна передачаяр гъазурна, эфирдиз гузва, зегъметдин ветеранрихъ, клвенклевчи муаллимихъ галаз гуьруьшар тешкилзава.

Художественный самодеятельностдин кваллахни ина вилик акатнава. Цудралди гадайрини рушари чпин устадвал къалурзава. **АМРАГЪОВА Алина** анин лап активный иштиракчи я, 1-классдилай гатлума, ана вичин алакьунар къалурзава. Манияр лугъунал Алинадин рикл гзаф ала. Абурад дуствиликай, ватанпересвиликай, муаллимирикайни мектебдикай урус ва лезги чаларал лап устаддиз лугъузва. Ада конкурсра, килигунра ва маса мярекатрани иштиракзава ва агалкъунарни жезва. 9-Майдин суварик агъурралди инсанрин велик ада "Дидедин кагъаз" мани лап устадвилелди лагъанай, адаз вирида яргъалди капар янай. Алинади вадралди 4-класс къутягнава.

Ислам террордиз акси я

“Islam.ru” сайтдай

ТЕРРОРИЗМ инсаниятдиз акси тахсир-карвал я. Са тахсирни квачир ислягъ инсанар террористрин гьерекатрин лишанриз элкъевезва. Эхиримжи йисара чи япарихъ “Исламдин терроризм” лугъудай гафар галукъзава. Асул гъисабдай им къундарма я, гьикI лагъайтIа Аллагъдин динда тер-рордиз чка авач. Халикъди пак тир Къуръ-анда мусурманриз инсанриз хъсанвилер, къенивилер ая, стхавал, дуствал мягъке-мара лагъанва. Исламдин марифат тер-рордин чешме хъун мумкин туш, гьикI лагъайтIа терроризмдиз талукъ месэлаяр гъялдай рекъер Исламда ава. “Ислам” га-фунихъ араб чIала “салам” гафунихъ авай хътин дувул ава. “Салам” ислягъвал ла-гъай гаф я.

Аллагъдин диндин марифатдин диб регъимлувиликай, камаллувиликай, жува-живу къурбанд авуникай, инсанрив къени ниятар аваз эгечлуникай, гъил къачуникай ва гъахълувиликай ибарат я. Аллагъди Къуръанда мусурманриз писвал авур кас-диз хъсанвал хъия лагъанва. Ивиар экъи-чун, дявейрик цIай кутун, инсанрин арада гъулгъула, фитне тун чIехи гунагъ я, ахъ-тин гьерекатар Халикъди негъзава. Са тах-сирни квачир инсандин чандиз къаст авун Исламда виридалайни агъур гунагърикай сад яз гъисабзава. И кар Къуръандин гафа-рини тестикъарзава. Террордин макъсад гъихътинди я? Адан ниятар квекай ибарат я? Жаваб сад я: ягъунар, кьиникъар, гуж гъалиб авунар, дявеяр, ивиар экъичунар... Акъазвайвал, Исламда къадагъа авунвай къван саки вири гьерекатар террордиз хас къилин ерийрик акатзава. И делилди, Ис-ламдин ва Аллагъдин тIвар мецел гъиз, зулумар ийизвайбурун арада са авсиятни авачирди субутзава.

Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ де-вирилай гатIунна, чи йикъаралди къве-

далди Къуръанда къейднавай къизилдин къайдайрал Аллагъдихъай кичIе мусур-манри амалзава. Жуъреба-жуъре гъадиса-рай малум жезвайвал, Пайгъамбарди ﷺ са тахсирни квачир инсанрин саламатвал хуъзвай, садрани дявейрик къил кутазва-чир. Гъужумрикай хуън патал дяведа ишти-ракуниз мажбур хъайи дуъшуъшрани, Пай-гъамбарди ﷺ вичин къушунриз ислягъ агъалийрик хкъун тавун, абурун кIвалер-къар чукIур тавун, пак чкайриз гъуърме-тун, хашпарайрин килисаяр, чувудрин си-нагогаяр сагъ-саламатдиз тун буйругъза-вай. Пайгъамбардин ﷺ гъахълувални са-бур мусурманриз вири девирра чешне хъа-на, къени гъаI я. Юкъван виш йисара Евро-падай чукурнавай хашпарайриз ва чувуд-риз османрин вилаятдин чилерал архайин-вални гъуърмет жагъана. Ислам ислягъви-лин дин я. Вирибурув (миллет, дин гъисаба такъуна) къенивилелди эгечIун ва гъахъ-сузвилерихъни къайдасузвилерихъ галаз женг тухун гъар са мусурмандин буржи я.

Терроризм чи девирдин виридалайни хаталу, цIуру уъзуррикай сад я. Адан диб гъахъсузвиликайни зулумдикай туькIур хъанва. КIусни гъайиф, язух татана, аялар рекъызва, абур диде-бубайрикай магъру-марзава, етимриз элкъуързава, шегъерар барбатIзава, миллионралди инсанрин ри-клериз тIарвал гузва. Виридалайни кичI ку-тазвайди, хаталуди ам я хъи, террористри чпи и кIвалахар рикIе иман аваз ийизвай-ди я лугъузва. Абуру иман лекеламишзава. Имандиз кIанивал, регъимлувал, ислягъ-вал хътин ерияр хас я. Террор лагъайтIа, вири и ерийриз акси я. Террор - им иман-суз инсанри тухузвай дяве я. Террористар лагъайтIа, диндивай яргъа авай, расизм-дин ва фашизмдин идеологиядин таъсир-дик квай вагъшияр я. Абур вирида негъза-ва. Гъа жергедай яз - Исламдини.

Стхавал хазина я

Векил ТАРХАРОВ

Мусурмандин хиве Аллагъди гзаф везифаяр тунва. Абур вири инсандин тIем акакъдайбур, адан къуватда авайбур я. Къуръанда лагъанва: **“Гъаькиьатда ди-нэгъалияр стхаар я”**. Гъадисди тести-къарзава: **“Мусурман мусурмандиз стха я. Са мусурманди муькуьдаз гужар ийи-дач, ам куьмек тагана тадач ва ам четин гъалдиз аватуниз рехъ гудач”**.

Аллагъди чун мусурман уьмметдин стхаар яз халкънава. И кардай чна Ал-лагъдиз шукур авуна кIанзава. Ивидин стхавал тек са и дуъньяда давам жез-ватIа, диндин стхавал лагъайтIа, инсан къейидалай къулухъни давам жезва. ГьикI? Ивидин стхавал чал диде-бубади-лай агакъзава, диндин стхавал Аллагъ-дилаини адан Пайгъамбардилай ﷺ. Стхавилиз Ислам динда кьетIен чка ганва. Бухариди ва Муслима агакъарна-вай гъадисда Расулллагъди ﷺ лугъуз-ва: **“Мусурмандин хиве маса мусурман-дин вилик вад мажбурнама ава: адан са-ламдиз салам хгун, ам начагъ хъайшла, адал къыл чIугун, ам рагъметдиз фейи-ла дуъайрал иштиракун, адан гъарайдиз гъай лугъун ва ада тирш ягъайла, ихъ-тин дуъа кIелун: “Къуй вун Аллагъдин регъимдик кваз хъурай!”**. Ихътин гъади-сар, келимаяр мад ва мад гъиз жеда. Амма къенин йикъан гъаькиьат гъихъ-тинди я? Вирида и гъадисда къейднавай шартIарал амалзавани? Чи япарихъ стха-ди стха, хци буба, дустуни дуст яна къе-на лугъудай ванер-сесер тIимил галукъ-завани? Ихътин бедбахтвилер арадал атунин себебар гъихътинбур я? Аллагъди чаз тайинарнавай къайдайрал амал та-вун. Мисал яз, эхиримжи йисара жегъил-рин арада тирякъдиз, ичкидиз майилвал къалурзавайбурун къадар къвердавай

артух жезва. И тIегъуьнрин есирда гъат-завай гзафбурун къисметар туькъуьлбур жезва. Тирякъдин, ичкидин таъсирдик кваз гъич фикирдизни гъиз тежер тахсиркар-вилер авур дуъшуъшар вишералди ава. Къил какадарзавай, акъул квадарзавай, къатIунар зайифарзавай вири шейер Ха-ликъди чаз къадагъа авунва. Гъар са диде-бубади бинедилай чпин аялриз вуч хъсан, вуч пис ятIа чирун лазим я. И жи-гъетдай Аллагъдин диндихъ еке къуват, важиблувал ава.

XXI асирдин къилин тIегъуьндиз элкъ-венвай терроризмдин, экстремизмдин те-рефдал алайбуруни жегъилприн къил эл-къуързава. Амма тирякъдинни ичкидин куь-мекдалди ваъ, абурун психологиядиз таъ-сир авуналди. Вучиз абурун есирда гзаф-ни-гзаф акъалтзавай несилдин векилар гъатзава? Вучиз лагъайтIа, жаванрин акъул балугъ хъанвач, абур дуъз рекъе-лай алудиз регъят я. И кардин вилик пад гьикI къада? Мягъкем къандах, бине авай, къаькан цIар галай къеле чукуьриз четин я. Инсани гъаI я. Бинедилай ам, гъа къе-ле хъиз, хъсан чирвилер, тербия гуналди, мягъкемарна кIанзава. ГъвечIи чIавалай аялдиз Аллагъди вуч къадагъа авунватIа ва квел сергъят эцигнавачтIа чирун чара-суз я. Ихътин шартIарал амална тербия-ламишнавай инсан рекъелай алудизни четин жеда.

Гъар са диде-бубади чпин аялри нихъ галаз дуствал хуъзватIа чирун лазим я. **“Вуна ви дуст къалур, за ваз вун вуж ятIа лугъуда”** къейдзава са мисалда. Гъавиляй Ислам динда стхавилиз, дуст-вилиз кьетIен фикир ганва, мусурмандин хиве маса мусурмандин вилик тама-марна кIанзавай везифаяр тунва. Дус-таркай хайи стхайрилай багъа, мукъва инсанар хъайи дуъшуъшарни малум я чаз. Дуствал, стхавал хазина я. Ам хвена кIанда.

КваркIвацIдикай

себеб хъана

“As-sunna.ru” сайтдай

Абу Мансур вири уьмуьр Аллагъдин диндиз бахшнавай мусурманрикай тир. И дуъньядал эхиримжи нефесар ахкъудза-вай чIавуз ам шехъиз гатIунна. Чпин буба-дин къилихъ акъвазнавай веледри адавай хабар къуна:

- Буба, вун вучиз шехъзава? Мегер вуна вири уьмуьрда Аллагъдиз ибадат авунач-ни? Накъварин себеб вуч я?

- Эхъ, зун Аллагъдин вафалу лукIва-рикай сад тир. Амма заз кьиникъикай, су-рухъай кичIезва, гьикI лагъайтIа сур заз таниш чка туш...

Халикъдин къадардалди Абу Мансур рагъметдиз фена. Къуд югъ алатайла, хциз вичин буба ахварай акуна. Ада хабар къуна: - Буба, вун чавай къаькатна, чун вакай магърум хъана. Чна вун кучудна. Мукъва-къилияр и дуъньяда тун, вун Аллагъдин патав хъфена. Халикъди вун гьикI къабул-на, буба?

Абу Мансура жаваб гана:

- Чан зи бала, куьне зун кучудна, зун Аллагъдин вилик акъвазна. Раббиди за-вай жузуна:

- Я Абу Мансур, мегер За ваз бес-къа-дар уьмуьр ганачни?

- Эхъ, зи Аллагъ, гана.

- Эгер За ваз бес-къадар уьмуьр гана-тIа, вун Зи патав вуч гваз атанва, я Абу Мансур?

- Я Аллагъ, зун, Вахъай кичIе хъана, Вун паталди 30 сеферда кIвачи-кIвачи гъаждал фена.

- За ви гъаж къабулзавач, - лагъанал-да Фелекди.

Абу Мансура давамарналда:

- Я Рабби, за Ви дин хуън патал 40 йи-суз римлуйрихъ галаз кьиле фейи женгера иштиракна. Галат тахъана, кагъул тахъана, 40 йисуз зун Ви рекъел акъажунра хъана.

- Гъамни къабулзавач За, я Абу Мансур.

- Зи Аллагъ, 60 йисуз гъар йифиз за капI авуна, Къуръан кIелна, гъар юкъуз си-вер хвена.

Амма имни тIимил хъана:

- Гъа ибадатарни къабулзавач за, - ла-гъаналда Аллагъди.

Умудар атIун тавуна, Абу Мансура вичи и дуъньяда авур къван хъсанвилер гъиса-бун давамарна:

- Я Аллагъ, зун кесибдиз яшамиш хъана,

хизан хуън патал гъалал зегъмет чIугуна. Амма гьикъван дарда авайтIани, за жуван девлетрикай 40 агъзур къизилдин динар (ди-нар - са жерге араб уьлквейрин пулдин уьл-чме. 1 динар чи пулуналди 29,91 манатдиз барабар я) Ви рекъел кесибрин арада пайна.

- Эхъ, Абу Мансур, вуна 40 агъзур къи-зилдин динар садакъа авуна, амма гъамни За къабулзавач, - хълагъналда Халикъди.

- АкI ятIа, зи кар кьиле фенач, Аллагъ. Вуч клантIани ая заз. Зун Ви лукI, Вунни зи Сагъиб.

Гуьгъуьнлай Халикъди лагъана:

- Я Абу Мансур, ви рикIел аламани, са сеферда йифиз вун хуьруьн куьчедай фи-дайла, вал рекъел алай вацIун еке квар-кIвацI гъалтна.

- Эхъ, а дуъшуъш зи рикIел алама, - давамарна Абу Мансура.

- Вуна стхайрикай, вахарикай, я та-хъайтIа гъайванрикай сад галуькна алуькиз кичIела, а къван рекъелай къаькъуднай. А вахтунда Залайни валай гъейри ана мад касни авачир. И кIвалах вуна Зун паталди авуна. РикIел аламани ви, я Абу Мансур?

- Эхъ, зи Аллагъ.

- Гъа и кар себеб яз За ви вири гунагъ-рилай гъил къачузва. Алад женнетдиз,- ла-гъана Халикъди.

Р. С. Гуььрметлу газет кIелзавайбур! Гзафбур и чилерал “зун гъаждал фена”, “за кесибриз садакъа гана”, “за флан чкада муьгъ эцигна, мискин хкажна”, “за капI ийиз-ва...” лугъуз дамахдивди, такабурлудаказ къекъевезва. Мегер чаз чавай Аллагъди вуч къабулдатIа чизвани? Такабурлувал себеб яз, гзафбуруз вах-стха, мукъва-къили виле ахкъвазмач, абуру инсанвал квадарзава.

РИКIЕЛ ХУЪХ: гьикъван инсан Аллагъ-диз мукъва хъайитIа, гъакъван ам эдеблу ва юмшагъ жеда; гьикъван яргъа хъайитIа - гъакъван кубут, эдебсуз ва векъи. Аллагъ-диз хуш жедай кIвалахар ийиз кагъул же-мир. Хъсанвал ийидайла, гъамиша жуван стхайрилай вилик экечIиз алахъ. “Им гъвечIи хъсанвал я” лагъана фикирмир, умудар атIумир. Мумкин я вун гъа гъвечIи хъсанвили къутармишун. Рекъелай тек са къван къаькъудналди женнетдиз фейи Абу Мансур рикIел гъваш. Къуй Аллагъ-ди чун гунагъдикайни гъарамдикай хуърай, михъи авурай. Амин!

Дуъайрин йиф

“Islamdag.ru” сайтдай

Сив хуъзвай вацра “Ляйлятуль-къадр” лугъудай гъейбатлу йиф ава. Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъана: **“Ни Аллагъ-ди гъыл къачудайдан чIалахъ хъана ва анжах Ам патал “Ляйлятуль-къадр” йиф кIлар, дуъаяр ийиз акъуднатIа, Раб-биди гъа касди виликдай авур вири гу-нагърилай гъыл къачуда”**. Пайгъамбар-дикай ﷺ вичикай рахайтIа, Аишади ага-къарнавай гафарай малум жезвайвал, “Ра-мазандин вацран эхиримжи цIуд йифиз Ал-лагъдин Расулиллагъди ﷺ геждалди кIлар, дуъаяр ийидай (йиф чан алай затIу-низ элкъуьрдай), вири хизан дуъаяр ийиз къарагъардай, хъсан кIвалахар гзаф ийи-дай”. Жуъреба-жуъре гъадисрай малум жезвайвал, “Ляйлятуль-къадр” йифен ва-жиблувал, къуватлувал адакай ибарат я хъи, и йифиз рикIин сидкъидай чпин гунагъ-рилай гъил къачун тIалабай гъар са лукIраз Аллагъди вири гунагъар багъишзава.

И йиф Рамазандин вацра гъи число-дал гъалтзаватIа лугъун четин я, и кар ан-жах Халикъдиз малум я. Амма чал и йи-фен гъакъиндай вахтунин сергъятрикай Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъанвай

бязи гъадисар агакънава. Абурукай сада лагъанва: **“Къудратлу йиф Рамазандин вацран эхиримжи цIуд йикъан жуьт ту-шир йикъара жагъура”**.

И йифехъ аламатдин лишанар, къе-тIенвилерни ава:

- “яйлятуль-къадр” йифез адетдин ту-шир нур, ишигъ хас я;

- и йиф, чкадин гъавадин шартIарал гъалтайла, я мекъиди жедач, я чимиди;

- ам секинди, цавал циф алачирди ва къвалар галачирди жеда;

- и йифиз гъетер аватдач;

- и йифелай къулухъ экуьнахъ экъечI-дай рагъ элкъвей чарх хътинди, михъиди, нурдин хилер галачирди жеда. Раькинихъ булутар алачир йифен жава ацIай вацрахъ жедай хътин ишигъ жеда.

Исламдин алимри къейдзавайвал, “Ляй-лятуль-къадр” йифиз мусурман патал вири-далайни хъсанди рикIелди, мецелди “мад за и гунагъ хъийидач” лагъана (яни туба авун) Аллагъдин вилик гаф гун я. ГъакIни виликрай ахъайнавай кIлар хъувун, Къуръ-ан кIелун, жуваз са такIанвал авур инсан-диз багъишун, дуъаяр авун меслятзава.

Хъсан инсан ва насигъатчи

Мизамудин МАГЪМУДОВ

Заз зи вири халуяр кланда, амма абурун арада Къасум халудин чка къетленди я, ам заз хъиз вири хтулпризни багъа я.

РАМАЗАНОВ Къасум Рамазанович Ватандин Члехи дяве алатай са йисалай Къурагъ райондин Агъа Макъарин хуьре дидедиз хъана. Члехи бубадин тIвар ганвай хва хизандин, мукъва-кйлийрин рикI алаз члехи жезва. Хайи хуьре школадиз сифте камар вегъей аял, буба рагъметдиз фейила, Къасумхуьруьн детдомдиз, Каспийск шегьердин ПТУ-диз акъатзава. Урус чIал тийижир аял яваш-яваш цийи юлдашрихъ, гъа вич хътин, гъарнай атанвай аялрихъ агалтзава, чкадин адетрихъ галаз вердиш жезва.

А вахтар Къасум халуди рикIел хкизва: “Чун, училищедин аялар, акъван мукъва хъанай хъи, патан, шегьердин аялривай чак хкуьриз жедачир, чи аялрин арада еке дуствал ва стхавилин алакъяар мягкем хъанвай. А дуствал гъа аял чIаваалай къенин юкбузни чи арада ама. Чун шегьердиз, куьчедиз фидай гъар миллетрин аялар, сад-садан гъавурда акъазвачиртIани, гъилер къуна, санал къекъведай...”

И йисара ам гзаф “цIаярайни вацIарай”, аялрин арайра жезвай чуьруькрайни къал-макъалрай экъечIна. Машгур духтур Надир Агъмедова рикIел хкизвайвал, Къасум гъина кикIидай, къал авай чка аватIа, гъана жедай. Адаз гъевчибурун кефи хадайбур, миллетрин арада къал твадайбур такIан тир. Къасума абур чкадал ацукъардай.

Ибур четин йисар, Каспийскини жегъил шегьер тир. Шегьеррихъ галаз санал дагъдин хуьрйя фенвай гадани члехи жезва. Адаз шегьер гъикI хкаж, гегъенш жезватIа, цийи кIвалер, куьнеяр арадал къевезватIа вичин вилералди акуна. Ихътин шалтIара хайи хуьруькай къакъатнавай жегъилдин къилихар, къанажагъ лигим жеда. Накъан ПТУ-дин тербиячидикай жегъил гада, вичин къуватрихъ агъунвай жегъил итим, хъсан пешекар ва гуьгъуьн-лайн - жегъилрин насигъатчи хъана.

Вичин хайиди тир 1-нумрадин училищедиз ада санлай, уьмуьрдин 37 йис бахшна. Ина кIелдай йисара ада токарвилин пеше къачуна. Училище акъалтIарай са йисалай ам Ленинграддин гимияр расдай институтдин Каспийскда авай филиалдик экечIна. Йифиз институтда кIелиз, юкъуз вичин училищеда ада дагъви аялриз пешекарвилин сирер чирна. ПТУ-дин 3-разряддин токарвилелай ам мастердин, преподавателдин, старший мастердин дережайрив хкаж жезва. И йисара ада дагъдин хуьрерай училищедиз цIудралди аялар гъизва, абуруз фу къазанимшдай рехъ къалурзава, адан гъилик къадалай артух мастерри кIвалахзава.

Училищеда кIелдай йисара Къасум халуди шегьердин общественный уьмуьрдани лап активдаказ иштиракзава, гъам художественный самодеятельностда, гъам спортда вичин алакъянар къалурзава. Ада къуьлердайбурун ансамблдик кваз са шумудра Москвадин фестивалра, жуьреба-жуьре концертра иштиракна.

Цийи Макъарал сифте яз “Лезгинка” къуьл вичин дуьз къайдада аваз райж авурдини Къасум Рамазанович я. Спортда, иллаки къуршахар къунай, Къасум халудихъ алакъяунар авай. ИкI, ада 1962-йисуз (15-16 йис) Саратовда Вирироссиядин профтехучилищедин аялрин арада 2-чка къазва; гуьгъуьннин йисара ада члехибурун арада сифте, “Спартак” ДСО-дин, ахпа вири Дагъустандин кIвенкIвечивалин къазанимшзава... Низ чида, тренерри, хъянавай командаяр тукIуьрзавайбуру, ам къерех авуна, нубатдин акъажунриз тухун тавун сеbeb яз, ада спорт акъвазарначиртIа, адан рикI ханачиртIа, ам гихътин кукIушрив хкаж жедайтIа. Гъамиша гъахълувилихъ ялзавай жегъилдивай и нагъакъан кIвалах эхиз хъаначир, ам спортивдай къерех хъанай.

1994-йисуз Къасум халу пенсиядиз экъечIна ва гъа и йисуз хизанарни галаз Цийи Макъарал куьн жезва. Еке тежриба авай пешекардин хиве хуьруьн школада зегъметдин тарсарин муаллимвилин везифаяр туна. Ина ада са гъевчи вахтунда райондин гъич са школадани авачир хътин класс-мастерской арадал гъизва, жегъилприз “Лезгинкадал” къуьлер ийиз, къуршахар къунин сирерни чирзава. КIвалахдивай къакъатна гзаф вахтар алатнаватIани, хуьруьн жегъилрин рикIел “Къасум муаллимдин лезгинка” алама.

Зи гуььрметлу халу гъакъисагъвилелди ва яргъалди зегъмет чIугунай “Зегъметдин ветеран”, “РСФСР-дин профтехобразованидин отличник”, “СССР-дин профтехобразованидин ветеран” гуььрметдин тIварариз лайихлу хъана. Ам къуршахар къунай спортдин мастервиле кандидат я.

Къ.Рамазанова хъсан тербия аваз къве рушни са хва тербияламишна, хтулар члехи хъунал, абурун камарал дамахзава.

Мукъвара Къасум халудин дуствари, багърийри адан 70 йисан юбилей къейд ийида. Вичин савадлу уьмуьрдин еке пай жегъилриз бахш авур Къасум Рамазановичахъ руьгъдин клубанвал, чандин сагъвал, хизандани мадни хушбахтвал хъун чи мурад я.

Баркалладин таж алайди

ЧИ МУАЛЛИМАР

Абидин КАМИЛОВ

Гъар са хуьруьхъ, ам машгурдай дагъларин къакъан кукIушар, гуьзел багълар, гурлу вацIар, чар булахар жедайди хъиз, члехи тухумар, баркаллу рухваяр, рушарни жеда. Чи райондин Гуьнепата гуьзел тIебиатдин яхада, багъа гъакал хъиз, экIя хъанвай, шайрири тарифарзавай “Зугърабахуьр - кагъраба хуьр” неинки бажарагълу муаллимралди, члехи алимралди, гъакIни чпин ад райондилаини къеце сейли тир члехи тухумралдини машгур я. Абурун жергедай яз Зейналоврин, Османоврин ва маса тухумрин тIварар къаз жеда.

Макъалада суьгъбет Османоврин тухумдай тир ва вичин вири савадлу уьмуьр чи акъалтзавай несиладиз дерин чирвилер ва тербия гунин, абурукай хайи Ватан патал халис инсанар хкудунин баркаллу кардиз бахшнавай ва и йикъара вичин уьмуьрдин 60 гатфар къаршиламишнавай Дербент райондин Хазардин СОШ-да уьмуьрдин хатасузвал хуьнин къайдаяр чирунин (ОБЖ) ва аскервилин сифтегъан чирвилерай (НВП) тарсар гузвай муаллим-тешкилатчи, къилин категориядин муаллим, РФ-дин умуми образованидин Гуььрметлу работник лагъай тIварацин сагъиб, зегъметдин ветеран **ОСМАНОВ Абидин Нурмегъамедовича**кIай фида.

А.Н.Османов 1956-йисан 25-майдиз Зугърабхуьре дидедиз хъана. Шихидхуьруьн юкъван школа къизилдин медалдалди, 1979-йисуз ДГУ-дин химический факультет агалкъунралди акъалтIарай жегъил пешекар Дербент райондин Хазар хуьруьн юкъван школадиз кIвалахал рекъе туна. И мектебдин муаллими къейдзавайвал, ада школада кIвалах ийиз башламишай сифте йикъарилай вич хъсан чирвилер авай пешекар, тешкилатчи ва тербиячи яз къалурна. Методикадин жуьреба-жуьре къайдаяр ишле-

мишзавай адан гъар са тарс (гъам НВП-дай, гъам ОБЖ-дай) вини дережада, аялрин активвал аваз кыле физва. Абидин Нурмегъамедович анин физкультурадин, МСП-дин ва ОБЖ-дин муаллимрин метод-объединенидин руководителни я. Ада НВП-дай лап хъсан кабинет, женгинин ва зегъметдин Баркаллу-вилин пIипI тукIуьрнава. Ам арадатIана вичин чирвилерин дережа хкажунални машгъл я, вири и йисара ада школадин, райондин общественный уьмуьрдани активвилелди иштиракзава.

А.Н.Османова чеб-чпихъ инанмиш тир, викIегъ ва акъуллу Ватан хуьдайбур тербияламишунизни еке фикир гузва. И карда ада вичин чирвилерикай ва тежрибадикай еке менфят къачузва, вири къуватар тербия гузвай аялрикай ватанпересар ва интернационалистар хкатунал желбзава. Ида хъсан нетижа-ярни гузва, адан гзаф ученикрикай РФ-дин Яракълу Къуватрин офицерар хъанва (А.Г.Гуьсейнов, А.К.Насиров, А.Р.Рамазанов, Р.А.Алисултанов ва мсб).

Коллективда вич дуьз тухуз чидай, умун къилихрин, рикIиз хуш инсан тир ада регъбервал гузвай классрин аялри чирвилерай гъамиша кIвенкIвечи чкаяр къазва. И кардай абуруз школадин гъилий-гъилиз къведай вымпелар, са шумудра гуььрметдин грамотаяр гана, чухсагъулар малумарна.

Хкъагъай пешедай уьмуьрдин макъсад ва руьгъдин таъминвал жагъанвай, вичин вири къуватар, савадлу уьмуьр рикI алай кIвалахдиз бахшнавай Абидин Османоваз гзаф йисарин дурумлу ва бегъерлу къизилдин медалдалди, 1979-йисуз ДГУ-дин химический факультет агалкъунралди акъалтIарай жегъил пешекар Дербент райондин Хазар хуьруьн юкъван школадиз кIвалахал рекъе туна. И мектебдин муаллими къейдзавайвал, ада школада кIвалах ийиз башламишай сифте йикъарилай вич хъсан чирвилер авай пешекар, тешкилатчи ва тербиячи яз къалурна. Методикадин жуьреба-жуьре къайдаяр ишле-

36 йисан дурумлу ва намуслу кIвалахдай адаз 2007-йисуз “Зегъметдин ветеран” тIварни гана.

25 йисан вилик

(Эвел 2,8,16-нумрайра)

5-ИЮНЬ. Осло шегьерда М.С.Горбачева кIватI хъанвайбурун вилик Нобелевский доклад авуна.

12-ИЮНЬ. Россияда президент хкъагъунин сад лагъай сечкийра Борис Ельцин гъалиб хъана. Адаз 57,3 процент сечкичийри сесер гана. Амай кандидатриз икI сесер гана: Николай Рыжковаз - 16,85%, Владимир Жириновскийдиз - 7,8%, Амангельди Тулееваз - 6,8%, Альберт Макашоваз - 3,7% ва Вадим Бакатиназ - 3,42%.

12-ИЮНЬ. Ленинграддиз шегьердин агъалийрин арада тухвай референдумдин нетижайрин бинедаллаз Санкт-Петербург тIвар хгана.

13-ИЮНЬ. Атлантадай тир Дональд Шира 1776-йисуз чапдай акъудай США-дин аслу туширвилин Декларациядин 24 экземплярдикай сад 2420000 доллардихъ вичиз маса къачуна. Им дуьньяда гунин-къачунин тарихда печатный листинихъ гайи виридалайни виниз тир къимет я.

25-ИЮНЬ. Хорватияди ва Словенияди аслу туширвал малумарна. Нетихада Югославияда граждан дяведиз хуртI гана.

29-ИЮНЬ. Вирироссиядин бильярддин спортдин Федерация тешкилна. Гуьгъуьнлай 1995-йисан 23-февралдиз бильярддин спортдин Милли Федерация тIвар гана.

1-ИЮЛЬ. Варшавадин Договордин тешкилат чIкIана. Россиядин Президентдин Указдин бинедаллаз Алтайда Немсерин милли район чкадал хкана. Ам 1938-йисуз тергнавайди тир.

РСФСР-дин “Агъалияр кар-кеспидалди таъмина-

рунин гъакъиндай” закон кардик кутуна. Россиядин бейкар агъалийриз государстводин пособие къачудай ихтияр гана.

3-ИЮЛЬ. Эдуард Шеварнадзеди КПСС-дин ЦК-диз вич Компартиядин жергейрай акъудунин гъакъиндай арза гана.

9-ИЮЛЬ. Международный Олимпийский комитетди уьлкведа тухузвай политикадихъ галаз алакъялу яз членвилей акъудай Южно-Африканский Республика чпин жергейрик кухтуна.

10-ИЮЛЬ. Борис Ельцина Россиядин Федерациядин президентдин къин къуна.

18-ИЮЛЬ. СССР-дин Верховный Советди Украинадин аслу туширвал малумарна.

20-ИЮЛЬ. Россиядин президент Борис Ельцина РСФСР-дин территориядал алай гъукуматдин органар, идараяр, карханаяр партийрин гуьзчивиликай хкудунин гъакъиндай указ акъудна.

23-ИЮЛЬ. ГКЧП-дин бунтуниин са кIеретIдин “Слово к народу” макъала “Советская Россия” газетдиз акъатна. Писатель Виктор Астафьева, абуруз жаваб яз, “Абурун са гафунихъни агъамир” лагъанай.

30-ИЮЛЬ. Борис Ельцина Кремлда вичин резиденцияда Джордж Буш къабулна. США-дин президент Россиядин къили Кремлда къабулай къецепатан уьлкведин сад лагъай мугъман я.

30-ИЮЛЬ. Литвадин таможенный Медининкай пунктунал гъужумна. Нетихада 6 кас телефна.

31-ИЮЛЬ. Президент Буша ва Горбачева СССР-дин ва США-дин гъужумдай стратегический такъатар (СНВ) тиммиларунин ва сергъятламишунин гъакъиндай иккярдал къулар чIугуна.

(КъатIама)

Фестиваль Милли тӀуьнар - халкъарин дуствилин куьле

Низамидин КЪАИНБЕГОВ

И мукъвара Санкт-Петербургда, Петропавловский къеледа, тамам пуд юкьуз кьиле фейи дуйньядин халкъарин милли тӀуьнрин III фестивалда кьиле Дагъустандин патай Кеферпатан меркезда Векил Гьасан Гьасанов авай чи республикадин делегациядини иштиракна. И серенжемдин тешкилатчийрикай сад Москвадин Миллетрин кӀвал тир.

Вице-губернатор Александр Говорунова, фестиваль ачухун тебрик авунихъ галаз сад хьиз, Санкт-Петербургда 140-далай виниз халкъарин векилар яшамеш жезвайди лагъана. Гьасан Гьасанова адетдиз элкъевенвай и фестиваль шегьердин гуьрчег суваррикай сад тирди, адахъ гьам культурадин, гьамни миллетрин арада дуствал мягкемарунал, жуьреба-жуьре халкъарин арада сада-сад эхи авунин (толерантний) алакьаар вилик тухунал гьалтайлани еке метлеб авайди, и важиблу кардик Санкт-Петербургда яшамеш жезвай дагъустанвийрини чпин еке пай кутазвайди кьейдна.

Меки гьавадизни килиг тавуна, фестивалда гзаф инсанри иштиракна. Адан сергъятра аваз палаткайрик 20-далай виниз ресторана ачухнавай. Тамам пуд юкьуз жуьреба-жуьре халкъарин милли тӀуьнар дадмишдай мумкинвал авай: Кеферпатан меркезда абур чпин ватанра гьикӀ гьазурзаватла, гьаӀкӀ гьазурнавай.

Вице-губернатор А. Говорунова фестиваль ачузавай вахт

- Чи гзаф миллетрин векилар яшамеш жезвай шегьерда и фестиваль важиблу вакъиа я. Санкт-Петербургда милли кухняйрин тӀуьнар теклифзавай хейлин ресторана ва общепитдин идараяр ава, - кьейдна фестивалдин тешкилатчийрикай сад тир Рашид Магдеева.

Фестивалдин сергъятра аваз культурадин итижлу программани кьалурна. Яртамишунрадай коллективри, манидарри чпин устадвал, шеф-поварри мастер-классар кьалурна, конкурсар тешкилна... Кьилди кьачуртӀа, Дагъустандин "Дуствал" тӀвар алай ансамблди (руководитель - Ашрафуддин Меҳдиев), милли пек-партал алай рушари ва гадайри тамамарай туьнт са шумуд кьуьл кӀватӀ хьанвайбуру иллаки хушдаказ кьабулна.

Чи кьегьал жегьил - жаванар Яргъалди вил алаз...

Айдин БАЛАБЕГОВ

КьуланстӀалви ШАГӀПАЗОВ Нежведилаз хва Физовудин ава. Юкьван школа кутьягъайдалай гуьгьуьниз ам армиядиз фена. Афгъанистанда интернациональный буржи тамамарна хтайла, ада 7 йисуз Къазахстанда кӀвалахна. Анай хтана, Махачкъалада яшамеш жезва. Ам Махачкъала шегьердин ТСЖ-дин председатель, шегьердин администрациядин агъсакъалрин Советдин председателдин заместитель, "Дагестанская жизнь" газетдин журналистни я. Физовудина Дагъустандин вири районрай вичивай куьмек тӀалабайбуруз куьмекар виклегъвилелди гайиди я, гилани гузва.

Маратан вилдик вичин медаль, Кубок, грамота и дипломар кьа

Физовудиназни катран шарагар хьтин 2 велед ава. Адан гада Марат 2001-йисуз Махачкъалада дидедиз хьана. Алай вахтунда ада меркездин 10-нумрадин юкьван школадин 9-класс акъалтӀарнава. Са сеферда ам вичин дуствал Шамили галаз (2015-йисан сентябрь) школадай хкведайла, абуроз аял шехьдай, "куьмек це" лугъуз гъарайзавай ван атана. Килигтайла, Октябрдин революциядин тӀварунихъ галай кьаналдиз аял аватнава. Са шумуд кас а чӀавуз кьаналдин кьерехдал алайтӀани, садазни, циз эвчӀна, аялди куьмек гуз кӀанзава. Аял аватнавай чкадал кьаналдай хци ракъарни симер акъазвай.

Батмиш жезвай аял акунмазди, Марата парталарни аламаз виклегъвилелди кьанавдиз хкадарна, ракъаринни симерин арадай, цин зарбуьниз дурум гана, Марат аял батмиш жезвай чкадал фена, ам цикай хкудна, кьанавдин кьерехдал алай инсанрив вахкана, вични кьанавдай экъечӀна. ИкӀ виклегъвилелди чи дуствал Физовудин кард хьтин хва Марата батмиш жезвай 7 йис хьанвай, кьаналдин кьерехдал кьугъвадйла, циз аватай Абасов Багъиран

руш Сияна кьиникьиникай кьутармишна. Игит хва Маратаз кьаналдин кьерехдал алайбуру ва акур маса ксарини Сиянадин буба Багъира аферин, баркалла лагъана. Вуна гьич фикирни тавуна, кьаналдиз гьикӀ хкадарнай лагъана хабар кьурла, Марата "батмиш жезвай аял акурла, заз фикир хьийидай вахт авачир, аялди тадиз куьмекна кӀанзавай" лагъана жаваб гана.

Сияна батмиш хьуникай кьутармишайдалай гуьгьуьниз чаз Маратан маса кьегъалвилерикайни чир хьана. ИкӀ, 2014-йисуз ада гьа и, яни Октябрдин революциядин тӀварунихъ галай, кьаналдай 2 аял мад кьутармишнавай. Идалайни гьейри, Сиянадилай гуьгьуьнизни Марата гьа кьаналдай мад са аял ахкъудна.

Гьа икӀ, лугъуз жеда хьа, Маратай Октябрдин революциядин тӀварунихъ галай кьанавдай батмиш жезвай аялар акъуддай МЧС-дин "штатдик квачир кьуллугъчи" хьанва. Амма 4 аял кьиникьикай хвейи кьегъал хва Дагъустандин МЧС-дин кьиле авай ксари вучиз рикӀелай алуднатӀа, адаз кутугай са шабагъ (награда) ганачтӀа, и кардай

кьил акъатзава. И йисан майдин вацра чи дуствал Ботлих райондин администрациядин кьил хьайи Умаргъажиев Мегъамед Узурхановичан куьмекдалди Маратал "За спасение утопающих на водах" медаль Москвадай Россиядин МЧС-дин председателдин патай агакъарна.

КЪЕИД ИЙИН: Шагъпазов Маратаз 9 жуьредин дипломар ва грамотаяр ава. Адаз 2015-йисуз жегъилрин арада спортдин "Прорыв 2015" акъажунрай премия, "Чи девирдин игит" лугъудай дипломни ганва. Марат луткве зарб гьалунай, кьайдаяр авачир бягъсерай кӀвенкӀвечи чкайриз лайихлу хьана. ЦӀинин майдин вацра дзюдодай Дагъустандин кӀвенкӀвечивал патал акъажунра 1-чка кьуна, Кубок кьазанмишна.

Чна вирида - Физовудинан дуствари ва Махачкъалада яшамеш жезвай стаӀлвийри - Шагъпазоврин хизанриз, мукъва-кьилийриз чпин кьегъал хва Маратаз медаль гун, гьаӀкӀ спортдин рекъе кьазанмишнавай агалкъунарни рикӀин сидкъидай мубаракзава. Къуй чи виклегъ кард уьмуьрда еке дережайрив агакърай!

НВФ-рин членрин аялрихъ галаз кӀвалах

Каспийск шегьердин администрациядин кьилин заместитель Юсуф Абдуллаева кьейдзавайвал, "Каспийск шегьер" ГО-дин администрациядин патав гвай яшар тамам тахъанвай аялрин крарин ва абурун ихтиярар хуьнин рекъай Комиссияди (КДН и ЗП) эхиримжи вахтара НВФ-рин членрин, чпе яшар тамам тахъанвай аялар яшамеш жезвай хизанриз иллаки артух фикир гуз эгечӀнава. ИкӀ, адан гафарай малум хьайивал, алай вахтунда Каспийскда ахьтин хизанар 12 ава, анра яшар тамам тахъанвай 26 аял чӀехи жезва. Абурукай пуда аялрин бахчада тербия кьачузва, 14 аялди шегьердин 9, 2, 4-нумрайрин юкьван школайра кӀелзава, школадиз фидай вахт тахъанвай 9 аял кӀвалера ава.

Аялрихъ (хизанра яшамеш тежезвай ва школадиз фидай яшар тамам тахъанвайбуру квачиз), гьаӀки абурун диде-бубайрихъ ва мукъва-кьилийрихъ галазни винидихъ тӀвар кьунвай Комиссияди са шумуд паюникай ибарат тир кӀвалах кьиле тухузва. Кьилди кьачуртӀа, школайрин ва КЦСОН-дин (комплексный центр социального обслуживания населения) психологар, опекадин ва попечительстводин, ДУМД-дин провешенидин отделдин векилар ва икӀ мад желб авуналди, аялрал абур яшамеш жезвай чкайра ва школада гьихьтин четин месезлаяр ацалтзаватла чирзава, вири жуьрейрин, гьа гьисабдай яз материальный куьмекарни гузва. КӀелунин йисан кьилляй-кьилиз муаллимри ва психологри "Экстремизм - угроза всему обществу", "Толерантность - дорога к миру" ва маса темайрай суьгъбетар, тренингар кьиле тухвана. Шегьердин кӀелунин идарайра правовой, экстремизмдиз ва терроризмдиз акси, ватанпересвилини руьгъдаллаз тербияламишуниз талукъарнавай темайрай гуьрушар тешкилна.

Юсуф Абдуллаева мадни кьейд авурвал, хьсанзава чирбуру яз гьисабзавай вири хизанрихъ "Каспийск шегьер" ГО-дин депутатрин Собранидин депутатар, НВФ-рин членрин хизанрихъ агъсакъалрин Советдин виридалайни активный членар галкӀурнава.

Винидихъ тӀвар кьунвай чешмеди мадни хабар гузваивал, 2015-йисан 12-январдидай радикалрин ва диндин экстремизмдин таъсирдик акатай ксарихъ, гьаӀки НВФ-рин членрин хизанрихъ галазни, кӀвалериз физ, тайин тир серенжемар тешкилзава. 2016-йисалай шегьердин Собранидин депутатрин инициативадалди Сириядиз фенвай ксарин аялрин ва хизанрин яшайишдин шартӀар чкайрал фена ахтармишзава, вилик пад кьунин серенжемар кьиле тухузва. Ихьтин хизанар Каспийскда 38 ава.

НВФ-рин членрин аялрихъ ва хизанрихъ, Дагъустандин террористилин дестейрик квайвилляй тергнавайбурун хизанрихъ галаз полициядин кьуллугъчийри, яшар тамам тахъанвай аялрин крарин ва абурун ихтиярар хуьнин рекъай Комиссия, спортдин, культурадин отделар, диндин кьуллугъчийри, жегъилрин ва общественный тешкилатрин векилар желб авуналди, махсус серенжемар кьиле тухузва.

* * *

Табасаран райондин администрациядин кьилин заместитель, яшар тамам тахъанвай аялрин крарин ва абурун ихтиярар хуьнин рекъай Комиссиядин (КДН и ЗП) председатель А.Ш.Абдулова кьейдзавайвал, Табасаран районада тергнавай ва исятдани чпин чӀуру ниятар кьилиз акъудзавай НВФ-дин членрин хизанар яшамеш жезва, анра яшар тамам тахъанвай аяларни ава.

Табасаран районада авай ОМВД-дин делилралди, ихьтин 9 хизанда яшар тахъанвай 21 аял ава. Абурукай 12 касди школада кӀелзава, 8 школадиз фидай яшар бегъем тахъанвайбуру, сада Дербентда ЭВМ-дин операторвилини курсара кӀелзава. Вири хизанар ва анра чӀехи жезвай аялар яшар тамам тахъанвай аялрин крарин ва абурун ихтиярар хуьнин рекъай Комиссиядин учетда ава. Опекадин ва попечительстводин отделдин пешекара желб авуналди, аялар экстремизмдин ва радикализмдин рекъикай хуьн патал и хизанрихъ галаз гъавурдик кутунин кӀвалах кьиле тухузва. Хьсанзава чир хизанрин кӀвалериз физва, абурун кьайгъуйрикай ва абурал гьалтзавай четинвилерикай хабарар кьазва.

А.Ш.Абдулова мадни алава хьийизвайвал, НВФ-рин членрин хизанрай тир аялар алукулунрал гьалтайла, школадиз физвай амай аялрилай тафаватлу жезвач. Тарсариз вахтунда кьезва, класдидай ва школадидай кьечӀай кьиле тухузвай серенжемари активдаказ иштиракзава, гьа гьисабдай яз школадин худсамодеятельностьдик квазни, спортдани чпин устадвал кьалурзава.

- Комиссиядин членар, РУО-дин ва ОМВД-дин яшар тамам тахъанвайбурун крарай подразделенидин векилар кӀвализ атунни, абур хизандин гьал-агъвалдикай хабар кьунни, аялрин диде-бубайри хьсан кар яз кьабулзава. Ихьтин серенжемрихъ аялриз дуьз тербия гунал гьалтайла еке метлеб авайди аннамшзава, - лугъузва А.Абдулова. - Аялрин тербиядиз, абур школада кӀелуниз ва абурун интересар хуьниз аялрин чӀехи дидейри ва бубайри иллаки еке фикир гузва.

Винидихъ тӀвар кьунвай чешмеди кьейдзавайвал, кьиле тухвай ахтармишунрин нетижада хизанра аялар чӀехи ва яшамеш хьун патал кьулай шартӀар авайди тайинарна.

Чин гъазурайди - Рагнеда Рамалданова

Важиблү совещание

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтеда Махачкъалада, Дуствилин квалел, Дагъустандин спортсменри чи республикада ва адалай къеце тешкилзавай гзаф къадар инсанри санлай иштирак-дай (массовый) спортдин серен-жемрин вахтунда чеб лайихлуда-каз тухунин месэлайриз талуькар-

навай совещание хъана. Мярекат-да, кьиле РД-дин физический культурадин ва спортдин рекъай министр М.МЕГЪАМЕДОВ аваз, республикадин спортдин общественностдин векилри (спортшколайрин директорри, спортдин федерацийрин кьиле авай ксари, тренерри, спортсменри), къанун-къайда хуьдай органрин, диндин ва общественный тешкилатрин векилри иштиракна.

Совещание Дагъустандин милли политикадин рекъай министр Татьяна ГАМАЛЕЯ ачухна, жуьреба-жуьре дережайрин акъажуна эхиримжи вахтара Кеферпатан Кавказдин спортсменрихъ галаз алакълу яз къал-макъал арадал атай са шумуд дуьшуьшди и жуьредин мярекат кьиле тухунал гъайиди алава хъувуна.

- Дугъриданни, Кеферпатан Кавказдин, гъа гьисабдай яз Дагъустан Республикадин спортсменрин иштираквал авазни, са тимили вахт арада аваз еке къал-макъалда гъайи дуьшуьшри Россиядин Федерациядин гьукумат къайгъуйрик кутунва: Дагъустандиз вице-премьер Александр Хлопонинан Чар рекъе тунва. Ана чна республикадин спортсменри чеб тухунин ахлакьдихъ галаз алакълу месэля-яр веревирд авун, четин месэляяр гъар патахъай ахтармишна чирун къалурнава. И жигъетдай кваллахиз артух фикир гана кланзава, вучиз лагъайтла эхирижи са йисан вахтунда чи спортсменрин иштираквал аваз къал-макъал акъатай са шумуд дуьшуьш арадал атанва, - кьейдна министрди. - Абурукай виридалайни къал алайди Калмыкиядин меркезда кьиле феи дуьшуьш я, адакай члуру ванер-сесер чаз къенин юкъузни къвезма, са гафуналди, и къал-макъалдай эхирдалди кьил акъудиз хъанвач.

Гъар гьикл ятлани, къал-макъал арадал атай гъар са дуьшуьшдиз кьилди-кьилди тамашун лазим я, гьикл хьи абурухъ гъар садахъ ам арадал гъайи себебар ава. Санлай и меселадикай рахайтла, гъар са дуьшуьшдихъ галаз жегил ксарин къисмет, абурун спортдин рехъ

акъалтларунин къурхулувал, Дагъустандин твар къацлурун алакълу тирвиляй чна чи жавабдарвал аннамишна кланда, - алава хъувуна Т.Гамалея.

РД-дин физический культурадин ва спортдин рекъай министр Мегъамед Мегъамедова спортсменрихъ галаз хейлин серенжмар кьиле тухуватлани, тербиядин кваллахиз санлай артух фикир

ведин законрал амал ийизвай граждана-р, ахпани Вирироссиядин ва международный акъажунрин гъалибчияр хъун лазим тирдакай лагъана.

- Чна сифте нубатда инсандикай халис инсан хкатун патал зегмет члугуна, аял хайи члавалай адахъ галаз тербиядин кваллах кьиле тухвана кланда. Хизанда хъсан тербия гайи аялди садрани члуру рехъ хкъадач, - давамарна ада. - Чун, дагъустанвияр, агъалийри жуьреба-жуьре динрал амалзавай республикада яшамаш жезва, абурукай виридалайни гзаф авай мусурманар амай конфессийрин векилрив гъурметдивди эгечина кланда. Сифте нубатда, чун граждана-р я. ахпани-чемпиона-р.

Совещанидал рахай Дагъустандин муфтийдин везифаяр тамарзавайди тир Магъди Мутаилова, Къуръандай аятрал ва Мегъамед Пайгъамбардин ﷺ гафарал бинеламиш хъана, авур суьгьбетар гзаф менфятлур тир.

- Халикъдиз виридалайни мукъвади - сагъ руьгъ ва сагълам беден авай кас, яни спорддал машгъл кас я. Ислам динда спорддал машгъ-

гузватлани, абурун гражданин ва руьгъдинни ахлакьдин тербия гунин кваллах зайифзавайди хиве къуна.

- И кардикай чаз гзаф спортсменар, спорддивай кьерех хъана, диндин радикальный жуьреба-жуьре рекъериз, тахсиркарвилин сообществойриз гъахъайла хабар хъана, - лагъана М.Мегъамедова. - Эхъ, чна чи спортсменри къазанмиша-завай виниз тир нетижайралди дамахва, амма, гъайиф хьи, чун республикадин спортсменри лайихсуздаказ, дагъвийриз кутуг тавур те-гьерда кьиле тухвай дуьшуьшрин шагьидар хъана. Республикадин, гъакини Вирироссиядин ва междуна-родный акъажуранни, Дагъустанда ва адалай къецени общественный къайдаяр члуруна. Ихътин дуьшуьшри чна тухузвай тербиядин кваллахда кимивилер авайди къалурзава. Чна спортсменри спордда зурба агалкъунар къазанмишуниз артух фикир гуналди, абуруз руьгъдинни ахлакьдин тербия гунин кар къвед лагъай чкадал акъатна, а тербия сифте чкадал хъун лазим я. Эгер чна и жигъетдай гъалар хъсанар тавуртла, эхиримжи вахтара арадал атай жуьредин-Дагъларин уьлкведин ва адан агъалийрин твар къацлурзавай дуьшуьшар да-вам хъжеда, - кьейдна ада.

РД-дин жегилрин ксарин рекъай минитсрдин заместитель, ка-хакъай единоборстойрай респу-бликада ва адалай къецени машгъл спортсмен Мегъамед Маликова спортсменар сифте нубатда уьлк-

ул хъун хъсан кар яз гьисабзава, эгер спортдин жуьреди инсандин сагъламвили зарар гузвачтла. Викигъ инсандивай жув, жуван на-мус ва дин хуьз жеда. Мегъамед Пайгъамбарни ﷺ спорддал машгъл тир, вири дагъустанвийрин рикл алай жуьре тир-къуршахар къунал, - лагъана Магъди Мутаилова.

- Гъа са вахтунда заз мадни рикел хкиз кланзава, Халикъди Къуръанда мусурманриз амай конфессийрин векилрин кефидик хклу-р тавуникай лагъанва, вучиз лагъай-тла ахпа абуруни мусурманрин дин-дихъ инанмишвал авунин гьиссе-рик хуькуьрда, ида инсанрин ара-да къал-макъалар акъатунал гьиди. Им эсиллагъ рехъ гана кландай кар туш.

Калмыкиядин меркезда кьиле феи дуьшуьшдикай чаз маса жуьреда хабар гана. Гъар гьикл ятлани, Буддадин мескенда чи спортсменди вич лайихсуз те-гьерда тухвана. Исатда дагъустанви спортсменди авур нагъакъан крариз закондин бинедаллаз кьимет гуда. Чна гъар сада, сифте нубатда спортсменри и кардиз талуьк яз веревирдер аву-на кланда, - хълагъна ада.

Гуьгъуьнлай Афгъанистандин ветеранрин Координационный советдин председатель, Дагъустандин кьезил атлетикадин федерациядин руководитель, КГБ-дин отставкада авай генерал-майор Омар Муртазалиев, РД-дин Общественный палатадин член Гъабиб-Азизова ва масабурни рахана.

Республикадин турнир

Мизамудин МАГЪМУДОВ

Алай йисан 19-июндиз Сулейман-Стальский райондин Сардархуьре Ватандин Чехи дяведин къурбанд Алимов Азим Алимович рикел хкунин лишан яз дзюдодай республикадин дережа-дин III турнир кьиле тухвана. Ана Сулейман-Стальский, Мегъамрамдхуьруьн, Дербент, Агъул районрай ва Махачкъала шегъер-дай тир 2001-2003-йисара дидедиз хъанвай 150-далай виниз спортсменри чпин гъуна-рар къалурна...

Спортдин мярекат раиж ийиз Сулейман-Стальский райондин информгенстводин ва "Дагъустан" ГТРК-дин журналистарни атанвай, акъажунриз тамашиз атанвай ксарин къадарни гзаф тир.

Республикадин дережадин спортдин мярекат Сардархуьре кьиле тухун - им райондин самбодинни дзюдодин школадин ре-гъберар-стхаяр Къурбановрин ва и хуьруьнви, карчи, мергъямат-лу гзаф крарик кьил кутунвай Сагъиб Алимован гъуна-р тирди кьейд тавуна жедач.

Акъажуна-р хъсан тешкиллувал ва низам-къайда аваз кьиле фена. Ик, заланвили 2 категориядай кьизилдин медалар Сулейман-Стальский райондин, гъа икъанбур Агъул райондин ва 6 "кьизилни" Махачкъаладин спортсменри къазанмишна. На-градаяр спортсменрив Алимов Азиман хва, хуьруьн агъсакъл Аки Алимовича, машгъл спортсменар тир Тельман, Юрий ва Аслан Къурбановри, Руслан Гъамзатова ва масабур вахана.

Республикадин дережадин спортдин серенжемдин вири хар-жияр вичин хивез къачур карчи Алимов Сагъибаз чухсагъл ва аферин!

Алакълунар къалурна

Хазран КЪАСУМОВ

Мукъвара Кострома шегъердин "Спарта" твар алай спортдин клубда и областда азаддаказ къуршахар къунай бине кутур тренерар тир А.Колесникован ва С.Михайлован гъурметдай жаванрин арада XIV международный Мемориал (турнир) кьиле фена. Ана Россиядин субъектрай, гъакини Украинадай, Финляндиядай, Грузиядай тир 200-дав агакъна жаван спортсменри иштиракна.

И турнирда СССР-дин спортдин мастер, Къазахстан Респу-бликадин лайихлу тренер Абдулнасир Мегъамедкеримов кьиле авай Эминхуьруьн ДЮСШ-да азаддаказ къуршахар къунай вер-дишвилер къачузвай жаван спортсменрини чпин алакълунар къа-лурна. Ик, ана Адам Гъамзатова (38 кг) 1-чка, Алаудин Гъасанова (35 кг) ва Марсель Бабаева (42 кг) 2-чкаяр къуна. Абуруз медалар, Костромадин областдин спортдин ва жегилрин крарин рекъай министрстводин, шегъердин "Спарта" спортклубдин директор, РФ-дин физический культурадин лайихлу работник С.В.Голубко-ван патай грамотаяр, кьиметлу пишкешар гана.

- Костромада тухвай турнирда ци чна 2-сеферда иштиракна, - лугъузва А.Мегъамедкеримова. - Ана иштираккай 4 касдикай пуда приздин чкаяр къун - им, гьелбетда, хъсан нетижа яз гьиса-биз жеда.

Эминхуьруьн ва Костромадин ДЮСШ-рин тербиячийрин арада дуствилин гуьруьшни кьиле фена.

Меслятдал атана

Россиядин, Эрменистандин ва Азербайжандин президентар-Владимир Путин, Серж Саргсян ва Илгъам Алиев Дагълух Къарабахдин месэладай саналди тир малуматдин патахъай меслятдал атана. Идан гъакъиндай 20-июндиз Россиядин къецепатан краин министерстводин къил Сергей Лаврова малумарна, хабар гузва ТАСС-ди.

Государствойрин кылерин пуд терефдин гуьруьш 20-июндиз Санкт-Петербургда къиле фена.

“Чна рахунар кыле тухунин кваллах активламышунин жигъетдай тайин камар къачунва, президентар сергъятар сад-садал гьалтзавай царцел гьалар гуьнгуник кухтунин терефдарар тирди тестиьарзавай, ОБСЕ-дин гуьзчивалдайбур артухарун патал абурун разивал авай пуд терефдин малуматдал рази хъана”, - кьейдна Лаврова.

Адан гафаралди, пуд государстводин регъберри чеб “чуьруьк политикадин рекъелди гуьнгуньна хутадай рахунра дурумлу гьалар арадал къведай шартлар яратмишунин терефдарар тирди лагъана”.

Азербайжандин къецепатан краин министр Эльмар Мамедъярова пуд государстводин руководителрин гуьруьш кар алайди ва меслятдал гъидайди я лагъана, хабар гузва “Цийивилер” РИА-ди.

Ислен юкьуз Россиядин регъбердин пресс-секретарь Дмитрий Пескова малумарайвал, рахунрин макъсад “женгинин гьерекадар цийи кылелай башламиш хъувуникай хуьн я”.

17-майдиз Венада Дагълух Къарабахда чуьруьк цийи кылелай арадал хтайдалай гуьгъуьниз Эрменистандин ва Азербайжандин кылерин сад лагъай гуьруьш кыле фенай. Адан нетижайриз талукъ яз къабулай малуматда ислягъвал хуьнин ва гуьлле гун акъвазарунин къайдадал амал авун чарасуз тирдан гъакъиндай лугъузва.

Дагълух Къарабахдин чуьруькдин зонада 1990-йисарин юкьварилай кардик кваз хъайи ислягъвал хуьнин къайда 2-апрелдин йифиз члурнай. Женгера цлудради инсанар телеф хъанай. Пуд юг алатайла, гуьлле гун акъвазарунин гъакъиндай икьардал атанай.

Къадагъаяр давамарунин гъакъиндай малумарна

Евросоюзди Россиядиз акси серенжемар къуватда хуьн давамарунин месэла гьалнава, амма зур йисан вахтунда и къадагъаяр зайифарун мумкин я. Идан гъакъиндай Euronews-диз интервью гудайла Еврокомиссиядин къил Жан-Клод Юнкера малумарна.

“Алай вахтунда виридаз чизва хьи, июндиз чна къадагъаяр къуватда жезвай вахт артухарда. Амма гуьгъуьнин 6 вацран вахтунда чна къадагъайрин са пай алудун патал Минскдин икьрарар бес къадарда тамамарзаватла чирун патал мониторинг тухун давамарда”, - лагъана Юнкера.

Гъа са вахтунда Еврокомиссиядин кыли къадагъаяр хъуьтуьларун Минскдин икьрарар тамамарунихъ галаз кьелелай алакълу авуна. “Маса гафаралди лагъайтла, Минскдин протоколдин пунктар гъикъван гзаф тамамарайтла, къадагъаярни гъакъван тимил жеда”, - кьейдна ада.

20-июндиз Россиядиз акси яз Европадайн къадагъаяр давамаруниз талукъ яз Франциядин къецепатан краин министр Жан-Марк Эйроди малумат ганай. 17-июндиз Европадайн Советдин къил Дональд Туска сергъятламишвилер давамарун чарасуз тирдан гъакъиндай малумарнай.

Гъа са вахтунда 20-июндиз рейтер агентстводи малумарайвал, Евросоюздин уьлквейер Россиядиз акси къадагъаяр давамарунин месэладай са фикирдал алач. Великобританияди Москвадиз талукъ яз ихътин рехъ давамарун лазим я лугъузва, гъа са вахтунда 1-июлдилай Европадайн Советда председателвал ийиз башламишдай Словакияди ихътин политикадихъ бине авачирдан гъакъиндай малумарна.

Россиядиз акси яз Европадайн Советди эцигнавай къадагъайрин политикадик жуьреба-жуьре пуд тереф акатзава. Россиядин граждандиз акси яз визадин сергъятламишвилер эцигун, экономикадин-Россиядин нефтладин, оборонадин ва финансрин хилерин са жерге госкомпанийриз акси, гъакъин Крымдиз акси сергъятламишвилерин серенжемар кардик кутуна.

Са жерге уьлквейри 2014-йисан мартдилай Россиядиз талукъ яз къадагъаяр кардик кутаз башламишна. Абуру чпин къарар Украинадин рагъэкъечдай пата авай гьалдихъ ва Крым Россиядин Федерациядик экеч хъхуьнихъ галаз алакълу авуна. Гележегда абуру, яни къадагъаяр акъвазарун Минскдин икьрарар тамамарунихъ галаз алакълу авунай Евросоюзди Россиядиз акси яз эцигнавай къадагъайрин вахт алай йисан 31-июлдиз кустягъ жезва.

Россиядин патай кьурхулувал аквазвач

НАТО-дин военный комитетдин председатель, генерал Петр Павела Россиядин патай кьурхулувал авачирдан гъакъиндай малумарна. Идан гъакъиндай Рейтер агентстводи хабар гузва.

Альянсдин штаб-квартирада кыле фейи пресс-конференциядал рахадай вахтунда Павела малумарайвал, 8-июлдиз Варшавада кыле фидай саммитдин нетижайрал асалу яз Польшада ва Прибалтикадин уьлквейера НАТО-ди алава яз кардик кутун планламишнавай къуд батальонди асул гысабдай женгинин ваъ , политикадин везифаяр кыли акъудда.

“Чна и региондиз члехи къуватар рекъе твадач, - кьейдна генералди. - НАТО-ди Россиядин терефдихъай жедай ачух чапхунчивилиз акси яз военный манийвилер эцигиз гьерекадзавач, гыкъл лагъайтла ихътин чапхунчивилин месэла вилик акъвазнавач ва чи аналитикриз кьурхуяр гудай са жуьрединни лишанар аквазвач”.

Майдиз Павела Альянсди Рагъэкъечдай пата къуватар гзафарун Россиядин Армиядин гьерекадрихъ галаз алакълу я лагъана малумарнай. “Эгер Гуржистанда, Украинада, Крымда, Сирияда Россиядин армиядин гъужумунар артух хъаначиртла, НАТО-дин патайни са жуьрединни гьерекадар арадал къведачир”, - гъавурдик кутуна Чехиядин генералди. Ада гъакъин кьейднай хьи, блокдин рагъэкъечдай патан уьлквейри “Россия вичичихъ инанмиш тирвилей ва адан чапхунчивилияни кьурхулувал гыссзава”

Вичин нубатдай яз Москвади НАТО-дин къушунар Россиядин территориядиз мукъва хуьн вичин хатасузвилиз кьурху гуниз хъиз килигзавайди са шумуд сеферда кьейднай. 2015-йисан октябрдиз Альянсдин патав гвай РФ-дин гъаишалугъ векил Александр Грушкочи кьейд авурвал, Россияди Европада яракълу къуватрин барабарвал хуьн патал вичелай алакълдай вири кваллахар ийида, амма цийи яракъар акъудиз чалишмиш жедач. 2016-йисан 30-майдиз лагъайтла, ада малумарна хьи, НАТО-ди, “политикадин жигъетдай рахунар кыле тухуниз талукъ вичин хсуси эвер гунризни килиг тавуна, Россия “къадай” политика давамарзава”.

Ополченцияр кьейиди хиве къуна

Донбассдин Енакиево шегьерда духтур-реаниматолог яз кваллахзавай Александр Чернова вичи вич малумарнавай Донецкдин халкъдин республикадин (ДНР) ополченцияриз медицинадин рекъай куьмек гудайла, абурун сагъламвилиз жезмай къван гзаф зиян гуз алахъна лагъана малумарна. Идан гъакъиндай ада “Укрлифе .tv” интернет - каналдиз интервью гудайла лагъана.

Чернован гафаралди, ада адетдин реаниматологиядин дарманар ишлемишна. “За дарманралди душмандин аскерриз жезмай къван зиянар ганай. Сифте килигайла, имриклин приступ, инсульт ва я са гыхътин ятлани чин тийидай азар хъиз аквазвай. Инсан гъар жуьредин гзаф къадар дарманар гана кьейиди чирун патал анжах багъа ва дерин экспертиза герек къведа”, - лагъана ада.

Реаниматологди алава хъуьна хьи, азарлуйрин хсуси делилар ва диагностар ада электронный почтада аваз Украинадин хатасузвилиз къуллугъдиз рекъе туна. “Кваллахдин рекъай зи гзаф юлдашир, политикадихъ галаз духтурдин са жуьредин алакълани авайди туш лугъуз гысабзава. Им гъайиф къведай кар я. Амма за вири инанмишарзава хьи, Гипократан кын кун душмандиз куьмек гуннай жавабдарвал хивяй акъуддай кар туш”, лагъана ада.

Ада гъакъин кьейдна хьи, Донбассда авай хейлин духтурри ополченцияриз майилвалзава ва абурун дердиникай хабар къазва. Чернова вичи лагъайтла, ДНР-дай хъфейдалай гуьгъуьниз Киевдин гуьзчивилик квай территориядал духтурвиллин кваллах давамарзава.

Къвед лагъай дело къарагъарнава

Карелияда аялар телеф хъайидалай гуьгъуьниз къвед лагъай уголовный дело къарагъарнава, гила къайгъусузвиляй. Идан гъакъиндай Россиядин Силисдин комитетдин малуматда лугъузва.

Россиядин Силисдин комитетда гъавурдик кутурвал, и кар Карелия республикадин (государстводин) ахтармишунардай ва гуьзчивалдай органри, агъа клан са йисан вахтунда Сямозеро лагерда авай члур краикай гзаф къадар малуматар ганатлани, абуруз фикир тагунихъ галаз алакълу я.

Рекъем

• Росстатдин гысабралди, Россияда итимрин мажиб дишегълийрин мажибдила 27 процентдин виниз я.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкьуз:

1 доллар - 64,17 манат,
1 евро - 72,78 манат,

къизил (1 гр) - 2642,61 манат,
гимиш (1 гр) - 35,82 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.

Гъазурайди - Шагъисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ

Гъа икл, силисдин делилралди, гъеле 2015-йисуз республикадин властдин органриз гатун ял ягъун тешкилдай вахтунда “Парк-Отель “Сямозеро” лагерда авай члур гьаларин гъакъиндай малуматар агакънай. Ихтилат, гъа гысабдай яз, санитариядинни эпидемиологиядин истемишунар члурункайни физвай.

Амма, СКР-да кьейдзавайвал, Карелиядин къуллугърал алай ксари йисан вахтунда са жуьрединни серенжемар къабулнач. Силисди кьейдзавайвал, лагердин кваллах я акъвазарун ва я ам михъиз агалун патал вири жуьредин делилар авай. Идан чкадал яшар бегъем тахъанвайбурухъ галаз кваллахдай ихтияр гузвай вахт мукъвал-мукъвал давамариз хъана.

18-июндиз “Парк Отель “Сямозеро” лагердай 4 педагогни галаз 47 аял кве луьткведа аваз Сям вирел фена ва ина абуру чайгъундик акатна. Эхиримжи делилралди, 14 школьник телеф хъана. Аялар Москвадай ял ягъиз атанвайбур тир. Абурун арада етимарни авай.

Гитлеран шалвар маса гана

Адольф Гитлеран мишинин жибиар квай шалвар ва китель, гъакъини Герман Геринга цианид хвейи латундин контейнер Мюнхенда кыле фейи аукционда маса гана. Идан гъакъиндай 20-июндиз Рейтер Агентстводи хабар гана. Асул муштериди, вичин тлвар раиж тавур Аргентинадин гражданинди абуру маса къачун патал 600 агъзур евро харжна. Ибурулай гъейри, ада 62 агъзур евродихъ Гитлеран шалвар, 275 агъзур евродихъ адан рехи китель, 42 агъзур евродихъ Геринган сят, 3 агъзур евродихъни адан кланикай алуклдай ипекдин перем къачуна.

1946-йисуз Нюрнбергда хъайи суддин вилик вичин чандиз къаст авур Геринган цианид авай контейнер 26 агъзур евродай маса гана.

Herman Historika-дин иесийрикай сад тир Вольфганг Херманна виликрай кьейд авурвал, аукцион Дуьньядин Къвед лагъай дявдин вахтарин надир артефактриз интерес ийизвай музейар ва коллекционерар патал тайинарнавайди я. Адан гафаралди, нациствиллин ва неонациствиллин фикиррал алай муштерийриз ихътин шейэр маса къачудай ихтияр гузвач.

Гъа са вахтунда Нюрнбергдин трибуналда иштиракай Америкадин медицинадин рабботник Джон К.Латтимеран коллекциядай тир шейэр маса гун Германиядин чувудрин общинади пислемишна.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:

РД-дин Халкъдин Собрание ва
РД-дин Гьукумат

367000, Махачкъала, Ленинан майдан, 2

КЪИЛИН РЕДАКТОР

А.У. САИДОВ

Тел/Фак. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

НУМРАДИН РЕДАКТОР

А. ГЪАМИДОВ

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводат амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекъай РФ-дин Федеральний къуллугъдин Кьилепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь Макъалаар редакцияди туькъуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьевна вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:367018, Махачкъала,
1 Петродин проспект, 61. Печатдин къвал
7-мертеба.

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ -

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

А. Х. ГЪАМИДОВ

65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йиса 52 сефтерда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.20

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан къуьче, 6.

Тираж 8310

Ⓒ - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуур я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуру келрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Шадвални хъвер гуз

Алаудин ГЪАМИДОВ

И мукъвара пешедин рекъай къазанмишнавай агалкъунрай чи лезги руш, кьилин категориядин духтур, республикадин хизандин сагъвал хуьнин ва репродукциядин центрадин отделенидин ги-некологиядин заведующий, Дагъустандин медакадемиядин доцент **Наида Даировна СУЛЕЙ-МАНОВАДИЗ** Россиядин здравоохраненидин министр **В.И.СК-**

ВОРЦОВАДИ Гьуьрметдин грамота гана. Медработникрин йикъан вилик Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министр **Т.ИБРАГЪИМОВА** Наида-див а грамота шад гьалара вугана (шикилда). Мубаракрай!

Наида Даировна лап хъсан духтур-алим яз неинки чи республикада, гьакI адалай къерехдани машгъур я. Адан бажарагъ себ-б яз аялар тежезвай вишералди хизанриз шадвилини хъвер хтанва. Сагърай чи алим руш!

Суткада 10 боевик

"Дагъустан" РИА-ди хабар гузвайвал, Кьилепатан Дагъустанда бандитрин дестеяр дуьздад акъудуниз ва абур тергуниз талукъ яз тухузвай террордиз акси серенжемдин нетижада Россиядин ФСБ-дин ва МВД-дин махсус подразделенийри Сулейман-Стальский рай-онда бандитрин тешкилатдин активный 9 член ва кьилепатан бандитрин кьил Гъасан Абдуллаев (Абу-Ясир) тергна.

Дагестанский государственный университет

Факультет культуры

Кафедра музыкального и пластического искусств факультета культуры проводит прием абитуриентов в 2016 году:

СПЕЦИАЛЬНОСТЬ:

2) 52.05.01 "Актерское искусство" с присвоением квалификации:

"Артист музыкального театра";

срок обучения: по очной форме - 4 года, по заочной - 5 лет.

ПЕРЕЧЕНЬ ВСТУПИТЕЛЬНЫХ ИСПЫТАНИЙ:

для выпускников школ - русский язык (результаты ЕГЭ), литература (результаты ЕГЭ), творческий конкурс (проверка слуха, ритма, исполнение классической, современной и народной песни).

для выпускников ССУЗов - русский язык (экзамен), литература (экзамен), творческий конкурс (проверка слуха, ритма, исполнение классической, современной и народной песни).

Прием необходимых документов с 20 июня по 5 июля текущего года-заявление, документ об образовании, паспорт, фото (3х4) - 8 шт., свидетельство о результатах ЕГЭ для выпускников школ.

Приемная комиссия находится по адресу: Батырая 2 "а".

"Горячая линия" приемной комиссии Дагестанского государственного университета: +7(8722) 678852

Московский финансово-промышленный

УНИВЕРСИТЕТ
СИНЕРГИЯ

Лиц. рег.ц 1016 от 02.06.2014

Свид-во о госаккредитации рег. ц0647 от 31.05.2013

Прием абитуриентов
на 2016-2017 год

- ♦ **Колледж** (на базе 9 и 11 кл.)
- ♦ **Бакалавриат** (на базе 11 кл. СПО. ВПО)
- ♦ **Магистратура**

**Махачкала, ул.Абубакарова, 115,
тел: 8-928-254-25-04, 8(8722) 67-15-17. www.synergy.ru**

Сдается 1 комн.квартира-студия в Махачкале (район Узбек-городка), 1/5, все удобства, детсад и школа рядом, 12 000 в мес-цац. **Тел.: 8-989-666-55-36.**

Продается земельный участок - 15 соток. Сулейман-Сталь-ский район, с.Ашагастал-Казмаляр, возле трассы "Дербент-Касум-кент". Рядом газ, свет, вода, плодоносящий сад. Цена договор-ная. **Тел.: 8-928-680-86-45.**

ГБУ РД "Редакция республиканской газеты "Лезги газет" уведомляет:

ГБУ РД "Редакция республиканской газеты "Лезги газет" готова предоставить бесплатную и платную печатную площадь для размещения предвыборных агитационных материалов избирательным объединениям, выдвинувшим списки кандидатов при проведении избирательной кампании по выборам депутатов Народного Собрания Республики Дагестан шестого созыва.

Общий объем бесплатной печатной площади составляет 8 полос формата А3. Этот объем делят между избирательными объединениями, подавшими письменные заявки на участие в жеребьевке по распределению бесплатной печатной площади.

Общий объем платной печатной площади, резервируемый редакцией, не превышает 16 полос формата А3 и делят между избирательными объединениями, подавшими письменные заявки на участие в жеребьевке по распределению платной печатной площади (п.2 ст. 52 ФЗ). Платную печатную площадь для размещения агитационных материалов предоставляется:

Формат	Базовый тариф (руб/см²)	Стоимость (руб.)
1 полоса (936 см²)	33 руб/см²	30888
1/2 полоса (468 см²)	33 руб/см²	15444
1/4 полоса (234 см²)	33 руб/см²	7722

Все цены даны с учетом НДС. Материалы планируются к печати после перечисления денег на расчетный счет редакции.

РЕКВИЗИТЫ РЕДАКЦИИ

ГБУ РД "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314 / КПП - 057101001

Р/сч - 40601810100001000001

Л/сч - 20036 Ш60090

В соответствии с требованием законодательства порядок и условия размещения агитационных материалов опубликованы в № 25 от 23.06.2016 г.

2016-йисан кьвед лагъай пай патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКС:

6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин

отделенийрай:

6 вацра - 397 манатни 08 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

6 вацра - 366 манатни 12 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

6 вацра - 222 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, гьакI Махачкъалада Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхъиз жада.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуур:

6 вацра - 90 манат

Утерянный аттестат об основном образовании за №236875, выданный в 1983 году Ашага-Стальской СШ Сулейман-Стальского района РД на имя **ЯХЪЯЕВОЙ Эммы Зейнудиновны**, считать недействительным.

Утерянный аттестат о среднем (неполном) образовании серии А за № 216336, выданный в 1989 году Саидкентской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **РАМАЗАНОВОЙ Римы Наруллаховны**, считать недействительным.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми стха

ГРАМИДИН

кечмиш хьунихъ галаз алакьалу яз ДГМИ-дин профессор Салигъ Пиралиевич Гъайбатоваз, рагъметлудан хизандиз башсагълугъвал гузва.

Мергъаматлувилини "Муграгъ" тешкилатди играми стха

ГРАМИДИН

кечмиш хьунихъ галаз алакьалу яз ДГМА-дин профессор, академик Салигъ Пиралиевич Гъайбатоваз, рагъметлудан хизанриз, вири мукъва-къийлириз башсагълугъвал гузва.